

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
TARİH PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

GANNA'DA KİMLİK VE SİYASET:
1969-1993 DEMOKRATİK GEÇİŞ DÖNEMİNDE MİLLİ
SİYASETTE KADININ KONUMU

Usman ABASS

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Füsun ÇOBAN DÖŞKAYA

İZMİR- 2017

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Gana’da Kimlik ve Siyaset: 1969-1993 Demokratik Geçiş Döneminde Milli Siyasette Kadının Konumu” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

03/08/2017

Usman ABASS

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Gana’da Kimlik ve Siyaset:

1969-1993 Demokratik Geçiş Döneminde Milli Siyasette Kadının Konumu

Usman ABASS

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Tarih Anabilim Dalı

Tarih Programı

Bu tez, Gana’da 1969’da İkinci Cumhuriyet’in ortaya çıkışından, 1993’te demokratik geçiş sürecine kadar uzanan kültürel ve politik değişim dönemini, ulusal politikada kadınların konumu üzerinden incelemektedir. Gana İstatistik Servisi tarafından hazırlanan ve Temmuz 2013 de basılan 2010 Nüfus ve Konut Sayımı Raporu’nda belirtilen sayıma göre kadınlar, nüfusun % 51.2 çoğunluğuna sahip olmalarına rağmen, ulusal siyasette henüz somut bir şekilde kendilerini temsil edememektedirler. Dördüncü Cumhuriyet döneminde Ganalı kadınların ulusal siyasete katılımı daha önceki yıllardan fazla olmasına rağmen kadınlar siyasette azınlık olarak kalmışlardır. Ganalı kadınlar, Gana’nın 1950 yılında bağımsızlık kazanmasından önce ve sonraki yıllarda Gana siyasetine önemli katkılarda bulunmuşlardır ve milliyetçi duygularının oluşturulmasında yer almışlardır. Bu noktada sorulması gereken kritik soru, Kadınların bağımsızlık yıllarının başından itibaren son yıllara kadar neden siyasette hep ikincil pozisyonda bırakıldıklarıdır.

Bu çalışma, kültürün ve siyasi değişikliklerin toplumsal cinsiyet dinamiklerinin Ganalı kadınların kimliklerini, tutkularını ve özerkliklerini Gana’nın siyasi arenası içerisinde nasıl şekillendirdiğini incelemektedir. Tez, 1960’ların sonundan itibaren ulusal siyasette kadınların marjinalleştirilen rolü ile 1993 yılında kadınlara eşitlik ve siyasete katılım vadeden demokratik hükümete geçiş süreci arasındaki bağlantı kurmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gana, Toplumsal Cinsiyet, Politika, Kimlik, Kadın.

ABSTRACT

Master's Thesis

IDENTITY AND POLITICS IN GHANA: THE POSITION OF WOMEN IN NATIONAL POLITICS THROUGH A PERIOD OF DEMOCRATIC TRANSITION, 1969-1993

Usman ABASS

**Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of History
History Program**

This thesis examines the position of women in National Politics in Ghana from the dawn of the Second Republic (1969) through a period of cultural and political changes, which culminated into the democratic transition of 1993. Women are yet to gain a substantive representation in National Politics despite the high numbers regarding population as captured in the *2010 Population and Housing Census Report* by the *Ghana Statistical Service's* July 2013 report (51.2%). The Fourth Republic is witnessing a sturdy increase in women's participation in National politics than ever before, yet their numbers and substance remain low. Women made a significant contribution to the politics of pre- and post independent Ghana, and they were actively involved in building the Nation's Nationalistic sentiments from the 1950's through to independence. A critical question to be asked even at this juncture is, why did women's position in National Politics in that period and later political regimes remain an auxiliary one?

The research examines how the gender dynamics of culture and political forces have shaped women's identities, ambitions, interests, and autonomy within Ghana's political arena. The thesis seeks the affinity between the marginalizing role of women in national politics from the late 1960's, and later how the transition to democratic governance in 1993, with a promise of equality and inclusiveness, has shaped the voices of women's ambitions and identities.

Keywords: Ghana, Gender, Politics, Identity, Women.

GANNA'DA KİMLİK VE SİYASET:
1969-1993 DEMOKRATİK GEÇİŞ DÖNEMİNDE MİLLİ SİYASETTE
KADININ KONUMU

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	ix
TABLÖLAR LİSTESİ	xi
EKLER LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GELENEKSEL AFRİKA TOPLUMUNDA CİNSİYETÇİLİK

1.1. GOLD COAST'TAN GANA'YA: KISA BİR TARİHSEL BAKIŞ	7
1.2. GELENEKSEL AFRİKA'DA TOPLUMSAL CİNSİYET GEÇMİŞİ	15
1.3. TARİH YAZIMI BAĞLAMİ	19
1.4. ÇALIŞMANIN AMACI	22
1.5. ÇALIŞMANIN TEMEL GEREKÇESİ	23
1.6. ÇALIŞMANIN KAPSAMI	23
1.7. METODOLOJİ	23
1.8. LİTERATÜR	24

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHTE GANA KADINI VE KİMLİĞİ, 1947-1966

2.1. KİMLİK KAVRAMI	30
2.2. GELENEKSEL SOSYAL VE POLİTİK YAPI	34
2.3. 20. YÜZYILDA KÜLTÜRLERİN ÇATIŞMASI	36
2.4. EMEK VE KADIN KİMLİĞİ	39
2.5. MİLLİYETÇİLİK VE KADIN- 1947-1966	42
2.6. KADININ POLİTİK KİMLİĞİNİN BUHRANI	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GANA'DA KADININ VE POLİTİKANIN DEĞİŞİMİ, 1969-1981

3.1. POLİTİK ÖNCÜLLER	54
3.2. POLİTİKADA CİNSİYET EŞİTLİĞİ	58
3.3. ASKERİ REJİM VE POLİTİKANIN SONU: ÇEŞİTLİ ASKERİ REJİMLER-1972-1981	62
3.3.1. Ulusal Kurtuluş Konseyi/ I. ve II. Yüksek Askeri Konseyi (N.R.C/ S.M.C.I & II)- 1972-1979	66
3.3.2. Silahlı Kuvvetler Devrim Konseyi (A.F.R.C)- Haziran- Eylül 1979	69
3.3.3. Geçici Ulusal Savunma Konseyi (P.N.D.C) 31 Aralık 1981-7 Ocak 1993	72
3.4. ASKERİ REJİMDE POLİTİKA VE KADIN	75

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GANA'DA DEMOKRATİKLEŞME VE ULUSAL POLİTİKADA KADININ YERİ, 1969-1993

4.1. DEMOKRASİNİN KÖKENİ	82
4.2. BATI DEMOKRASİSİNE GİRİŞ: GELENEKSEL AFRİKA DEMOKRASİSİ	85
4.3. GANA'DA SİVİL KURALLARA DÖNÜŞ- 1969-1981	88

4.3.1. İkinci Cumhuriyet 1969-1972	90
4.3.2. Üçüncü Cumhuriyet 1979-1981	93
4.4. 1993 GANA DEMOKRASİ GEÇİŞİ; KADINLAR İÇİN RİSKLER VE ZORLUKLAR	96
4.5. DÖRDÜNCÜ CUMHURİYET’TE KADININ POLİTİKADAKİ KONUMU	103
SONUÇ	108
KAYNAKÇA	111

KISALTMALAR

31DWM	31 Aralık Kadın Hareketi
AA	Olumlu Eylem
AFRC	Silahlı Kuvvetler Devrimi Konseyi
AWAG	Gana Kadınları Birliği
CIA	Merkezi İstihbarat Teşkilatı
CPP	Halk Sözleşmesi Partisi
CYO	Gençler Komitesi Organizasyonu
EC	Seçim Komisyonu
FEGAWO	Gana Kadınları Federasyonu
FGM	Kadın Sünneti
GBA	Gana Avukatlar Birliği
GWL	Gana Kadın Ligi
IMF	Uluslararası Para Fonu
KNRG	Kwame Nkrumah Devrim Bekçileri
MFJ	Adalet ve Özgürlük İçin Eylem
MP	Parlamento Üyesi
NCD	Demokrasi için Ulusal Konsey
NCGW	Gana Kadınları Ulusal Konseyi
NDC	Ulusal Demokrasi Kongresi
NFGCW	Gold Coast Kadınları Ulusal Federasyonu
NGO	Özel Organizasyon
NLC	Ulusal Liberal Konsey
NLCC	Yerli Cape Coast Kadınları
NPP	Yeni Yurtsever Partisi
NRC/SMC	Ulusal Kurtuluş Konseyi/ Yüksel Askeri Konseyi
NRM	Ulusal Direniş Eylemi
NUGS	Gana Öğrencileri Ulusal Birliği
PDA	Önleyici Gözaltı
PNDC	Geçici Ulusal Savunma Konseyi
PNP	Ulusal Halk Partisi

POGR	Başbakan Koruma Alayı
PP	İlerleme Partisi
PWDC	Halk ve İşçileri Savunma Komitesi
SAP	Yapısal Uyum Programı
SLPP	Sierra Leona Halkı Partisi
SLWM	Sierra Leone Kadınları Eylemi
TUC	Ticaret Birliği Kongresi
UGCC	Birleşik Gold Coast Kongresi
UNDP	Birleşmiş Milletler Gelişim Programı
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
USAID	Birleşik Devletler Ululararası Kalkınma Dairesi
WOM	Dul ve Yetim Eylemi
p.	Sayfa
pp.	Sayfadan sayfaya

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Bağımsızlığından itibaren Gana Hükümeti s. 54

Tablo 2: Gana Parlamentosu'ndaki Kadın sayısı, 1969-2017 s. 106

EKLER LİSTESİ

Ek 1: 2 Temmuz, 1960, Gana Parlamentosu İlk Kadın Üyeleri	ek s.1
Ek 2: 25 Şubat, 1966, NLC, Nkrumah Hükümetini Devraldı	ek s.2
Ek 3: Nkrumah'ın Düşmesiyle Kadınların Sevinci	ek s.3
Ek 4: 1969, İkinci Cumhuriyetin Coşkusu	ek s.4
Ek 5: 1982, Kışladan Kovulan Kadınlar	ek s.5

GİRİŞ

Günümüze kadar Afrika'nın bağımsızlığı üzerine birçok eser kaleme alınmıştır. Buna rağmen, bu bağımsızlık sürecinde kadınların vazgeçilmez konumu ve rolü ile ulusal siyasette tanımlanmış bir ses ve özerklik için gösterdikleri çaba halen çok fazla göz önünde değildir. Bu nedenle, yirmi birinci yüzyıl tarihçileri, ulusal siyasetteki kadınların konumlarını ve faaliyetlerini araştırmaya ilgi duymaya başlamışlardır. Kadınların ulusal siyasette yer almaları için sürekli bir savunuculuğun olmasına rağmen, kadınların politikaya katılımları düşük seviyede kalmaya devam etmektedir.

Bu çalışma, 1969 yılında İkinci Cumhuriyet'in başlangıcından itibaren, 1993'te başlayan Dördüncü Cumhuriyet döneminin başına kadar olan dönem boyunca, Gana'da ulusal politikadaki kadınların konumunu incelemektedir. Araştırmanın amacı, kültürün ve siyasi güçlerin cinsiyet dinamiklerinin incelenen dönemde kadınların kimliğini, özerkliğini ve politik hedeflerini nasıl etkilediğini sergilemektir. Araştırma, demokratik geçiş döneminde kadınların Gana'nın ulusal siyasetinde üst düzey liderliğe neden ulaşamadıklarını incelemektedir.

Hem kadın hem de erkeklerin siyasete daha fazla katılması sorunu uzunca bir süredir akademisyenleri ve aktivistleri meşgul etmektedir.¹ Ulusal politikada kadınların siyasi rollerine pek değinilmemiştir. Ulusal siyasi katılım, erkeklerin faaliyetlerine odaklanarak, kadınların siyasetteki temel rolünü görmezden gelmektedir. Bu sayede siyasi katılım, kadınların sorunlarını arka plana atan ve sadece erkeklerin temsil edildiği bir hale dönüşmektedir. Jean F. O'Barr kadınların siyasi söylem içerisinde görünmezliğinin büyük oranda Batılı düşüncenin geleneksel kaygılarından kaynaklandığını savunmaktadır.²

Lider olan kadınlar çeşitli önyargılarla karşılaşmaktadırlar, çünkü insanların büyük bir çoğunluğu liderliğin erkeklere özgü bir nitelik olduğunu düşünmektedirler.³ Batılı bir bakış açısıyla bakıldığında Lawless ve Theriault, Amerikan nüfusunun %

¹ Georgina Waylen, *Women's Mobilization and Gender Outcomes in Transitions to Democracy: The Case of South Africa*, SAGE, 2007, s. 522.

² Jean F. O'Barr, *Making the Invisible Visible: African Women in Politics and Policy*, Cambridge Press, 1975, s. 19.

³ Pamela Paxton, Sheri Kunovich and Melanie M. Hughes, *Gender in Politics*, 2007, s. 271.

25'inin erkeklerin siyasete duygusal açıdan daha uygun olduklarını savunduğunu ve % 15'inde, kadınların ülke ile ilgili işleri erkeklere bırakmaları ve evleri ile ilgilenmeleri gerektiği düşüncesinde olduklarını ifade etmişlerdir.⁴

Kadınlara karşı bu önyargılar, Afrika da dâhil olmak üzere gelişmekte olan birçok ülkede belirgin bir şekilde görülmektedir. Bununla birlikte, dünyada siyasete katılım hakkındaki bu görüşler değişmektedir. Özellikle Afrika'da kadınların siyasal katılımı hakkında eleştirel analizler yapılmaya başlanmıştır. Kadınlar, sömürgecilik ve post-sömürgeciliğin başlangıcından bu yana ulusal siyasette aktif rol oynamışlar, ancak hiçbir şekilde kabul görmemişlerdir. Afrika kökenli kadınlar, siyasi söylemlerde yeterince temsil edilmemektedirler ve bazı ülkelerdeki istikrarlı iyileşmelere rağmen siyasete katılımları hala çok düşük oranlardadır.

Gana ulusal siyasetindeki kadınların faaliyetleri üzerine yapılan çalışmalar, büyük ölçüde art arda gelen iktidardaki rejimlerin kadınların seferberliklerine odaklanmıştır.⁵ Bu feminist grupların çoğu siyasi partilerle bağlantılı olup, partiler içinde önemsiz konumlarla sınırlandırılmışlardır. Nick Fobih'in gözlemlediği gibi, kadınlar gibi azınlık grupları, siyasi mitinglere katılmak, oy kullanmak gibi küçük rolleri üstlenmişlerdir.⁶ Bu durum, Tripp'in, özerkliğe sahip herhangi bir siyasi partinin kendi liderlerini seçebileceğini, geniş kapsamlı gündemleri olacağını ve iktidardaki partilere bağlı örgütlerden daha fazla siyasete dâhil olabileceği iddiasını doğrulamaktadır.⁷ Gana'da dahil olmak üzere 1960'larda ortaya çıkan Afrika Devletlerinin çoğunda durum böyleydi. Bazı vatandaşlar (özellikle kadınlar) pasif hale getirilmiştir, ancak buna rağmen iktidarda olan siyasi partinin mitinglerine katılmaları, seçimlerde oy vermeleri ve parti kitle örgütlerine katılımlarıyla sadakatlerini göstermeleri beklenmiştir.

Kwame Nkrumah bağımsızlık öncesinde 1948'de şunları söylemiştir:

⁴ Lawless & Theriault (2005 cited Paxton et al. 2007, s. 271).

⁵ Bakınız Tsikata E. (1989). "Women's Political Organisations, 1951-1987." In Hansen, E. and Ninsin, K. A. (eds.), "The State, Development and Politics in Ghana." (Codestria, London, 1989); Manuh, T. 1990, "Women and Their Organisation During the Convention People's Party Period in Ghana: 1951-1966" in Arhin K (ed.): The Life and Times of Kwame Nkrumah, (Accra, 1990); Manuh Takyiwaa, "Women, the State and Society under the PNDC" in E. Gyimah-Boadi (ed.): "Ghana Under PNDC Rule", (Codestria, 1993).

⁶ Nick Fobih, "Dynamics of Political Parties' Administration in Ghana", Indiana University Press, 2010, s. 37.

⁷ Tripp Aili Mari, The Politics of Autonomy and Cooption in Africa: The Case of the Ugandan Women's Movement, Cambridge Press, 2001, s. 101.

‘Erkeklerle diyorum ki kadınlara ülkenin siyasi hayatında aktif rol almaları için yardımcı olun, unutmayın ki hiçbir ülke kadın erkek eşit olmadıkça gerçek anlamda demokratik olamaz.’⁸

Bağımsızlıktan ancak üç yıl sonra 1960 yılında bütün kadın dernekleri “Gana Kadın Derneği” altında birleştirilmişlerdir. Bu durum, bireysel olarak kadın derneklerinin kendi gündemlerini belirlemelerine engel olmuştur ve o dönemde iktidarda olan partinin (CPP) lehine olması için alınmış bir karardır. Bu durum Tripp tarafından da bu şekilde yorumlanmış ve kadınların kendi bağımsız gündemlerini oluşturmalarını engellemek için kadınların kasıtlı olarak apolitik tutuldukları şeklinde değerlendirilmiştir.⁹ Ancak iktidardaki partinin lideri olan Kwame Nkrumah’ın tüm kadınları bir araya getirilmesinin mantığı nedir? Ama Biney’nin belirttiği gibi, bu durum 1957 yılından beri Nkrumah’ın (CPP) parti üyeleri arasındaki siyasi bilicinin artmasını istememesi ile cevaplanabilir.¹⁰

Kadınların kendilerini ulusal politikada buldukları önemsiz konunun, sömürgeciliğin ve Gana’ya Batı tarzı politikalar getiren sömürge yöneticilerinin etkisinin bir sonucu olduğunu iddia eden bazı bilim insanları bulunmaktadır.¹¹ Sömürgecilik, Afrika toplumlarında kadınların rolünü etkileyen yaşam modelinde büyük değişiklikler yapmıştır. Sömürge yönetiminin dayattığı kültürel değişimler Afrika toplumlarının sosyal hayatında büyük değişimler yaptı ve bu da kadınların Afrika toplumu içerisindeki rolünü tamamen değiştirdi. Sömürge hükümetinin kurulmasıyla başlayan kurumsallaşma ile Gana’da hem erkekler hem de kadınlar bazı temel haklardan mahrum bırakılmış ve hakları yok edilmiştir. Her iki cinsiyet de seçimlere katılamamış, resmi politik pozisyonlar içinde yer almamış, eğitimden

⁸ (Quotation from *The Spectator Daily*, 23 February, 1948) in Nkrumah Kwame, “Axioms”, (Freedom Fighter’s Edition, Panaf Books, 1967), s. 100.

⁹ Tripp Aili Mari, *The Politics of Autonomy...*, s. 110.

¹⁰ Ama Biney, *The Political And Social Thought of Kwame Nkrumah*, Palgrave Macmillan, 2011, s. 86.

¹¹ Bakınız Boni Stefano, *Twentieth-Century Transformations in Notions of Gender, Parenthood, and Marriage in Southern Ghana: A Critique of the Hypothesis of “Retrograde Steps” for Akan Women*, (Cambridge: 2001); Christine Oppong, Christine Okali and Beverly Houghton, *Women Power: Retrograde Steps in Ghana*, (Cambridge: 1975); Fallon, M. Kathleen, *Transforming Women’s Citizenship Rights within an Emerging Democratic State: The Case of Ghana*, (SAGE, 2003); Gwendolyn Mikell, *African Feminism: Toward a New Politics of Representation*, (Feminist Studies: 1995); Kwaku Ohemeng L Frank, and Adusah-Karikari Augustina, *Breaking Through the Glass Ceiling: Strategies to enhance the Advancement of Women in Ghana’s Public Service*, (SAGE, 2014); Dodzi Tsikata and Wayo Seini, *Identities and Conflicts in Ghana*, (CRISE, 2004).

mahrum bırakılmış ve çoğu durumda çok sınırlı istihdamları sağlanmıştır.¹² Bununla birlikte, kurulan kurumları yönetmek ve sürdürmek için işgücü gereksinimi ortaya çıktığında, sömürgeciler kadın nüfusu yerine erkek nüfusa eğitim vermeyi tercih etmişlerdir. Böylece sömürgeciler, sömürge okullarında kadın erkek ayrımcılığı yaparak, kadın ve erkekler arasındaki eşitsizliğin artmasına katkıda bulunmuşlardır. Bu durum erkekler için güç ve siyasi avantajlar sağlamıştır. Audrey Smock 1970'lerde erkeklerin büyük çoğunluğunun üst düzey mesleki ve idari görevlerde olmalarını ve kadınların yükseköğretime erişiminin sınırlı kalmasını, sömürge müdahalesinin zaman içindeki etkileri olarak tespit etmiştir.¹³

Gana erkek egemen olan siyasi sistemini İngiltere'den devralmıştır. Sömürgecilik tarafından miras alınan siyasi sistemde toplumsal cinsiyet çelişkileri ve mekânsal eşitsizlikler arasında bir ilişki bulunmaktadır. Tsikata ve Seini'nin belirttiği gibi sınıfsal tabakalaşma, sınıf hiyerarşisinde alt kademelerde yer alan ve belirli ayrımcılık biçimlerini yaşayan cinsiyete dayalı bir boyuta sahiptir.¹⁴ Nitekim, toplumsal cinsiyet haksızlığının ve eşitsizliğinin Afrika'daki tüm büyük sömürge sonrası siyasi ve sosyal kurumlarda sürmesi, kadınların ulusal siyasetteki rolü hakkında eleştirel bir endişe uyandırmaktadır.¹⁵ Mama'nın da dediği gibi, son zamanlarda feministlerden ilham alan bu siyasi aktivizme derinleşen bu ilgi, kadınların ulusal siyasi söylemdeki politik ve entelektüel açıdan kurtuluşunu hedef almaktadır.¹⁶

Gelişmekte olan ülkelerde ve Sahra altı Afrika'sında son zamanlardaki demokratikleşme dalgası, akademisyenlerin demokratik değişimlerin kadınları nasıl etkilediğini araştırmasına neden olmuştur.¹⁷ Demokratik geçişlerin her iki cinsiyete de eşit siyasi fırsatlar sunacağı konusunda güçlü bir beklenti bulunmaktadır. Geçiş, kadın siyasi grupları da dahil olmak üzere siyasal aktivistleri, devlet kurumlarının kurulmasına katılma ve politika oluşturma fırsatı sunmaktadır. Kapsayıcı demokrasinin nihai hedefi, azınlık gruplarına ses vermek ve hem erkekler hem de

¹² Kasfer; Robertson and Berger (1983; 1986 cited Fallon 2003, s. 527).

¹³ Smock n. d. (1975 cited Oppong et al. 1975, s. 71).

¹⁴ Tsikata D. and Wayo Seini, *Identities...*, ss. 7-8.

¹⁵ Amina Mama, *Gender Studies for Africa's Transformation*. In Mkandawire Thandika (ed.): *African Intellectuals: Rethinking Politics, Language, Gender and Development*, CODESTRIA, 2005, s. 95.

¹⁶ A.g.e., s. 96.

¹⁷ Jocelyn Viterna and M. Fallon Kathleen, *Democratization, Women's Movements, and Gender Equitable States: A Framework for Comparison*, (American Sociological Association: 2008), s. 668.

kadınlar için seçimlere itiraz etmek, karar vermeye katılmak veya ulusal meselelerde görüş paylaşmak için eşit fırsatlar sunmaktır. Ancak, çoğu akademisyen, Gana'daki demokratik geçiş sürecinde kadınların çok fazla aktif olmalarına rağmen siyaseten çok az şey kazanmış olmalarını hayretle karşılamışlardır.¹⁸

1957'deki bağımsızlıktan bu yana Gana'daki ulusal siyasette, kadınlar ciddi fedakârlıklarda bulunmalarına ve siyasette aktif olmalarına rağmen, erkekler baskındırlar. CPP Partisinde kadın kollarının ötesine geçemeyen kadın sayısı çok fazlaydı. Sadece belirli bir kesim parlamentoya girebiliyordu. Çoğunluğu kadın kolları içerisinde ikincil görevlerde parti için çalışmaya devam ediyordu. 1966'da CPP rejiminin devrilmesini takiben Ulusal Kurtuluş Meclisi (N.L.C) iktidara gelmiş ve tüm siyaset yasaklarını kaldırmıştır. 1969'da Gana'da çok partili demokratik dönem başlamıştır. Bu dönem, Gana'nın en özgür ve en adil demokratik geçiş dönemlerinden biri olarak görülmektedir. Jocelyn Viterna ve Kathleen M. Fallon, demokratik geçişleri, bir ulusun, seçilmemiş veya yanlış seçilmiş kişiler tarafından bir süre yönetildikten sonra, tüm siyasi partilerin özgürce ve adil bir şekilde katıldığı ilk çok partili seçimleri gerçekleştirdiği dönem olarak tanımlamaktadır.¹⁹ Gana'daki o geçiş döneminde eksik olan tek şey, seçimlere bir kadın partisinin katılmamasıdır.

Bu nedenle, bu geçiş noktalarında, mevcut sosyokültürel anlaşmalar ile modern siyasi gerçekler arasındaki ayrım en çok görünür hale gelir ve toplumsal cinsiyet rolleri hakkındaki söylem, toplum içinde farklılıklar olduğuna dair bizi uyarır.²⁰ Bu bağlamda, bu tez, kadınların kimliğini ve ilgi alanlarını Gana'nın ulusal siyasi söyleminde değişiklik yapmaya iten, kültür, politika ve toplumsal cinsiyetin egemen dinamiklerine bakmaktadır. Bu tezin feminist yaklaşıma yakınlığı kadınların siyasi alanda erkeklere göre eşit olmayan statülerinden kaynaklanmaktadır.

Çalışma dört bölümde özetlenmiştir: Birinci bölüm, amaçları, gerekçesi, Afrika'daki toplumsal cinsiyet perspektifi, metodoloji ve taranan literatür dahil olmak üzere araştırmaya genel bir bakış sunmaktadır. İkinci bölüm, kimlik kavramını, Gana toplumunda tanımlanmış bir toplumsal yapı olarak kadının konumunu, milliyetçiliği ve kadınların resmi siyasete girerken yüzleşmek zorunda kaldıkları kimlik krizlerini incelemektedir. Üçüncü bölümde, 1966 darbesinin ardından Gana'da yaşanan siyasi

¹⁸ A.g.e., s. 669.

¹⁹ A.g.e., s. 670.

²⁰ Gwendolyn Mikell, *African Feminism: Toward A New Politics of Representation*, 1995, s. 409.

dönüşümleri, kadın siyasi organizasyonlarını, eğitimi ve ulusal siyasette toplumsal cinsiyet dinamikleri anlatılmaktadır. Son olarak, dördüncü bölüm, demokrasiye ve onun siyasi dönüşümlerine ve demokratik geçişin kadınlara yönelttiği zorluklara ve risklere göz atmaktadır. Ayrıca bu bölümde Dördüncü Cumhuriyet’te kadınların siyasi hayata katılım olanaklarını ve temsillerini arttırmak için öneriler sunulmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GELENEKSEL AFRİKA TOPLUMUNDA CİNSİYETÇİLİK

Afrika’da devletin başına seçilen hiçbir kadın olmadığı için cumhurbaşkanlığına aday olmaktan asla çekilmedim. Sadece Liberya’daki (Afrika) siyasi liderliğin her zaman “erkekler kulübü” olması bunun doğru olduğu anlamına gelmiyordu ve ben vazgeçmedim... Hayallerinize ulaşabilmeniz için, hayallerinizin boyutu, mevcut kapasitenizi her zaman aşmalıdır. Hayalleriniz sizi korkutmazsa, yeterince büyük değildir.

- Ellen Johnson Sirleaf,

Liberya Başbakanı, Harvard Mezuniyet Töreni, 26 Mayıs 2011.

1.1. GOLD COAST’TAN GANA’YA: KISA BİR TARİHSEL BAKIŞ

Çağdaş Gana’yı sınırlandıran alan, Taş Devri’nden beri, yani yaklaşık 50.000 yıldır yerleşim yeridir. Üstün teknoloji sahibi göçmen gruplar, yerli halk üzerinde kendilerini empoze etmeyi başarmış ve onlar üzerinde üstünlük sağlamışlardır. Akan ve Ga-Dangme, 10. yüzyılda bölgedeki ilk belirgin insanlardır.²¹ Dördüncü yüzyılın ortalarında, bu gezginlerin demir teknolojisini yayması, yağmur ormanında tarımı geliştirdi ve uzmanlaşma, kentleşme, devlet oluşumu ve toprak genişlemesinin gelişmesine katkıda bulundu.²²

14. yüzyılın ortalarında yağmur ormanlarında geliştirilen yeni uzmanlıklardan biri altın madenciliği idi. Altın ticareti, farklı vejetasyon bölgelerinin arasında ticaret bağlantıları kurmaya katkıda bulunan uzun mesafeli ticareti yanı sıra devlet oluşumunu da teşvik etti. Ticaret, yerel para birimlerinin yükselmesine neden olmuştur. On dördüncü yüzyıla kadar uzanan Volta Havzasındaki Kisoto yerleşim höyüklerinde Hint Okyanusu’ndan kızcılık kabuklarının keşfi, ticaretin büyüklüğünü göstermektedir.²³ Fage, Wilks ve birçok diğer akademisyen, Avrupalıların gelişinden

²¹ Roger, S. Gocking, The History of Ghana, Greenwood Press, 2005, s. 11.

²² A.g.e., s. 18.

²³ A.g.e.

önceki yerel ticaretin kapsamını tanımlamak için kanıta dayalı gerçekler sunmuşlardır.²⁴

Örneğin Wilks, kuzey-güney ticaretinin on üçüncü veya on dördüncü yüzyıla kadar dayandığını ve Mali İmparatorluğunun yükselişiyle yakından ilişkili olduğunu savunmaktadır. Ticaretin öğeleri ağırlıklı olarak ormandan kola fıstığı ve altın idi. Tuz ve kıyafetler ise Sahara ve Berberistan ülkelerindendi.²⁵ ²⁶ Meyerowitz'e göre, Dagomba, Mamprussi ve Mossi kardeş devletleri ticaret yollarını kontrol etmek için 14. yüzyılın başlarından 15. yüzyılın ortalarına kadar Siyah ve Beyaz Voltanlar havzasında kurulmuştu. 13. yüzyılın sonlarına doğru Siyah Volta'nın güneyinde Bono ve Banda devletleri de kurulmuştu.²⁷ Modern Akan halklarının geliştiğine inanılan Adansi sözlü geleneği gibi.²⁸

Goody'e göre, Kuzey ve kuzeydoğudaki Mande konuşan istilacıların yerli halklar üzerindeki etkisi, Kuzey Gana'da Mamprugu, Dagbon, Nanumba ve Gonja²⁹ gibi devletlerin oluşmasına neden olmuştur. Bununla birlikte, on altıncı ve on yedinci yüzyıllar, Volta havzasındaki Mamprussi ve Dagomba devletlerinin yanı sıra Beyaz ve Siyah Volta'nın birleştiği yerde Gonja devletinin genişlemesine tanık olmuştur.³⁰ Bu Mande konuşan insanların Bambara kökenli olduğuna ve Mali'nin parçalanmış imparatorluğundan gelmiş olduğuna inanılmaktaydı.³¹

On yedinci yüzyıl, Gonja ve Dagomba için gözde bir yer olan Siyah Volta havzası ile Beyaz Volta havzasının kontrolü için acı bir mücadele dönemi idi.³² Volta havzasının yeni 'süper gücü', Gonja devleti, bölgede önemli ticaret noktası haline gelmişti. Onların başlıca çarşı kasabası Salaga, on yedinci yüzyılda yağmur ormanı ve kuzey Sudan'dan gelen karavan ve tüccarların en önemli durağıydı.³³ Ticari olarak, on sekizinci yüzyıl özelde Salaga'nın, genelde ise doğu Gonja, Dagomba ve Kuzeydoğu Asante'nin, Hausa eyaletleri ve Bornu'yla yaptıkları ticaret nedeniyle, altın çağıydı.³⁴

²⁴ Bakınız Boahen Adu, A New Look at the History of Ghana, Oxford Press, 1966. Kevin Shillington, History of Africa, Revised 2nd Edition, Palgrave Macmillan, 2005.

²⁵ A. Adu Boahen, A New Look at the History of Ghana, s. 215.

²⁶ Roger S. Gocking, The History of Ghana, s. 20.

²⁷ A. Adu Boahen, A New Look..., s. 215

²⁸ A.g.e.

²⁹ Goody (1964 cited Gocking 2005, s. 19).

³⁰ A. Adu Boahen, A New Look..., s. 217.

³¹ Nehemia Levtzion (1968 cited Gocking 2005, s. 20).

³² A. Adu Boahen, A New Look..., s. 217.

³³ Roger, S. Gocking, The History..., s. 20.

³⁴ A. Adu Boahen, A New Look..., s. 220.

On altıncı ve on yedinci yüzyılın başlarından itibaren Kumasi çevresinde benzer sosyal, siyasi ve askeri örgütlerle yakından ilişkili bazı devletler, ortaya çıkmıştır. Bu devletler Tafo, Amakom, Ohwim, Asantemanso, Kwaaman, vb. yerleri kapsamaktadır ve Asante İmparatorluğunun bir parçası olmuşlardır.³⁵ Asante'nin Akan Devleti, Asanti Konfederasyonu'nu oluşturarak, 17. yüzyılda bölgenin güneyinde güçlü bir siyasi güç haline gelmiştir. On sekizinci yüzyılda, kuzeydeki bağımsız devletlerin çoğu Asante Konfederasyonu'nun yetkisi altına girmiştir.

Avrupalılar gelmeden önce, Gold Coast'ta, özellikle de bölgenin kuzey kesiminde İslam'ın etkisi vardı. 1590'larda Faslılar tarafından Songhai İmparatorluğu'nun fethinden sonra, kuzey-batı ticaret yolları durdurulmuştur. Bunun yerine, Kuzey Nijerya'daki Hausa eyaletleri ile ticaret gelişti ve İslam'ın ve Müslüman mülklerin Kuzey Gana'da kurulu olan Gonja sosyal ve siyasi kurumuna girmesine yol açmıştır.³⁶ Gana, Sahra bölgesinden Kuzey Afrika'ya ticaretin bir sonucu olarak, onuncu yüzyıldan beri İslam ile temas kurmuştur. Gocking ile uyumlu olarak, merkezileştirilmiş devletler ilk önce İslam'ın etkisi altında kuzeyde ortaya çıkmaya başlamış ve İslam kültürünün önemli merkezleri haline gelmişlerdir.³⁷ Düşünülmesi gereken bir nokta da, bu devletleri kuran kuzey Ganalı istilacılarının Müslüman olmadığı, ancak göç sürecinde İslam'a maruz kaldıkları gerçeğidir.³⁸ Kuzey Gana Devletleri'nin İslamlaşması kayda değer bir miras bırakmıştır. Örneğin süreç Dagbon'da, ortak kültür ve bir dil ile Orta Volta Havza devletleri, en homojen toplumunu üretmeye devam edecek şekilde devam etmiştir.³⁹ Müslümanlar Volta Havzasında ticaret faaliyetlerinde egemenlik göstermiş ve baskın şehirli yerleşimciler olmuşlardır.⁴⁰ Arapça okuryazarlık mevcuttur ve Gonja Krallığı on sekizinci yüzyılda Arapça yazılmış Gonja *Chronicle* adlı yazılı eseri üretmiştir.

Kuzey eyaletlerine yönelik tehdit, islamlaşma sürecinden değil, yayılmacı amaçları ile yağmur ormanından güneye doğru gelen Asante İmparatorluğu'nun askeri arayışından kaynaklanıyordu. İmparatorluk, On sekizinci yüzyılın sonlarına doğru

³⁵ A.g.e., s. 217.

³⁶ A.g.e.

³⁷ Roger, S. Gocking, The History of Ghana, s. 12.

³⁸ A.g.e., s. 20.

³⁹ A.g.e.

⁴⁰ A.g.e., s. 21.

bugünkü Gana'yı kaplayan Asante Konfederasyonu'nun bir parçası haline gelecekti.⁴¹ Akan konuşan grubunun bir parçası olan Fante hariç, bu bölgeye önemli miktarda göç olmasına rağmen, Gana kıyı bölgelerinde daha güçlü krallıklar gelişmemiştir.⁴²

Boahen'in vurguladığı gibi Kuzey Gana'nın Akan, Ga, Ewe ve Gur konuşan insanların hepsi binlerce yıl önce evrimleşmişlerdir ve Avrupalılar gelene kadar uyumamışlardır.⁴³ Bu yerli devletler iletişim ağı geliştirmişler, sosyal ve politik kurumları denemişler ve kabul etmişler, doğal kaynakları çıkarmışlar ve tüketmişler, ticaret yapmış ve devlet kurmuşlardır.⁴⁴ Bu devletler sahilde Ahanta, Komenda, Asebu, Fetu, Awutu ve Accra gibi devletler; içerde Latebi, Equea, Kamana; Volta'nın hemen güneyinde Bono ve Banda, Gonja'nın Volta'nın kuzeyinde Dagomba ve Mamprussi'dir.⁴⁵

Gana, 1957 yılına kadar Gold Coast olarak adlandırılmıştır ve yaklaşık 238.535 km²'lik bir arazinin bulunduğu Batı Afrika'da bulunmaktadır. "Gold Coast" terimi, on yedinci yüzyılda Hollandalılar tarafından ilk kez kullanılmıştır.⁴⁶ Adı, Avrupalıları cezbeden altının bölgede bol miktarda bulunmasından kaynaklanmıştır. Gana, diğer herhangi bir Afrika ülkesinde olduğu gibi çok sayıda dil, kültür ve etnik gruba ayrılmıştır.⁴⁷ Dil olarak, Ganalılar iki ana alt-aileden oluşmaktadır; sırasıyla Volta'nın kuzey ve güneyindeki Gur ve Kwa dil gruplarıdır. Kwa grubu, Akan, Ga-Adangbe ve Ewe alt gruplarına ayrılmıştır. Gur da üç bölüme, Gurma, Grusi ve Mole-Dagbani olarak ayrılmıştır.⁴⁸ Kwa ve Gur ünitelerinin dillerinin yanı sıra büyük gruplamalardan oldukça farklı görünen daha küçük dil grupları bulunmaktadır.⁴⁹

Önemli kültürel farklılıklar da bu grupları işaret etmektedir. Örneğin, Akan dilini konuşan insanlar, evrensel miras soyuna uyarken, Ga-Adangbe ve Ewe grupları, soydaşlık sisteminin kalıtımını takip etmektedir. Buna ek olarak, Akan grubunun geleneksel siyasi organizasyonu daima krallar ve şefler altında merkezileştirilirken

⁴¹ A.g.e.

⁴² A.g.e., s. 24.

⁴³ A. Adu Boahen, *A New Look...*, s. 215.

⁴⁴ A.g.e., s. 216.

⁴⁵ A.g.e.

⁴⁶ F. M., Bourret, *Ghana: THE ROAD TO INDEPENDENCE, 1919-1957*, Oxford University Press, 1960, s. 1.

⁴⁷ A. Adu Boahen, "Ghana: Evolution and change in the nineteenth and twentieth centuries," *Sankofa*, 2000, s. 1.

⁴⁸ A.g.e, ss. 1-2.

⁴⁹ F. M., Bourret, *Ghana: The Road to Independence...*, s. 10.

diğer güney devletlerinin çoğu klan başkanları ve geleneksel rahipler altında küçük topluluklarda yaşıyordu. Bilindiği gibi kuzey ile güney arasında çok çeşitli ve kültürel farklılıklar bulunmaktadır. Dagomba, Mamprusi ve Gonja da merkezi devletler altında yaşarken, diğerleri akrabalık ilişkileri ile birbirine bağlı klan başkanları altında küçük birimler halinde yaşamaktadırlar.⁵⁰

Uygun iklim ve farklı vejetasyon bölgeleriyle bu gruplar tarım ve madencilik faaliyetlerine girişmişlerdir. Altın ve Kola fıstığı, Avrupalıların gelmesinden çok önce eyaletler arasında ticareti yapılan iki önemli ögedir. Ticaret, Nijer bölgesinde Mali, Songhai, Hausa toprakları ve Gana ormanında toplanmıştır. Kola fıstığı tıpta önemli bir ham madde haline on ikinci yüzyılda Arap Doktor Said el Gafiki ile gelmiştir.⁵¹ Batı Afrika ülkelerinin çoğunda olduğu gibi, Gana'nın iklimi halkın siyasi ve sosyal organizasyonu üzerinde büyük etkiye sahiptir. Sivrisineklerin ve tse-tse sineğinin varlığı malların ve hizmetlerin hareketini engellemiştir. Eşek ve at gibi yük hayvanları ulaşım için kullanılmadığı gibi, siyasi etki kullanmak için süvari sınıfı da kullanılamamıştır. Bunun yerine ulaşım, modern ulaşım sisteminin gelmesine kadar insan gücü ile yapılmıştır.⁵²

Böylece, verimli ulaşım sisteminin ve silahların etkin kullanımının olmaması, çok büyük devletlerin veya imparatorlukların gelişmesini engellemiştir. Bu durum 17. yüzyılda siyasi fethi ve egemenliği kolaylaştıran ateşli silahlar gelene kadar devam etmiştir.⁵³ Avrupalıların gelişi, siyasal iktidarın içten dışa olan etkisini yeniden kıyılara yansıtmıştır.⁵⁴ Avrupalılar ve özellikle İngilizler ile olan temas, Asante Konfederasyonu'nun tüm bölgeye egemen olmasına engel olmuştur. Asante, on sekizinci yüzyılın ilk yirmi yılı boyunca sahile doğru ilerlemiştir. 1750 yılına gelindiğinde Asante, Fante devletleri dışında, modern Gana'nın tüm devletlerini ele geçirmiştir.⁵⁵ Boahen, Asante'nin kıyı şeridinde kalmasının sebebinin sadece ekonomik değil aynı zamanda siyasi olduğunu, düzenli bir mühimmat temin ederek İmparatorluğunun genişlemesini ve hayatta kalmasını sağladığını savunmuştur.⁵⁶

⁵⁰ A. Adu, Boahen, Ghana: Evolution..., s. 2.

⁵¹ A.g.e., s. 4.

⁵² A.g.e., s. 5.

⁵³ A.g.e.

⁵⁴ Roger S. Gocking, The History of Ghana, s. 25.

⁵⁵ A. Adu Boahen, A New Look..., s. 219.

⁵⁶ A.g.e.

On dokuzuncu yüzyılın başlarında İngilizler, Asante'nin sahile genişlemesini kontrol etmek için Fanti ile ittifak kurmuşlardır. (Avrupalılar ile yerel kabilelerin ilişkilerinde aracı olan Fantilileri, İngilizler işbirlikçi olarak kullanmışlardır bunun karşılığında onları Asante'den korumuşlardır).⁵⁷ 15. yüzyıldan itibaren Avrupa ülkeleri ile olan karşı karşıya geliş, Gold Coast'da bulunan bireysel devletlerin siyasi ve sosyal gelişimini değiştirmiştir. Avrupa kıtasının ötesinde “zenginlik” arayan bu ülkeler, Atlantik Okyanusu boyunca yola çıkmışlar ve Atlantik ticaretinin gelişmesine neden olmuşlardır.

1471'de Gold Coast kıyılarına ilk ayak basanlar Portekizlilerdir ve daha sonra onları Fransızlar, İngilizler, Hollandalılar ve Danimarkalılar izlemişlerdir. Baharat ticareti, altın, fildişi ve kölelik ciddi bir şekilde başlamış ve ticaret, Atlantik'ten Avrupa'ya ve Amerika'ya yönlendirilmiştir.^{58 59} Bunları İsveçliler ve Bradenburgcular takip etmiş ve surlar inşa etmişlerdir., on yedinci yüzyılın başına kadar ilk kez Portekizliler bu bölgenin ticaretini tekelleştirmiştir. Başlangıçta onları Batı Afrika'ya altın getirmiştir, ancak biber ve fildişi de kısa zamanda önemli ticari öğeler haline gelmiş ve bunlar karşılığında tekstil, bakır, pirinç eşya, demir çubuklar ve demir ürünleri sunmuşlardır.⁶⁰ İspanyollar, Fransızlar ve İngilizler gibi diğer Avrupalı tüccarlar, sahildeki Portekiz tekeli kırma çalışmışlardır. Ancak bu Hollanda'nın, Portekiz'i Elmina Kalesinden başarıyla attığı 1637 yılına kadar mümkün olmamıştır. Portekizliler, Hollandalılar tarafından 1642'de tamamen Gold Coast'tan atılmışlardır.⁶¹

Avrupa etkisi, kıyı bölgelerinden iç bölgelere yayılmaya başlamıştır. Ateşli silahlar, alkol, metal eşyalar ve tekstil gibi Avrupa ticaret malları da kıyı ekonomilerinin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.⁶² Avrupa nüfuzunun etkisi, bu devletlerin toplumsal yapısına derinlemesine inmiştir. Avrupa dilleri, ticaretin ortak dili olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Başta, sahildeki baskın dil Portekiz dilidir, ama

⁵⁷ Roger, S. Gocking, The History of Ghana, s. 12.

⁵⁸ A. Adu, Boahen, Ghana: Evolution and change..., s. 12.

⁵⁹ F. M., Bourret, Ghana: The Road to Independence..., s. 13.

⁶⁰ Roger S. Gocking, The History..., s. 26.

⁶¹ A.g.e.

⁶² A.g.e, s. 28.

sonraları halefi ulusların dilleri onun yerini almaya başlamıştır. Bununla birlikte, kıyı ortak dili olarak ortaya İngilizce ve Pidgin İngilizcesi çıkmıştır.⁶³

Avrupa'nın etkileri sadece dil ile sınırlı kalmamıştır. Buradaki devletlerin geleneksel dini inançları barbarca ve medeniyetsiz olarak görülerek Avrupalılardan büyük bir kınama görmüş ve değiştirilmiştir. Bu durum Avrupalıların bakış açısına göre çok “uygar” bir dinin uygulanmasına yol açmıştır; o da Hristiyanlıktır. Yeni dinin bölge üzerinde büyük ve kalıcı bir etkisi olmuştur. Hristiyanlığı yaymak için yapılan bu çaba neredeyse tüm Avrupa ülkeleri tarafından desteklenmiştir. Bu, oraya ayak basan ilk Portekizliler olduğu için onlarla başlamıştır. Pfann'ın da belirttiği gibi, Katolikliği yaymak için büyük çaba sarf etmişler ve Elmina'da yerleşimlerinden sonra kasabada 1.300'den fazla vaftiz edilmiş Katolik olmuştur.⁶⁴

Askerlerinden ve onların Afrikalı cariyelerinden doğan çocukları eğitime sorumluluğu verilen papaz ve din adamları, misyonerler faaliyetlerini başlangıçta sadece kıyı bölgeler ile sınırlandırmışlardır. On sekizinci yüzyılda Avrupalılar bu görevler için Afrikalıları eğitmeye başlamışlardır. Misyonerlerin eğittiği en başarılı üç Gold Coastlu, Elminalı Elisa Johannes Capitein, Christiansborglu Christian Protten ve Cape Coastlu Philip Quaque dır.⁶⁵

Fransız Devrimi arifesinde, yalnızca İngiliz, Hollandalı ve Danimarkalılar Gold Coast'da kalmışlardır.⁶⁶ 1850 ve 1872'de sırasıyla Danimarkalılar ve Hollandalılar, Gold Coast'taki varlıklarını İngilizlere teslim ederek İngilizleri sahildeki tek Avrupa ülkesi olarak bırakmışlardır. Asante grubu İngilizlerle muharebelerde çeşitli vesilelerle karşı karşıya gelmiştir. 1821'de İngilizleri mağlup etmişler ancak sonuç kısa sürmüştür. Asante İmparatorluğu 1874 yılında istila edilmiş ve Gold Coast, İngiliz Kraliyet Kolonisi ilan edilmiştir. Ejisu kasabasının Kraliçe annesi olan Yaa Asantewaa'nın liderlik ettiği 1900 yılındaki başarısız Asante isyanının ardından, İngilizler Asante'yi kendi kolonisine dâhil etmiştir. Böylece, bu yerli devletlerin politik ve kültürel görünümü büyük ölçüde değiştirilmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi Gold Coast eyaletleri, yaşadıkları yerlerde siyasi kurallar sistemi geliştirmişler, devlet kurmuşlar ve kaynakları kullanmışlardır. Büyük değişiklikler bu

⁶³ A.g.e.

⁶⁴ Helene Pfann (1965 cited Gocking 2005, s. 29).

⁶⁵ Roger S. Gocking, *The History...*, s. 29.

⁶⁶ F. M., Bourret, *Ghana: The Road to Independence...*, s. 14.

sırada kapıda beklemektedir. Boahen'e göre, Avrupalıların silahları, barutları ve ekonomik kurumları ile birlikte buraya gelmeleri, sadece devlet oluşum süreçlerine, siyasi ve kültürel kurumların evrimleşmesine ve toplumsal değişimin yer alması için katalizörlük yapmıştır.⁶⁷

Gelecek 83 yıl boyunca (1874-1957), Gold Coast doğrudan doğruya İngiliz emperyalizmi altında olacaktır. Gold Coast İngiliz Kraliyet Kolonisi 6 Mart 1957'de Modern Gana olmuştur. Bu başarı, halka gümüş bir tepside sunulmamıştır aksine ülkesini emperyalizmin zincirlerinden kurtarmayı görmek için kadınların ve erkeklerin büyük fedakarlıklarıyla elde edilmiştir. Kwame Nkrumah, Avrupa dilinde "Gold Coast" olan ülkenin ismini 'Gana'ya değiştirmiştir.

Gana, Batı Afrika'nın Sudan bölgesinde modern Gana'nın kuzeybatısında, beşinci ila on üçüncü yüzyıla kadar uzanan Gana'nın büyük Sudan İmparatorluğundan alınan bir isimdir.⁶⁸ Başkent, Cape Coast'tan İngiliz emperyalistleri tarafından taşınan Accra, 1877'den beri ülkenin başkenti olmuştur. Gana'nın 10 idari bölgesi bulunmaktadır. Ülkenin 2010 Nüfus ve Konut endeksi başına düşen nüfusu 24.658.823'tür.⁶⁹ Gana'da bulunan 80'den fazla etnik grup tarafından çeşitli diller ve lehçeler konuşulmaktadır. Bununla birlikte, İngilizce on bir⁷⁰ yerel hükümetin desteğini alan ve çeşitli eğitim seviyelerinde kullanılan resmi dildir.

Ayrıca, Gana'nın insani gelişme endeksi gelecek için umut vermektedir, hatta daha iyi şeyler vadetmektedir. Ülkelerin yaşam beklentisini, eğitim seviyesini ve yaşam standardını ölçen UNDP'nin İnsani Gelişim Endeksi, Gana'nın uluslararası ortalamasını Sahra altı Afrika'daki ülkelerin ortalamasının üstünde tutmaktadır.⁷¹ Diğer taraftan, Toplumsal Cinsiyet Geliştirme Endeksi, kadınların eğitim alanında ve iyi bir yaşam standardına ulaşmada erkek meslektaşlarının gerisinde kaldıklarını göstermektedir.⁷²

⁶⁷ A. Adu Boahen, A New Look..., s. 217.

⁶⁸ Roger, S. Gocking, The History of Ghana, s. 1

⁶⁹ Ghana Statistical Service, 2010 Population & Housing Census, Sakoa Press, 2012, s. 1

⁷⁰ These eleven Government-sponsored languages are Akuapem Twi, Asanti Twi, Dagaare, Dagbanli, Dangme, Ewe, Ga, Gonja, Kasem, Mfantse, and Nzema.

⁷¹ UNDP, Human Development Report on Ghana, 2015, ss. 2-4.

⁷² A.g.e., s. 5.

1.2. GELENEKSEL AFRİKA'DA TOPLUMSAL CİNSİYET GEÇMİŞİ

Afrika ülkeleri, cinsiyet, sınıf, etnik din ve çeşitli diğer kimlik boyutlarıyla derinden etkilenmiştir.⁷³ Bununla birlikte, Afrika'daki tarihi kayıtlar, geleneksel Afrika toplumunda cinsiyet eşitsizliğinin az veya önemsiz olduğunu, aksine kadınların erkekler için tamamlayıcı rolü olduğunu göstermiştir.⁷⁴ Afrika toplumunun her alanında kadınların konumu erkeklere denkti. Kadınların dünya görüşleri ve kimlikleri günlük faaliyetlerde kendini göstermekteydi. Geleneksel Afrika siyasi bağlamında kadınlar nispeten önemli konumlara sahiptiler. Yerli halkın Avrupa kültürü ve toplumsal değerler sistemi ile karşılaşması, Afrika geleneksel toplumlarında toplumsal cinsiyet dengesini değiştirmeye başlamıştır. Pamela Machakanja'nın "Tartışmalı Mekânlar: Toplumsal Cinsiyet; Yönetim ve Post kolonyal Afrika'da Kadının Siyasetle İlişkisi" isimli eserinde St Clair'in belirttiği gibi toplumsal cinsiyet rollerinin kolonyal bakış açısı, kadınların erkeklere göre ikinci pozisyonda olduklarını ve aile içindeki konumları nedeniyle rollerinin daha önemsiz olduğuna dayanmaktaydı.⁷⁵

Afrika'da siyasi faaliyetler, ekonomi veya sosyal hayat gibi toplumsal işlevlerin geri kalanıyla karmaşık bir biçimde görünmektedir. Siyasetin başladığı ve bittiği yer hakkında özel bir tasvir bulunmamaktadır; Yaşam ve düzen her alanında kendine özgüdür. O'Barr'a göre, siyaset analizcilerinin, kadınların siyasetin sosyal hayatın diğer yönleriyle kaynaştığı Afrika'da resmi siyasi yapıların dışında, siyasi olmayan rollerini çözümlemeye kalkışmamaları ciddi sonuçlar doğurur.⁷⁶ Afrika'da birçok durumda kadınlar, toplumlarına yarar sağlamak için giriştiklerin ekonomik emekleri aracılığıyla siyasi konumlarına sahip olmuşlardır. Kadınların konumlarına yönelik herhangi bir ekonomik tehdit, siyasi sahnede yankı bulma eğilimindedir.

Siyasal olarak, kolonyalizmden önce, kadınlar kraliçe anne, kraliçe ve bazı bölgelerde kasaba ve köylerde makam sahibi siyasi şefler olarak görev yapıyorlardı. Toplamlarının ekonomik yaşamlarının üst pozisyonlarında görev yapmış, tarım ve ticaret ile ilgilenmişlerdir. Örneğin, tüm yerli grupların ataerkil olduğu Liberya'da çift-

⁷³ Amina Mama, *Gender Studies for Africa's Transformation...*, s. 99.

⁷⁴ Pamela Machakanja, *Contested Spaces: Gender, Governance and Women's Political Engagement in Postcolonial Africa*. In Kenneth Omeje (ed.): *The Crises of Postcoloniality in Africa*, Dakar CODESRIA, 2015, s. 201.

⁷⁵ St Clair (1994 cited Pamela 2015, s. 202).

⁷⁶ O'Barr Jean F., *Making the Invisible Visible...*, s. 21.

cinsiyet örgütü hem tarım sektöründe hem de siyasi yapıda var olmuştur. Siyasi yapılar hem erkekler hem de kadınlar için paralel ofis sistemleri ile donatılmıştır. Güneyde ve doğuda Yaşlı Kadın konseyleri var olmuş ve resmi erkek iktidarı üzerinde kontrol mekanizması olarak görev yapmıştır. Bu pozisyonlar Liberya’da kadınlara büyük bir güç ve resmi otorite sunmuştur.⁷⁷

Eşit bir şekilde, Batı Afrika’nın Mendeleri arasında kadınlar siyasi şöhrete şu şekillerde yükselmiştir:

- 1) Önemli bir erkeğin asıl karısı olarak başlamak;
- 2) Asıl eş pozisyonuna yükselmek ve kocasının görevinden sonra başa gelmek;
- 3) Yönetici kökenli bir grubun üyesi olarak, yüksek görev elde etmek için pozisyonunu kullanmak.⁷⁸

Geleneksel olarak, kadınlar bazı Afrika ülkelerinde tanımlanmış belirli bir otoriteye sahip olamamış olabilirler, ancak ne zaman çocuk doğuracaklarına, ekonomik faaliyetlerine ve hayatlarının diğer boyutları hakkında karar verme yetkisine kesinlikle sahip olmuşlardır. Kadınlar tarafından alınan bu kararlar anlamlıdır ve doğrudan veya dolaylı olarak siyasi kararları da etkilemiştir.

İktidar felsefesi, Gana geleneksel toplumunda güçlü bir şekilde kök salmıştır ve bu güç kaynağını başarılı bir şekilde kullanan bireyler veya gruplar, bu erişimi toplumsal kurumları kontrol ettikleri takdirde otoriteye dönüştürmüşlerdir. Bu otoriteye (siyasal iktidara) giriş tekelleştirilebilir, ancak bunu nasıl yapılacağını bilen herkese açıktı. Böylece, iktidarın cinsiyeti veya yaş tarifleri yoktu.⁷⁹ Çoğunlukla Gana kadınları özerk, kendi kendine yeten ve başarı odaklı bireylerdir.

Christine Oppong ve ark., Güney Gana sahnesini, kadının ekonomik faaliyeti ve bağımsızlığı, cinsiyetler arasındaki eşitlik ve mali sorumluluk paylaşımı üzerine kadınların rollerine atıfta bulunarak anlatmıştır. Yani kadınlardan yaşam düzeylerini yükseltmeleri için bir işte çalışmaları beklenir. Kadınlar aynı zamanda çocuk büyütme ve ev işi yapmaktan sorumlulardır.⁸⁰ Toplumda kadının yerini yüceltmek için bu kadınlar aynı zamanda farklı coğrafi bölgelerdeki kadınların birbiri ile bağlantı

⁷⁷ Machakanja Pamela, Contested Spaces: Gender; Governance and Women’s..., ss. 199-200.

⁷⁸ O’Barr Jean F., Making the Invisible Visible..., s. 23.

⁷⁹ Akyeampong Emmanuel and Obeng Pashington, Spirituality, Gender, and Power in Asante History, Boston University African Studies Center, Vol. 28, No. 3, 1995, s. 483.

⁸⁰ Christine Oppong et al., Woman Power: Retrograde Steps..., ss. 71-72.

kurmalarına izin veren kadın toplum derneklerine de katılmış ve yerli kolonyal otoritelere meydan okumak için siyasi pozisyonlarından yararlanmışlardır.⁸¹

Örneğin Akan grubunda siyasette hem kadınlar hem erkekler yer almıştır. Asante'nin toplumsal örgütünde kadınların önemi, evlilik sistemi ile ortaya çıkmaktadır. Asante'nin evlilik klan sistemine bir yaşlı erkek ve kadın başkanlık etmiştir. Agnes Adu Aidoo, Akan siyasetinde kadınların önemli bir bürokrat olarak bulunduğunu öne sürmüştür. (*Ohemaa* görevinde yani kadın hükümdar olarak). Kadın hükümdar, görevini anne tarafından gelen soy ile elde etmiştir. Soy ve devlette siyasi pozisyonlar hemen hemen münhasıran erkekler tarafından tutulsa da siyasi statüye kadınlar tarafından verilmektedir. Devlette siyasi mevkiiler hemen hemen erkekler tarafından tutulsa da siyasi statü hakkı kadınlar tarafından verilmekteydi. *Ohemaa*, devletin siyasi otoritesinin kaynağı olarak ortaklaşa hizmet eden iki tabure üst düzeyini işgal etmiştir. Ona eleştirel bir tavır takınmak ve onu kamuoyunda azarlama hakkı da dâhil olmak üzere, krala danışmanlık ve rehberlik etme yetkisine sahip olmuştur. Devletin kutsal yeminini içeren tüm adli davaları duymak hakkı bulunmaktaydı. Erkek ve kadın danışma memurlarının yardım ettiği kendi ayrı mahkeme hakkı da bulunmaktaydı.⁸² Emmanuel Akyeampong ve Pashington Obeng, kraliçe annenin varlığının devlet örgütünün en üst düzeyinde olduğunu, siyasette hem erkeklerin hem de kadınların iktidarın tamamlayıcıları olarak algılandığını belirtmiştir.⁸³

Asante yönetiminde başkan olarak başarılı olan kadınlar arasında Ama Sewa, Afrakoma Panyin, and Ama Sampo Mma bulunmaktadır.⁸⁴ Bu ana kraliçelerin en başarılısı, Asante Konfederasyonu yönetimindeki Edweso'nun kraliçesi annesi olan Yaa Asantewaa'dır. İngilizler, 1896'da Asantehene (Asante Başkanı) Birinci Prempe ve onun başlıca şeflerinden birkaçını sürdükten sonra, Asante Altın Taburesi'nin mülkiyetini almaya çalışmıştır; Altın Tabure, Asante ulusunun ruhunu bünyesinde barındırmaktadır. Altın Tabureyi elde etme girişimi yüzünden 1900' yılında Asante-İngiltere savaşı çıkmıştır. Asante devleti, o dönemde bir hükümdara sahip değildi ve kargaşa halindeydi. Devletin ana kraliçesi Yaa Asantewaa onları örgütlemek ve onları

⁸¹ Kathleen Fallon M., *Democracy and the Rise of Women's Movements in Sub-Saharan Africa*, (The Johns Hopkins University Press, 2008), s. 81.

⁸² Aidoo Agnes Akosua, *Asante Queen Mothers In Government And Politics In The Nineteenth Century*, (Historical Society of Nigeria, Vol. 9, No. 1, 1977), ss. 1-2.

⁸³ Emmanuel Akyeampong and Obeng Pashington, *Spirituality, Gender...*, s. 490.

⁸⁴ A.g.e., s. 489.

İngilizlere karşı yönlendirmek için ortaya çıkar ve Asente erkeklerine, İngilizlere karşı çıkmaya korktukları için, azarlar. Asanteli erkekler onun liderliğinde İngilizlere karşı dururlar. Bu durum kısa sürer, ancak onun orduyu örgütleme konusundaki cesareti, kadınların toplumdaki önemine işaret etmiştir. Yaa Asantewaa İngilizler tarafından tutsak alınır ve Şeysele adasına sürülür. Kuzey Gana'daki kadınların siyasetteki durumu Orta ve Güney Gana'daki kadınların aksine, erkeklerle "eşit ve yüksek düzeyde" değildi. Bununla birlikte, Kadınların toplum dernekleri ve ekonomik sektörlerdeki önemi belirgindi. Bu kadınların geleneksel siyasi bağlamdaki başarıları, onların zekâsı, liderliği ve kişisel siyasi niteliklerinden kaynaklanmıştır.

Bununla birlikte, sömürge yönetimi, resmi siyasi sistemin getirilmesi ile yerli siyasal sistemlerin yönünü değiştirmiştir. Hâkim olan gücün yani kendilerinin kültürel açıdan üstün olduğuna dair bir inancı körüklemiştir. Bu yaklaşım kadının ekonomik, sosyal ve siyasi hayattaki yerini baltalamıştır. Bu durum, geleneksel Gana toplumunda kadınların siyasi, sosyal ve ekonomik rolüyle tamamen çelişmektedir. Kolonilerin daha hızlı sömürülmesine yardım etmek için artan işgücü talebi, kadınların ve çocukların kaçırılması ile sonuçlanmıştır. Erkeklerde bu arada ya çalışmak ya da vergi ödemek zorunda bırakılmışlardır. Kadınlar, erkekler tarafından baskıya maruz bırakıldılar; dayatılan yasa, gelenek, din ve davranışlar kadınların boyunduruk altına girmesine neden olmuştur. Bu durum, Ganalı kadınların Afrika'nın sosyal, ekonomik ve politik meselelerine katılımını kısıtlamış ve endişelerini ifade edebilmek için çok az bir alana sahip olmuşlardır.⁸⁵ Elkins, örneğin sömürge Kenya'da kadınların hem Afrikalı hem de İngiliz muhafızları tarafından tekrarlanan tecavüzlere maruz kaldıklarını ve mağdur olduklarını belirtmiştir.⁸⁶

Gold Coast'da, kadınların siyasi varlığı İngiliz resmi siyasi sistemi tarafından aşağılanmıştır. 1905 yılında İngilizler, Kumasi Şefleri Konseyi'ni hükümetin idari bir kolu olarak kurumsallaştırmaya ve bu süreçte ana kraliçeyi saf dışı bırakmaya çalışmışlardır.⁸⁷ İngilizler bazı alanlarda şefler atamaya devam etmişlerdir; İngilizler tarafından yapılan bu eylem, kraliçe annelerin otoritesini ellinden almıştır ve şeflere siyasi statü vermişlerdir. İngilizlerin ham madde ihtiyaçlarını karşılamak için ticarileştirilmiş tarımın ortaya çıkışı kadınların mülk sahibi olma haklarını

⁸⁵ Pamela Machakanja, *Contested Spaces: Gender, Governance and Women's...*, ss. 200-202

⁸⁶ Elkins (2005 cited Pamela 2015, s. 201).

⁸⁷ Allman and Tashjian (2000 cited Fallon 2008, s. 29).

kaybetmelerine neden olmuştur; Kadınlar, erkekler baskınlık kurdukça, toprak haklarını kaybetmişlerdir. Pazarlarda liderliği erkekler ele geçirmiş ve kadınları geride bırakmışlardır.

1.3. TARİH YAZIMI BAĞLAM

Sömürge Afrika üzerine tarihsel literatür, okuma yazma bilinmeyen dönemlerde erkek hakimiyeti önyargıları ile doludur. Literatür te kadınlar güçsüz olarak tasvir edilmektedir.⁸⁸ Erkek meslektaşlarının aksine, çoğu kadın, yoksul veya hiçbir batı tarzı eğitim seviyesine sahip olmadıklarından dolayı, siyasi anılarını yazamamıştır. Bu, Afrika'daki kadınların siyasi faaliyetleri üzerine az miktarda yazılı çalışma olmasının nedenidir. Susan Geiger'e göre, bu tarih yazıcılığında kadınların marjinalleştirilmesi hem birinci hem de ikincil kaynaklarda erkek merkezli önyargıları yansıtmaktadır.⁸⁹

Aynı şekilde, Afrika siyasal aktivizmi ve milliyetçiliği üzerine tarih yazımı neredeyse tamamen erkeklerin faaliyetlerine odaklanmıştır. Gana, Nijerya, Tanzanya, Sierra Leone veya Uganda'da siyaset, erkek egemenliği olarak tanımlanmıştır. Fakat kadınlar erkek milliyetçilerle eşit temsil edilmemiştir. Onlar, kadın kollarında yer alan, oy kullanan, erkek siyasi liderleri övmek için şarkılar söyleyen kişilerdir. Ve doğal olarak erkeklerle eşit statüye sahip olan kadınlardan nadiren bahsedilmiştir ve en sonunda tarih yazıcılığından silinmişlerdir. Ancak Mama'nın da belirttiği gibi, Afrika'daki modern ulus devletlerin kurulmasına yol açan anti-sömürgeci ve milliyetçi mücadelelerde kadınların katkıları ve politik pozisyonları en iyi bir şekilde belirtilmiştir.⁹⁰

Bu tarih yazımında Afrika'daki ulusal siyasetteki kadın konumunun "kasıtlı olarak" dışlanmasına rağmen, kadınların Afrika siyasetindeki konumunu gösteren bazı harika eserler bulunmaktadır.⁹¹ Bu tarihi yazılar, ulusal resmi siyasi yapılara katılan

⁸⁸ Bangura Joseph J., *Gender and Ethnic Relations in Sierra Leone: Temne Women in Colonial Freetown*, (Cambridge University Press, 2000), ss. 267-269.

⁸⁹ Susan Geiger (1997 cited Jean 2009, s. 15).

⁹⁰ Amina Mama, *Gender Studies for Africa's Transformation...*, s. 96

⁹¹ Bakınız Manuh, T. 1990, "Women and Their Organisation During the Convention People's Party Period in Ghana: 1951-1966" in Arhin K (ed): *The Life and Times of Kwame Nkrumah*, Accra, 1990; Tsikata, E. (1989). *Women's Political Organisations, 1951-1987*. In Hansen, E. and Ninsin, K.A. (eds.): *The State, Development and Politics in Ghana*. CODESTRIA, London;

kadınların kimliklerini, başarılarını ve cesaretini ortaya koymaktadır. Bu yazılar, yerel siyasi anlayışlarını, ulusal siyasi sahneye taşımışlardır. Tarih yazımı, kadınların hayatlarını anne, kız, kız kardeş, eş, işçi ve siyasi aktivist⁹² olarak birden fazla rolle karşı karşıya kaldıkları fırsatlar ve engeller üzerinde başarıya ulaştığı ve bu güçlülere sürekli direnişlerinin toplumsal cinsiyet ilişkileri beklentisini yavaş yavaş değiştirdiği gerçeğine işaret etmektedir.

Bangura, Sierra Leone kolonisinde Creole olmayan kadınların sosyo-ekonomik katkısını analiz ederken, Creole olmayan kadınların çoğunluğunun (Temne, Mende, Limba, Loko), batı tarzı eğitim almadığını ve okuyup yazamadığını gözlemlemiştir.⁹³ Bundan dolayı, bu gruplar batı dillerinde okuryazar olmadıklarından, mücadele ve başarılarını yazamamışlardır. Bununla birlikte, eski kölelerin torunları olan Creole kadınları gibi, yerli kadınlar politik mücadele ve kurtuluşa büyük etki etmiştir. Kadınlar küçük ölçekli tarım, balıkçılık ve diğer ticaret faaliyetlerinde bulunmuşlardır ve sömürge ekonomisi için gıda maddeleri sağlamışlardır. Ticaret piyasasında yer alan bu kadınlar, Sukainatu Bangura ve Adama Kamara'nın etkili kadın liderliği etrafında toplanmış ve yüz yüze kaldıkları sorunlar için kredi planları oluşturarak çözüm aramışlardır.⁹⁴ Sierra Leone'nın siyasette zayıf olan kadın rolünü ele almak ve kadınları siyasi olarak aktif olmasını sağlamak için, Sukainatu, Cummings-John ve 1951'de kurulan Sierra Leone Kadın Hareketi'nin (SLWM) diğer kadınları, 1955 yılında iktidardaki Sierra Leone Halk Partisi (SLPP) kadın bölümünü kurarak resmi siyasi sistemde aktif politik pozisyonlar almalarını istemişlerdir. SLWM, saflara katıldığında SLPP'nin faaliyetlerine heyecan ve enerji getirmiştir. Kadınlar SLPP'nin kampanyalarına öncülük etmişler, evde kalan ve saflarına katılmayı reddeden kadın ve

Bangura Joseph J., *Gender and Ethnic Relations in Sierra Leone: Temne Women in Colonial Freetown*, Cambridge University Press, 2012; Geiger Susan, *Tanganyikan Nationalism as "Women's Work": Life Histories, Collective Biography and Changing Historiography*, Cambridge University Press, 1996; Tripp Aili Mari, *The Politics of Autonomy and Cooptation in Africa: The Case of the Ugandan Women's Movement*, Cambridge Press, 2001; Allman, Jean., *The Disappearing of HANNAH KUDJOE: Nationalism, Feminism, and the Tyrannies of History*, (Journal of Women's History, 2009)

⁹² Dorothy L. Hodgson and Sheryl McCurdy, *Wayward Wives, Misfit Mothers, and Disobedient Daughters: "Wicked" Women and the Reconfiguration of Gender in Africa*, (Canadian Journal of African Studies, Vol. 30, No. 1, (1996), pp. 1-9), s. 2.

⁹³ Bangura Joseph J., *Gender and Ethnic Relations in Sierra Leone*: s. 272.

⁹⁴ A.g.e., ss. 275-277.

erkeklerle ilgili şarkılar söylemişler ve kararsız davranan seçmenleri SLPP'ye yönlendirmişlerdir.⁹⁵

Ayrıca, tarih yazıcılığının dikkatli bir analizi, hem okur-yazar olan hem de okuma yazma bilmeyen kadınların siyasi sahneye kattığı farklı stratejileri ortaya çıkarmıştır. Örneğin Sierra Leone'de Sukainatu Bangura ve Cummings-John, kadınların karşılaştıkları sorunlara hükümetinin dikkatini çekmek için farklı sosyo-ekonomik geçmişe sahip kadınları harekete geçirmişlerdir.

Susan'ın belirttiği gibi Tanzanya'da Tanganyika Afrika Ulusal Birliği'ne (TANU) üye olan kadınlar siyasi bilincini geleneksel trans-etnik, sosyal ve kültürel kimliğin zihniyetini siyasi partinin faaliyetlerine yüklemiştir. Politik bilgilere sahiplerdi ve ülkenin İngiliz yönetimi altında geçirdiği mücadele ve zulümden haberdarlardı ve partiye katıldıktan sonra siyasi olarak bilinçli hale gelmemişlerdi. Batılı eğitimden geçmemiş, okuryazar olmayan Müslüman kadınların⁹⁶ siyasi katılımı, onların geleneksel otorite ve güç anlayışını sergilemiştir. Bu kadınlar sömürge yöneticileri tarafından kurulan resmi siyasi yapılara ayak basmak için bu tür fırsatları kullanmışlardır.

Tanzanya kadınları tarafından benimsenen strateji dans derneklerinin kurulmasıydı. Susan'ın da belirttiği gibi, kadın dans birlikleri siyasi bir araç olarak kullanılmıştır. Kadınlar dans gruplarını TANU ile bilgi alışverişinde bulunmak için kurmuşlar, mitinglerini ve yürüyüşlerine yapmışlar ve parti için para toplamışlardır.⁹⁷ Kadınlar, propaganda yaymak için bir kanal geliştirmiş, partinin kitlesel gösterileri için toplulukları harekete geçirmiş, para toplamış ve hatta yüzüklerini, bileziklerini Nyerere'nin yurtdışı gezilerine sponsor olmak için rehin vermişlerdir.⁹⁸

Bağımsız Afrika ülkeleri, sömürge yönetimi tarafından miras kalan politik ideolojileri sürdürmüşlerdir. Çoğu Afrika ülkesinde bağımsızlıktan hemen sonra, ulusal siyaset, kadınlardan erkeklere geçmiştir. Afrikalı kadınlar ülkelerinin sömürge deneyimini sona erdirmesi ve bağımsızlık kazanmasındaki paylarından ötürü gurur duyuyorlardır, ancak bağımsızlıktan sonra siyasi özerkliklerini kaybetmişlerdi.

⁹⁵ A.g.e., ss. 287-288.

⁹⁶ Susan Geiger, *Tanganyikan Nationalism...*, ss. 468, 470.

⁹⁷ A.g.e., s. 470.

⁹⁸ A.g.e ss. 472-473.

Bununla birlikte, Tripp, 20. yüzyılın son on yılının demokratikleşme çabalarının kadınları siyasi alanda daha cesur adımlar atmasına ivme kazandırdığını savunmaktadır. Çoğu Afrika ülkesinde çok partili demokrasiye doğru ilerleme, tek partili ülkelerde iktidar partileri ile bağlantılı olan ve onlar tarafından yönetilen kitlesel kadın örgütlerine olan ihtiyacı azaltmıştır. Kadınlar kendi sorunları ile başa çıkabilmek için 20. yüzyılın son on yılında kendi siyasi partilerini kurmaya başlamışlardır.⁹⁹ Kadınların aldığı yeni siyasi yol, kızlar ve kadınlar için artan eğitim fırsatlarının bir sonucudur.

Bağımsızlık ve bağımsızlık sonrası dönemlerdeki yıllarda Gana'da kadınların ulusal siyasetteki konumu neydi? Gana davası Sierra Leone, Tanzanya ve Uganda'yla uyuyor muydu? Demokratik geçiş döneminde kadınlar için siyasi açılımlar bulunmakta mıydı? Tıpkı Uganda, Tanzanya ya da Sierra Leone de olduğu gibi Gana'da da kadınlar siyasi partiler halinde kitlesel olarak örgütlenmişler miydi? CPP ve onu takip eden SLPP, TANU, Uganda Ulusal Direniş Hareketi (NRM) gibi rejimler kadınları siyasi kazanımlar için sömürmüş ancak onlara siyasi konum teklif etmişlerdi. Bununla birlikte, onlara sundukları fırsatlar sınırlanmış ve kadınların siyasi kimlikleri kısıtlanmıştır. Bu çalışma, kadınların yüksek siyasi pozisyonlara yükselmesini engelleyen siyasi ve kültürel nedenleri belirlemeye çalışacaktır.

1.4. ÇALIŞMANIN AMACI

Bu çalışma, demokratik geçiş döneminde kadınların ulusal siyasetteki konumunu analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın temel sorusu, kadınların değişen siyasi ve toplumsal cinsiyet dinamiklerine verdikleri cevap ve tepkiler ve kültürel ve siyasi güçlerin, Gana'nın siyasi arenasında, kadınların kimliklerini, arzularını, çıkarlarını ve özerkliğini nasıl şekillendirdiğidir. Çalışma içerisinde ele alınacak soruların bazıları şöyledir;

- Kadınlar resmi siyasi kuruma neden katılmıştır? Resmi siyaset kurumu kadınların katılımları için fırsatlar sunmuş mudur?

⁹⁹ Tripp Mari Aili, Women and Democracy; The New Political Activism in Africa, (Journal of Democracy, V. 12, No: 3, 2001), s. 142.

- Ortaya çıkan toplumsal cinsiyet dinamikleri ve değişmekte olan siyasi güç, kadınların politik hırs ve kimliğini nasıl etkilemiştir?
- Ulusal kadın siyasi partisi var mıydı yoksa büyük partilerin kadın kolları olarak mı kalmıştı?
- Kadınlar demokratik geçiş döneminde hangi konumda bulunuyorlardı?

1.5. ÇALIŞMANIN TEMEL GEREKÇESİ

Gana'nın siyasi alanında kadının konumu ve başarısı üzerine bir araştırma eksikliği yaşanmaktadır. Bu araştırma, Afrika'daki kadınların siyasi tarih çalışmalarına katkıda bulunmaktadır. Araştırma, siyasi dönüşüm dönemlerinde kültür ve siyasi güçlerin cinsiyet dinamiklerini ve Gana'nın siyasi arenasında kadın kimlikleri, çıkarları ve özerkliği üzerindeki etkisini incelemektedir. Araştırma, siyasi alanda Ganalı kadınların konumuyla ilgili olarak yapılmış birtakım kaynaklara dayanarak, siyasi dönüşüm dönemlerinde kadınların siyasi konumu ve aktivizminin yeniden değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Bu bağlamda çalışma, 1960'lı yıllar sonrasında kadınların ulusal siyasetteki rolünü araştırmaktadır.

1.6. ÇALIŞMANIN KAPSAMI

Çalışma, 1969-1993 yılları arasında Gana'da kadınların siyasi konumuna odaklanmaktadır.

1.7. METODOLOJİ

Çalışmada hem birincil hem de ikincil kaynaklar kullanılmaktadır. Birincil kaynaklar, Gana Cumhuriyeti'nin Accra'daki Kamu Kayıtları ve Arşiv Yönetimi Bölümü (PRAAD)'nde düzenlenen ulusal arşivlerden elde edilmiştir. Bazı bölümlerde seçim ve yerel yönetim reformları (ADM 5/3/174); Eski askeri ve sivil hükümetler tarafından yapılan toplantı konuşmaları, (yani ADM 5/4 / 319-320, 325, 350 ve 354) incelenmiştir. Ocak 1971 tarihli ve ADM 6/258 kategorisine giren Gana gazetesi

incelenmiştir; Birincil kaynakların önemli bir bölümünü dönemin siyasi faaliyetlerini içeren gazeteler oluşturmaktadır. İncelenen gazete yazıları, çoğunlukla *The Ghanaian Times* ve *Daily Graphic*'ten (PRAAD) seçilmiştir.

Çalışmaya ayrıca, konuyla ilgili kitaplar, monografılar ve makaleler dâhil edilmiştir. Siyasi malzemelerin dayandığı kısım, eski Afrika Çalışmaları Enstitüsü, Legon Üniversitesi ve Gana Üniversitesi'nden yararlanılarak elde edilmiştir.

1.8. LİTERATÜR

Bu çalışma için Gana'daki siyasi aktivizmi, demokrasiyi ve Gana'da kadınların ulusal siyasete katılımı konusunda analitik çalışmaları içeren üç literatür kategorisi gözden geçirilmiştir. İkinci kategori olan demokratikleşme ile ilgili literatür, Gana'daki siyasi dönüşüm döneminde kadınların konumunu analiz etmektedir. Gana'daki siyasi aktivizmi inceleyen bazı eserler A. Adu Boahen'in *On Dokuzuncu ve Yirminci Yüzyıldaki Evrim ve Değişim*, (2000), F. M. Bourret'in *Bağımsızlık Yolu, 1919-1957* (1960), A. Adu Boahen'in *Sömürge Üzerine Afrika Perspektifleri*, Dan-Bright S. Dzorgbo'nun *Gana'nın Kalkınma Arayışı* (1998), David Kimble'in *Gana'nın Siyasi Tarihi: Gold Coast Milliyetçiliğinin Yükselişi* (1963), Naomi Chazan'ın *Gana Politika Anatomisi: Politik Durgunluğun Yönetilmesi 1969-1982* (1983)'dir. Bu eserler, siyasi aktivizmin gelişiminin ve Gana'daki resmi siyasi sistemin evriminin ayrıntılı bir analizini içermektedir. Sömürge hükümetinin siyasi faaliyetlerini resmileştirmesi, 1844 tarihli Sözleşme adıyla anılacak olan 6 Mart 1844 tarihli bildirinin imzalanmasıyla başlamıştır. Bu sözleşmede, İngiliz Korgeneral Hill ve yerel şeflerin imzaları bulunmaktadır. Bu deklarasyonun Gold Coast'taki İngiliz yargısının temeli olduğu söylenmektedir.

Yerel şefler özerkliklerini ve özgürlüklerini kaybetmeye başladıklarında, kendilerini içine soktukları durumun farkına vardılar ve İngilizleri protesto etmeye başladılar. Bu protesto ve direniş hareketleri uzun vadede batı hattı boyunca siyasi partilerin ve siyasi faaliyetlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. İlk protesto hareketlerinden bazıları, 1868'de Fante Konfederasyonu ve 1869'da Accra Yerel

Konfederasyonu Hareketi'dir.¹⁰⁰ 20. yüzyılın ortalarına kadar bu siyasi aktivizm, Birleşmiş Gold Coast Kongresi (UGCC), CPP, Müslüman Birlik Partisi (MAP) ve Kuzey Halk Partisi (NPP) gibi siyasi organizasyonların ortaya çıkmasına yol açmıştır. Özellikle *Makola* pazarı kadınları, Şubat 1948'de Avrupa ithal mallarının boykotu ve yağmalanmasında etkili bir rol oynamıştır; çünkü İngiliz yönetimine karşı protesto sert ekonomik koşullarda devam etmekteydi.¹⁰¹ Örneğin, Naomi Chazan, kadınların Gana siyasetinde seferberlik halini iki kategoriye ayırmıştır; Belirli bir meslek grubu olarak hareket eden pazar kadınları ve Sosyal, refah, destek ve eğitim işlevlerini yerine getiren hizmet ve iyileştirme derneklerinde görev yapan kadınlar. Kısacası, 20. yüzyılda Gana siyasi tarihinde kadınlar önemli bir yere sahiptirler.¹⁰²

Bu partilerin, özellikle CPP'nin başarılarında, kadınların oynadığı konum çok büyüktür. O'Barr'ın "Görünmezi Görünür Yapmak: Siyasette ve Politikada Afrika Kadınları", makalesi, gelişmekte olan ülkelerdeki kadınların endişelerine siyasi analizlerin kimliğine, konumuna ve duyarlılığına odaklanmaktadır. Bu tür siyasi analizlerin sonuçlarını anlamak, değişen bir çevrede hem erkekler hem kadınlar arasındaki cinsiyet rollerinin bütünleşmesi ve iş birliği için çok önemlidir. O'Barr, gelişmekte olan ülkelerin yerel ve kamusal alanlarının geniş ölçüde ayrı olmadığı kadınların siyasi konumu konusunda, kadınların konuyu başlatan, gelişmelerini şart koşan, sonuçlarını kabul eden veya sonuçlarına direnen, dolayısıyla bir söz hak eden siyasi aktörler olduğunu konusunda uyarmıştır.¹⁰³ Bazı Afrika ülkelerinde kadınların siyasi pozisyonlara nasıl yükseldiğine değinmiştir.

Kadınlar, CPP'nin siyasi faaliyetlerine parti üyesi olarak, miting organizatörü ve partinin finansmancısı olarak aktif biçimde katılmışlardır. Kadınların bu çabası, partinin kadın kollarının kurulmasına yol açmıştır. 1953'te *Gold Coast Devrimi'nde* Nkrumah'ın yakın müttefiki George Padmore, Hannah Kudjoe'yu cesur bir CPP aktivisti olarak nitelendirmiş ve partide kadınların konumunu takdir etmiştir.¹⁰⁴ George Padmore, ayrıca Senchi'li Bayan Alice Appia'yı, Kumasi'nin Bayan Essie Mensah'ı; Bayan Margaret Thompson'u; Bayan Letita Quaye ve Accralı Bayan Lilly

¹⁰⁰ A. Adu, Boahen, Ghana: Evolution and change..., s. 45

¹⁰¹ A.g.e., s. 157.

¹⁰² Naomi Chazan, An Anatomy of Ghanaian Politics: Managing Political Recession, 1969-1982, (Westview Press, 1983), s. 27.

¹⁰³ Jean F. O'Barr, Making the Invisible Visible..., s. 22.

¹⁰⁴ Padmore (1953 cited Jean Allman 2009, s. 19.

Appiah'ı CPP'nin erkeklerle birlikte yorulmadan siyasi propaganda görevlileri olarak çalışan kadınları olarak duyurmuştur.¹⁰⁵ Çalışması, CPP'nin başarılarında etkili bir kadro olarak kadınların konumlarını vurgulamaktadır.

Edzodzinam Tsikata, “Kadın Siyasal Örgütleri: 1951-1987” adlı eserinde, kadınların devletle olan ilişkisini ve Gana'daki kadınların siyasi hareketlerinin doğuşunu ve gerilemesini incelemiştir. Eserinde, siyasi atmosferin değişen dinamiklerinin, siyasi karakterin ve bağımsızlık geleneğinin olmamasının zayıf yönlerinin özerk kadın siyasi hareketi veya partisinin oluşumuna engel olduğunu belirtmiştir.

Takyiwaa Manuh'un “PNDC Altındaki Kadınlar, Devlet ve Toplum” adlı çalışması, Geçici Ulusal Savunma Konseyi Hükümeti (PNDC) uyarınca kadınlarla Devlet arasındaki ilişkiye odaklanmaktadır. Kadınların ailelerine bakma, servet kazanma, ekonomik bağımsızlık ve siyasi özerklik kazanma girişimlerini incelemiştir. Bunların peşindeyken kadınlar, medyadaki ve pazardaki saldırılara kurban gitmişlerdir. Böylece, kadın siyasi faaliyetlerine kızgınlıkla bakan bir politik köktendincilik ortaya çıkmıştır. Ataerkil ideoloji, sonuç olarak, özellikle kriz dönemlerinde, ekonomik ve politik alanlarda Ganalı kadınları ahlaksızlık, fahişelik ve diğer sosyal kötülüklerle suçlamıştır. Manuh Takyiwaa; kadınların, siyasi, ekonomik ve sosyal istikrarsızlığı yaratan veya bunlara yardımcı olan sorunlu bir sosyal kategori olarak algılanmasını anlatmış, kontrol edilebilmeleri için hedef haline getirildiğini belirtmiştir.¹⁰⁶ Ona göre, toplumsal ilişkilerde kadınların savunmasızlığı, çoğunlukla okuryazar olmamalarından, kaynaklara ve güce erişimden yoksun olmalarından kaynaklanmaktadır. Ard arda gelen siyasi rejimler bu durumu kendi lehlerine çevirmiş ve farklı toplumsal gruplardan ve sınıflardan gelen kadınları çıkarları için kullanmışlardır.¹⁰⁷

Sossou Marie-Antoinette, “Eşit Siyasal Haklardan Yararlanmıyoruz: Gana Kadınlarının Gana'daki Siyasi Katılım Üzerine Algılamaları” başlıklı yazısında, Gana'da ki ataerkil toplumun, kadınlar üzerindeki baskısına ve egemenliğine vurgu yapmıştır. Kadınlar ücretli işgücüne katılmaya çalışırken onlara ayrımcılık yapılmaktadır. Kültürel ve sosyal uygulamalardaki koşulların, dini inançların ve

¹⁰⁵ A.g.e., s. 19.

¹⁰⁶ Takyiwaa Manuh, *Women, the State and Society...*, ss. 177, 187.

¹⁰⁷ A.g.e., s. 189.

okeşliliğın uygulanması, ocuk yaşıta evliliğē zorlanma ve dul mirası gibi konuların geleneksel Gana toplumunda kadınların aşığı pozisyonunu doğıruladığıını gözlemlemiştir.¹⁰⁸

Beatrix Allah-Mensah, “Gana’da Siyaset ve Kamusal Hayatta Kadınlar” isimli eserinde, kadınların üst düzey siyasi konumları ile aynı zamanda onlardan beklenen annelik ve eş olma rollerini birleştiremeyecekleri konusu üzerinde durur. Eğitim, ayrımcılık ve diğēer faktörlerin, kadınların ulusal siyasette az temsil edilmesinden sorumlu olduğunu ifade eder.¹⁰⁹ Sömürge eğitiminin yapısı, cinsiyete göre farklı çalışma konularını sunmuş ve kadınla erkek arasındaki farkı derinleştirmiştir. Kadınların aldığı eğitim onları ulusal siyasete katılmak için hazırlamak yerine ev idaresine yönelik yetiştirmiştir.

Kwabena Akurang-Parry O., kadınların Gana geleneksel siyasi alanında asla pasif olmadıklarını, hem yerli hem de sömürge ataerkillikleri iyileştirmeye çalıştıklarını savunmuştur.¹¹⁰ Kadınlar, özellikle de seçkin kadınlar, fikir liderleri olmuşlar, baskı gruplarının üyeleri ve yeni fikirleri dillendirenler olmuşlardır. Ayrıca Akurang-Parry, kadınların Avrupa sisteminin özelliklerini yerli politik alana getirdiklerini de eklemiştir. Kadınların katılımı, onlar için toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve kadınların sorunlarını tartışabilecekleri sosyal alanlar yaratmıştır.

Bununla birlikte, kadınların ulusal siyasetteki konumlarının onların önünü açacağı varsayılmıştır. Bu beklentinin aksine, kadınlar ulusal parti siyasetinde yeterince temsil edilmemiş ve yalnızca önemsiz konumlarla meşgul edilip sınırlandırılmışlardır. Fallon ve ark., demokrasinin değıil, demokratikleşme sürecinin kendisinin kadınların yasal temsilciliğıi için önemli olduğunu iddia etmektedir.¹¹¹ Bu tezde, kadınların çıkarları ve kimlikleri üzerinden, demokratik geçiş sürecine giren siyasi dönüşümlerin dinamizmi araştırılmaktadır.

¹⁰⁸ Sossou Marie-Antoinette, *We Do Not Enjoy Equal Political Rights: Ghanaian Women’s Perceptions on Political Participation in Ghana*, (SAGE, 2011), s. 2.

¹⁰⁹ Beatrix Allah-Mensah, *Women in politics and public life in Ghana*, Friedrich-Ebert- Foundation, Accra, 2005, s. 3.

¹¹⁰ Kwabena Akurang-Parry O., *Aspects of Elite Women's Activism in the Gold Coast, 1874-1890*, (Boston University African Studies Center, Vol. 37, No. 3, 2004), s. 466.

¹¹¹ Fallon M. Kathleen, Swiss Liam and Viterna Jocelyn, *Resolving the Democracy Paradox: Democratization and Women's Legislative Representation in Developing Nations, 1975 to 2009*, 2012, s. 381.

Bununla birlikte, demokratikleşme sürecinin üstesinden gelmek için büyük bir endişe kaynağı, kadınların siyasal kimliğini ve özerkliğini tanımak ve takdir etmektir. Ray ve Korteweg, kadın kimlikleri kavramının yapısal, siyasal ve kültürel bağlamlarda oluştuğunu ve seferberliğinin bu koşullara tepki olduğunu iddia etmektedir.¹¹² Boni Stefano, “Güney Gana’da Yirminci Yüzyıl Dönüşümlerinde Toplumsal Cinsiyet, Ebeveynlik ve Evlilik” isimli eserinde Batı Afrika’da geçen yüzyılın politik ve ekonomik gelişiminin bir sonucu olarak kadınların sosyal, ekonomik ve siyasal konumlarında gerileme yaşandığını gözlemlemiştir. Bu dinamikler, erkeklerin konumunu güçlendirirken, kadınların bağımsızlığını bastırmakta ve güçlerini tehdit etmektedir.¹¹³

Gwendolyn Mikell, kadınların siyasal statüsünün geçen yüzyıl boyunca gerilediğinin doğru olduğunu ancak Afrika kadınlarının, toplumun belirlenmiş bir sınıfı olarak, kıtanın siyasal mücadelelerinde yer almalarının onları güçlendirdiği görüşündedir. Ulusal ekonomik krizler ve siyasal başarısızlıklar nedeniyle kadınların içerisinde yaşadığı zorlu hayat koşulları, kadınların korkularını ve erkeklerle daha yüksek siyasal konum arama gönülsüzlüğünü ortadan kaldırdığı görüşündedir.

Tripp, diğer taraftan, kadınların ülkelerinin ulusal siyasal söylemi üzerinde anlamlı bir etki yaratabilmeleri için tam bir özerkliğe sahip olması gerektiği görüşündedir. Kadınların siyasal ideolojilerini geliştirmeleri için özerkliğe sahip olması gerekmektedir.

Tripp, aynı zamanda, kadınların ulusal siyasete ve kendi özerkliğine zarar veren, kültürel tutumu da tanımlamıştır. Dediğine göre, bu halkın içinde erkeklerin önünde konuşan kadınların üzerindeki kültürel yasaklardır. Bu yasaklamaların bulunduğu yerlerde, erkekler sahneyi alan ya da diğer yollarla siyasal olarak aktif olan kadınları dinlememektedirler. Bunlar oylama modellerine, kadın politikacıların medya da ki temsiline ve demokratik rejimler altında bile kadınların siyasal haklarını ve görüşlerini¹¹⁴ bastırmaya yönelik bariz girişimler halini almıştır.

¹¹² Ray R. and Korteweg A. C., *Women’s Movements in the Third World: Identity, Mobilization, and Autonomy*, (Annual Reviews, 1999), s. 52.

¹¹³ Boni Stefano, *Twentieth-Century Transformations in Notions of Gender, Parenthood, and Marriage in Southern Ghana...*, ss. 1-2.

¹¹⁴ Tripp Mari Aili, *Women and Democracy...*, s. 153.

Bir kadının kim olduğu ve onun neyi temsil ettiği kültürel dinamikleri, günümüzde de geçmişte olduğu gibi eleştirel bir bakış açısına ihtiyaç duymaktadır. Pamela Paxton doğru bir şekilde tespit ettiği gibi, bir kadının siyasete girme kararından seçmenlerin seçim günündeki kararlarına kadar, kadınlar hakkındaki kültürel fikirler, siyasi süreç boyunca kadınların şanslarını ve konumlarını etkileyebilmektedir.¹¹⁵

¹¹⁵ Pamela Paxton et al., Gender in Politics..., s. 271.

İKİNCİ BÖLÜM

TARİHTE GANA KADINI VE KİMLİĞİ, 1947-1966

2.1. KİMLİK KAVRAMI

Genel olarak Batı geleneğinde kimlik, fiziksel özellikleri, inançları, bilgi birikimini, deneyimleri, yetenekleri ve kişiliği öz-niteliklere dönüştürmenin bir yoludur; bu karmaşıklık, her bireyi benzersiz kılan niteliktedir.¹¹⁶ Siyasi alanda kimlik, bir devletin vatandaşlarının temel politik pozisyonlarını ifade etmektedir.

Jamie Frueh, siyasi bağlamda kimliğe, bölgenin, kaynakların ve bireyin kişiliği, fiziksel özellikleri ve sosyal rolleri için bir metafor içinde göreceli bir güç olarak atıfta bulunmaktadır.¹¹⁷ Herhangi bir toplumun toplumsal düzenlenmesi, hangi nesnelerin ve olayların dikkate değer olduğunu belirler ve buna karşılık bu tür nesneler veya olaylar, bireylerin veya grupların bu elementlere nasıl tepki verdiklerini ortaya koyar. Vatandaşların hâkim veya egemen normlarına yansıyan bir biçimde davranma eğilimleri, bu konumu toplumun düzeni olarak tesis etmekte ve dayatmaktadır. Frueh'in belirttiği gibi, bu tür karmaşıklıklar, bireyin gerçeklerini objektif gerçeklik olarak gören iç içe geçmiş bir yapıda örtüşmektedir.¹¹⁸ Gana örneğinde olduğu gibi, siyasi alan yüzyıllar boyu erkeklerin oyun alanı olarak düşünülmüştür.

Siyasal kimlik, üyelerin nereye ait olduğuna bakar ve insanları gruplara ve siyasi pozisyonlarına göre ayıran sınırları belirler. Bu kimlik, toplumsal cinsiyet gibi bölünmeler yoluyla siyasi otoritenin kazanılması ve kontrolü için stratejiler ileri sürmektedir.¹¹⁹ Bu nedenle, bireyler, kimliklerinin gücünü elde etmek için ideolojilere ve başkalarına bağımlı hale gelmektedirler.

Ukeje Charles, “Aba’dan Ugborodo’ya Kadar” adlı çalışmasında “olasılık, temsil ve değişkenlik” açısından kimliği ele almaktadır. Toplumsal cinsiyet kimliklerinin toplumsal olarak oluşturulduğunu, her zaman “maddi koşullar, yerel söylemler ve ideolojiler” gibi fırsatlardan ve kısıtlamalardan etkilendiğini

¹¹⁶ Jamie Frueh, *Political Identity and Social Change: The Remaking of the South African Social Order*, State University Press of New York, 2003, s. 23.

¹¹⁷ A.g.e.

¹¹⁸ A.g.e., s. 14.

¹¹⁹ A.g.e., s. 25.

savunmaktadır.¹²⁰ Bu tür kimlikler, kadının siyasi duruşunu erkek meslektaşlarından önemli ölçüde farklı olarak yapılandırırlar.

Ulusal siyasetteki kadın kimlikleri daima değersizleştirilmiştir. Ukeje, kadınların politik olmayan vatandaşlar olarak görüldüğünü ve öncelikli olarak görevlerinin ev içi veya “göbek siyaseti” olduğunu varsaymaktadır. Bu tür söylemler, yerel ve ulusal politikaların, otoriter değer, servet ve gücün müzakere edildiği ve dağıtıldığı yerlerde olsa da kadınların kimliğinin etkili biçimde katılabilmesi için çok çalkantılı olduğunu iddia etmektedir. Böylece, kadınları özerk siyasi ifade ve ilişkiden alıkoyan ve engelleyen yapılar erkekler tarafından dayatılmıştır.¹²¹ Böyle kadınların bilincini ve siyasi bilincini azaltmaya yönelik açıklamalar, ataerkil rejimlerden kaynaklanmaktadır.

Nicholson Linda, “Kimlik Siyasetinden Önce Kimlik” adlı eserinde herkesin bir toplumda ‘cinsiyeti’ olmasına rağmen kadınların statüsü, erkekler gibi tanımlanmamaktadır” der. Onların cinsel statüleri, toplumsal kimliklerine “erkek” kategorisinin kadınlara sunduklarından daha zengin, daha ayrıntılı bir içerik sağladığını iddia eder.¹²² Bu tür önyargılar, kadınları ev dışı mekânlardan, erkekler tarafından işgal edilen siyasi ve sivil alanlardan, bir güç merkezi olarak dışlamakta başarılı olmuştur.

On dokuzuncu yüzyılın bilimsel ve entelektüel gelişimi, toplumun toplumsal cinsiyet konumunu daha da genişletmiştir. Kadınlar bu nedenle doğurganlar olarak tanınmış ve doğanın bir üyesi olmuşlardır.¹²³ Bu bilimsel düşünceden birisi, Charles Darwin’in öne sürdüğü evrim teorisiydi. Sosyal Darwinizm, Avrupa Milletleri tarafından başka yerleri fethetmek için bir temel oluşturan ve kullanılan entelektüel bir fikir haline gelmişti. Çalışma, canlıların evrim sürecinde giderek evrimleştiğini ve daha iyi hale geldiğini ortaya koymuştu. Bu organik evrim sürekliydi ve mücadele, hayatta kalma ve çevreye uyum unsurlarını içermekteydi. Bu nedenle, bu evrimsel zorlukların üstesinden gelen ve çevreye uyum sağlayan kişiler en güçlü hale gelmektedirler yani bu en güçlü olanın yaşamını sürdürmesi ve zayıfların yok olması ilkesidir. Teori erkeklerin kadınlardan daha üstün olduklarını iddia etmektedir, çünkü

¹²⁰ Ukeje Charles, *From Aba to Ugborodo: Gender Identity And Alternative Discourse of Social Protest Among Women in the Oil Delta of Nigeria*, 2004, s. 76.

¹²¹ A.g.e., s. 72.

¹²² Linda Nicholson, *Identity Before Identity Politics*, Cambridge Press, 2008, ss. 9-10.

¹²³ A.g.e., s. 21.

erkekler evrim sürecinde öncülük etmiş ve adapte olmuşken kadınlar geride kalmıştır. Nicholson, “cinsiyetleri”nin biyolojisi nedeniyle kadınların çocuk yetiştirme uygun olduğu düşüncesindeyken, saldırganlık ve rekabet içgüdüğü gibi erkekler için doğal içgüdüleri, siyaset-ekonomi alanındaki erkekler için uygun bulmaktadır.¹²⁴

Kadınların “cinsiyetleri” saldırı unsuru haline gelmiştir. Nicholson’ın savunduğına göre kadınlar cinsiyetleri tarafından yönetilmektedirler. Ona göre erkeklerin cinsiyetleri onları daha çeşitli, daha bireysel ve beyinlerini daha iyi kullanabilmelerine neden olmaktadır.¹²⁵ On dokuzuncu yüzyıl, ailenin eski ataerkil modellerinden hem erkekler hem de kadınlar için ayrı toplumsal rollere odaklanan daha yeni bir alana geçişiyle, toplumsal cinsiyet dinamiklerinde önemli bir dönemdir. Nicholson, bu geçiş ideolojisini, bir geçiş olarak görmüştür.¹²⁶

Değişen toplumsal düzen bir kadının değerini bir erkeğe eşit olarak takdir etmeye başlamıştır. Sanayi devrimi, kadınlar üzerinde önemli bir siyasi ve ekonomik ayrım yapmıştır. Bu, kadınların toplumdaki haklarını ve yerlerini tanımaya yönelik devrimci bir süreci başlatmıştır. Kadınlar ortaya çıkan yeni zengin işçi sınıfında yer almışlardır (burjuvazi). On dokuzuncu yüzyıldaki gelişmeler, edebiyatı, bilimsel araştırmayı ve fikirlerin hoş görülmesi konusundaki tartışmayı güçlendirerek insan doğasının daha derin bir şekilde anlaşılmasına yol açmış ve her türlü düşüncenin kabul edilmesine bir ivme kazandırmıştır. Kadınlar çalışma hakkını kazanmış, evlilik hakkındaki yeni fikirler, aile ve eşitlik ortaya çıkmış ve kadınlar aktif olarak eğitim ve boş zaman faaliyetlerine dönebilmişlerdir. Bazı kadınlar politikacılar, ekonomistler, fabrika işçileri ve öğretmenler olarak yeni pozisyonlar elde etmeyi başarmışlardır. Bu, kadınlara, kendilerinin erkeklerle eşit olduğunu ispatlama fırsatı sağlamıştır. Yirminci yüzyılın ilk yarısına gelindiğinde, kadınların işçi sınıfı ve kadın örgütleri, ayrı çalışma ortamı ve kadınlara karşı eşitsizlik ideolojisine meydan okumuşlardır.¹²⁷

Bununla birlikte, kadınların sivil toplumda yer alması, kadınların erkeklerin ihtiyaçlarından farklı ihtiyaçları olduğu gerçeğinin görülmesini sağlamıştır. Ev dışı alanda profesyoneller olarak ortaya çıkan bu kadınlardan birkaçı, kurumlar ve kulüpler kurmuşlardır.

¹²⁴ A.g.e., ss. 23-32.

¹²⁵ A.g.e., s. 33.

¹²⁶ A.g.e., s. 142.

¹²⁷ A.g.e., ss. 142-143.

Amerika Birleşik Devletleri’nde başlayan ve dünyanın başka yerlerine yayılan kadın hakları hareketinin ortaya çıkması, kadınların siyasi ihtiyaçları konusunu ulusal bir konu haline getirmiş ve kadınları, dünyadaki farklı ihtiyaç ve çıkarlara sahip bir siyasi grup olarak öngörmüştür. Kadın aktivistler, hareketlerini açıklamak için dil ve düşünceler kullanmaya başlamışlardır. Toplumdaki kadınları ezmenin temel dayanağını araştırırken, derinlere bakmaya başlamış ve bu baskının nedenlerinin aile kurumunda olduğunu bulmuşlardır. Aile içinde düzenlenen “cinsiyet rollerinin” kadınların siyasi ve ekonomik alan da dahil sosyal hayatın her alanında erkeklerden daha az güçlü olmasına neden olduğunu savunmuşlardır. Toplumun ataerkil düzenine modası geçmiş görüşler olarak itiraz etmeye başlamışlardır.¹²⁸

Kadın kurtuluş hareketinin 20. yüzyılda değişime uğramasından sonra yükselmesi, Afrika’daki çağın siyasi hareketlerinde artan bir kadın aktivizmine tanıklık etmiştir. Böylece, yirminci yüzyılda kadınlar, cinsel kimlik kavramını ve dinamiklerini sorgulamaya ve toplumdaki değer ve konumlarını kanıtlamaya çalışmışlardır. Seslerini duyurabilmek için birden fazla kimlik geliştirme eğilimi içine girmişlerdir. Kadınların kimlikleri statik değildir, onlarla yüzleşen deneyimin ve gerçeklerin düzeyine ve türüne uyacak şekilde değişmektedir. Bir noktada kadınlar kendi cinsiyetlerine göre anneleri, eşleri kız kardeşleri, sevgilileri olarak tanımlanabilir ve bir noktada politik baskı ve marjinalleşmeye karşı bir araya gelebilirlerdir. Wiley, bir kimsenin veya bir grubun hak ve görevlerini tanımlayan bazı temalar ve karakterler hayatlarının bütününe etkilediğinde ve görüşlerini temsil ettiğinde kimliklerinin siyasi olduğunu söylemiştir.¹²⁹ 1950’lerden itibaren, Gana’daki kadın aktivizmi, cinsiyet ve sınıf ilişkileri ile iç içe geçmiş olan bağımsızlık mücadelesiyle bağlantılı olmuştur. Feminist milliyetçilerin yükselişi, kadın siyasi aktivizmine ulusal meselelerde güçlü bir temel vermiştir.¹³⁰

¹²⁸ A.g.e., s. 173.

¹²⁹ Wiley (1994 cited Olutoyin 2013, s. 80).

¹³⁰ Akosua Ampofo Adomako, Josephine Beoku-Betts Wairimu Ngaruiya Njambi, and Osirim Mary, *Women’s and Gender Studies in English-Speaking Sub-Saharan Africa*, 2004, s. 686.

2.2. GELENEKSEL SOSYAL VE POLİTİK YAPI

Jamie Frueh, toplumu, üyelerinin ortak bir tema etrafında birleştiği bir grup olarak tanımlamaktadır. Bir kişinin, toplumun kurallarını tanıdığı ve uyguladığı zaman bir topluluğa üye olduğunu söylemektedir. Herhangi bir topluluk üyeliği hem üyeler hem de etkileşimde bulunanlar tarafından kullanılabilir beklenenleri taşımaktadır.¹³¹ Gold Coast halkının çoğunluğu birbirinden bağımsız ve izole toplumlar halinde yaşıyorlardı ve aralarındaki ilişki akrabalık ve toplum duygusu ile örülmüştü. Eyaletlerin çoğunda şeflerin kullandığı siyasi güç ve otorite tarafından tanımlanan ve kendi güçlerine dayanan bir siyasi sistem bulunmaktaydı.¹³²

Daryll Forde, Batı Afrika’da bulunan siyasi kalıpları üç ana tipe ayırdı; Birincisi, küçük ölçekli, siyasi olarak özerk olan yerel topluluklardı; İkincisi, herhangi bir merkezi hükümet organı olmaksızın “dağılmış aşiret toplumları” idi ve bunlar “akrabalık geleneği ve akrabalık ahlakını destekleyen sosyal dinsel köken ve sosyal değişim alışkanlıkları” yoluyla birbirleriyle bağlantı halindeydiler; Üçüncüsü ise, hükümetin otoritesine tabii olan, siyasi olarak merkezileştirilmiş devlettir. Böylece, geleneksel toplum bağlamında, bir gruba duyulan bağ ve bireyin sosyal statüsü akrabalık, soy ve yaş durumlarına dayanmaktaydı.¹³³ Kadınların durumu da buna dâhil olmak üzere topluluğun her bir üyesinin oynayacağı bir rolü vardı ve her biri bir komuta zincirine bağlıydı.

Gold Coast’daki toplumsal düzen, rekabet güçleri, bireycilik ve Batılı tutum ve değerlerin yayılması ile değişmeye başlamıştır. Kimble, ülkeye gelen ilk Avrupalı tüccarların, zenginlik ve iktidar kazanmak için yollarında yeni araçlar getirdiğini belirtmiştir. Silahlar ve barutlar devletler arasındaki siyasi iktidarı değiştirerek sosyal normlar ve uygulamalar zincirini kırmış ve siyasi fethi hızlandırmıştır. İngiliz siyasi hegemonyası sosyal değişimin hızını daha da artırmıştır. Özerk devletler, iradeleri dışında bir araya getirilmiştir. Siyasi otoriteye komuta eden şeflerin yetkilerini ciddi biçimde zayıflatmıştır. Hristiyanlığın ortaya çıkışı yerel siyasal yapıyı bozmuştur.¹³⁴ Bu değişikliklerle başlatılan toplumsal ve siyasal değişimlerin geri dönüşü olmamıştır.

¹³¹ Jamie Frueh, *Political Identity and Social Change...*, ss. 12-13.

¹³² David Kimble, *A Political History of Ghana: The Rise of Gold Coast Nationalism, 1850-1928*, Oxford Press, 1963, s. 125.

¹³³ A.g.e., s. 126.

¹³⁴ A.g.e., ss. 128-129.

Topluluk yükümlülüklerinden kurtulan bireyler, geleneksel otorite kaynağı tarafından artık yaptırma tabi tutulamaz durumdaydılar, çünkü Misyonerler hacı seferlerinde onlara barınak teklif etmişlerdi.

Gerginlik din üzerinden, geleneksel, siyasi ve sosyal sınırlar zorlanarak tırmanmaya başlamıştı. Şefler, misyonerler ve İngiliz hükümeti ile ve ayrıca şefler ve onların tebaaları arasındaki dinsel gerginlik ortaya çıkmıştı. Kimble, on dokuzuncu ve yirminci yüzyılın siyasi ve ekonomik değişimleri, Avrupa'daki aile değerleri, Ganalı toplumla ilişkili geniş aile bağları üzerinde ön plana çıkmaya başladığı ölçüde, toplumda bulunan kimlikleri derinleşmiştir. İngiliz müdahalesinin devam eden etkisi, ortak ekonomik, kültürel ve politik çıkarlara dayalı yeni kimliklerin ortaya çıkmasına ön ayak olmuştur.¹³⁵ Yeni kimliklerin ortaya çıkışı, özellikle siyasi alanda, karmaşık bir sosyal güç ağı, kurumsal ayarlar ve kişiler arası ilişkiler etrafında dönmüştür. Chazan, ortaya çıkan bölünmelerin farklı ilgi ve işlevsel niteliklerine rağmen ortak bir çıkar geliştirilmesi için sosyal, politik ve ekonomik katılım için tutarlı bir ağ biçimi sağladığını belirtmiştir.¹³⁶

Chazan, "Gana Politikasının Anatomisi" adlı çalışmasında, Gana'nın 20. yüzyıldaki sosyal yapısını ikiye ayırmıştır. Birincisi, çıkar odaklı yatay kategoriydi. Bu mesleki, sosyal, dini, ideolojik, hedeflerine hizmet etmek üzere kurulan ve işçilerin birlikteliğinden gelen kişilerin oluşturduğu bir örgüt örtüsünü kapsayan, faiz odaklı, gönüllü bir yapıydı. Çiftçiler, öğretmenler, avukatlar, mühendisler, hemşireler, doktorlar, memurlar, polisler ve ordu buna dâhildi. İkincisi ise atfediciydi. Bir şekilde bürokratlar ve idareciler gibi hükümetle ilişkisi olanları içeriyordu.¹³⁷

Endişeleri gidermek için ortak fırsatlar paylaşmaya ve bulmaya yönelik çeşitli çıkar gruplarının yaygınlaşması, özellikle çeşitli yarı vasıflı ve vasıflı iş gücü ile karakterize olan yükselen emek hareketi, Nkrumah hükümeti ortaya çıkan işçi grupları bir tane altında toplamasına neden olmuştur. Bu tek grup, Ticaret Sendikal Kongresini oluşturmuş ve hepsini altında toplamış ve kısa bir süre sonra hükümet bu yeni oluşumu kendi yararlarına kullanmaya başlamıştır.

Burada en önemli şey, kadın hareketi ve onun ülkenin siyasi alanındaki konumudur. Chazan'a göre, ortaya çıkan kadın hareketi, sosyal refahı, desteği, eğitim

¹³⁵ A.g.e., s. 130.

¹³⁶ Naomi Chazan, *An Anatomy of Ghanaian Politics...*, s. 23.

¹³⁷ A.g.e., s. 24.

işlevleri gerçekleştirmiş ve faaliyetlerini kadınlar üzerinde yoğunlaştırmışlardır.¹³⁸ Kadınların hareketleri oluşturma ve resmi siyasi işlerle meşgul olma pozisyonları, 1960'lardan itibaren Amerika Birleşik Devletleri'nde gelişen yeni siyasi hareketten kaynaklanmaktaydı. Sosyal adaletin yönünü değiştirmeye çalışan yeni bir ideoloji ve inanç seti ortaya çıkmaya başlamıştır. Bundan sonra kadınlar hareketlerini “Kadınların Kurtuluşu” olarak görmeye başlamışlardır. Yeni paradigma kayması, erişim meselesinin ötesine geçen ve kimlik konularına daha açık şekilde odaklanan bir politika yaratmıştır. Bu hareketlerin kimlik konusundaki açık doğası, birçok kişinin bu yeni politikayı “kimlik politikası” olarak tanımlamalarına neden olmuştur.¹³⁹ Bununla birlikte, sendika (T.U.C) gibi kadın grupları da ülkedeki büyük erkek hâkim siyasi partilerinin çıkar ve arzularına hizmet etmek üzere seçilmiştir.

Gana'nın sosyal ve politik yapılarının grup temelli ve ortak çıkarları olan kurumları, geleneksel dernekler biçiminden yetişerek bağımsızlığıyla ülkedeki siyasi aktivizmin temelini oluşturmuşlardır.¹⁴⁰ Bu gruplar, siyasi seferberlik kanalları sağlamış ve siyasi iktidara erişmenin önemli bir aracı olarak görev yapmışlardır. Dolayısıyla, sosyal birimin yapısı önemli bir varlıktır ve siyasal otoritenin temelini yanı sıra sosyal statüyü de belirlemektedir. Toplumsal düzene hükmetmeyi başaran herkes, bu grupların kapısını çalma gücüne sahiptir.

2.3. 20. YÜZYILDA KÜLTÜRLERİN ÇATIŞMASI

Shillington'ın savunduğu gibi, Hristiyan misyonerler Gana'da iddialı Avrupalı varlığının temel bileşeniydiler. Avrupa sömürgeciliğinin yükselişini teşvik etmişler ve şekillendirmişlerdir. Görevlerinin güvenliğini tehdit eden yerel siyasi çatışma karşısında Hristiyan inancını kabullenmeye karşı yerel direnişle karşı karşıya kaldıklarında, hükümetlerinden siyasi veya askeri 'koruma' talep etmişlerdir. Avrupa hükümetleri bu taleplerine karşılık verdiğinde, büyük oranda kendi stratejik veya ticari çıkarlarından kaynaklanmaktaydı.¹⁴¹

¹³⁸ A.g.e., s. 27.

¹³⁹ Linda Nicholson, Identity Before Identity Politics, s. 1.

¹⁴⁰ Naomi Chazan, An Anatomy of Ghanaian Politics..., s. 31.

¹⁴¹ Kevin Shillington, History of Africa, Palgrave Macmillan, 2005, s. 292.

Misyonerler, yeni bir ‘uygar’ din getirme arayışında, okulları tanıtmak için yola çıkmışlardır. Wesleyalılar, Basel Misyonu ve Kuzey Alman (Bremen) misyonerler ve daha sonra evanjelik misyonerler ülke çapında okullar kurmuşlardır. En akıllı erkek çocuklarını hedef almışlar ve onları öğretmen, tercüman, din öğretmenleri olarak yetiştirmişler ve görevlendirmişlerdir.¹⁴² Misyonerler İngiliz hükümetinin izini sürdürecek havayı belirlemişlerdir. Bu yol kadınların ilerlemesini engelleyen ve erkeklerin siyasette başı çektiği bir başlangıç olmuştur.

İngiliz yönetiminin kurulması, siyasi yasakları, yargı kararlarını, dini tutumları ve davranış kalıplarını ve ekonomik gereksinimleri ortaya koymuştur. Akan kültüründe bazı kutlamalarda ve olaylarda kıyafet olmaması, kölelik, insanların kurban edilmesi gibi bazı Akan gelenekleri Hristiyan inancına ve değerlerine aykırıydı.¹⁴³ Bunlar genç kızların yarı çıplak yürüdüğü ve göğüsleri açıkta olan boncuklarla süslenmiş kıyafetlerinin olduğu Krobo ve Ashanti etnik grupları arasında ergenlik ayinlerini kutlamaları sırasında gerçekleşiyordu. Bu törenler genç kadınların yetişkinliğe girmesini göstermekteydi.

Yirminci yüzyılın başlarında, Ganalıların tutumu, putperest ve aşağılayıcı olarak görmeye başladıkları kendi kültürlerinden kaymaya başlamıştır. Batı alışkanlıkları, Avrupalı elbise stilleri, düşünce biçimleri ve örgütlenme toplumda hakim olmuştur.¹⁴⁴ Kadınlar, yeni kültüre adapte olmuşlar ve tıpkı erkekler gibi değişime ve ‘aydınlanmaya’ duyarlı olduklarını ispatlamışlardır. Örneğin, yirminci yüzyılda Sekondi’de kurulan Kadınlar Ortak Kulübü, yerli elbiseler giyerek dışarı çıkan kadınlara para cezası vermiştir.¹⁴⁵

Eğitim, moda, ekonomi ve yeni siyasi açılımlar sonucunda hem kadın hem erkeklerde yeni sosyal sınıfların geliştirilmesi Gana toplumunun toplumsal yapısını tamamen ele geçirmiş, zenginlik ve siyasi adanmışlığı, azınlıkların eline bırakarak, ulusal çıkarlar karşısında kitlesel seferberlik başlatmıştır. Kabile sınırları arasında entegrasyon için artık bitmez tükenmez bir istek vardır. Bu isteğin oluşmasının ardından Edebiyat kulüpleri, Anomabu İlimli Topluluğu, İyi Tapınakçılar, Serbest Masonlar, Oddfellows, Genç Kadınlar Hristiyan Derneği, Aborijin’in Haklarını

¹⁴² David Kimble, A Political History..., s. 64.

¹⁴³ A.g.e., s. 131.

¹⁴⁴ A.g.e., ss. 132-134.

¹⁴⁵ A.g.e., s. 134.

Koruma Derneği olan Fante Ulusal Siyaset Cemiyeti diğerleri arasında sıyrılmıştır.¹⁴⁶ Bu nitelikteki dernekler siyasi hareketlerin oluşumunda temel oluşturmuştur. Kimble'nın vurguladığı gibi, liderlerin amacı ortak bir hedef için 'bütün sınıfları birleştirmek'ti.¹⁴⁷

Gana'da ortaya çıkan en eski kadın hareketlerinden biri on dokuzuncu yüzyıla kadar uzanmaktaydı. Bu, kadınların durumunu ele almak üzere kurulan bir kadın gönüllü birliği olan Cape Coast Yerli Kadınları (N.L.C.C) idi. Grup çoğunlukla ilk zamanlarda batı eğitimini alma ayrıcalığı olan seçkin kadınlardan oluşmaktaydı. Akurang-Parry, bu seçkin kadınların Gana toplumunda asla pasif olmadığını hem yerli hem de sömürge ataerkillikleri iyileştirmeye çalıştıklarını, ataerkilliğin bir sonucu olarak erkek meslektaşları tarafından gölgede bırakılmış olsalar da seçkin kadınların yine de fikir önderleri ve yeni fikirlerin savunucu olduğunu iddia etmiştir.¹⁴⁸ Bu kadın dernekleri faaliyetlerinde demokratiktiler. Örneğin N.L.C.C.'i toplantılarını gazetelerde ilan etmişler ve resmi toplantılar düzenlemişlerdir.¹⁴⁹ Grubun kadınlarından bazıları Mary Barnes, Eliz, Waldron ve Kate Swanz'yıydı. Bunlar, Avrupalı isimler taşıyan Afrikalı kadınlardı. On dokuzuncu yüzyıl boyunca, aktivizmlerini geniş ölçüde ifade etmek, basının ilgisini dile getirmek ve yaymak için basın yayın araçlarına güveniyorlardı. *Western Echo* gazetesindeki 'Bayanlar Sütunu' onların bu amaçlarını gerçekleştirdikleri kanala dönüşmüştü. Gazete, kadınları durumunu iyileştirmek için mücadele etmişti.¹⁵⁰

Yine, bu kadınlar on dokuzuncu yüzyılın siyasi dönüşümlerinin sonucuna katılmışlardır. N.L.C.C. İngilizleri 1873-1874 Anglo-Asante savaşında desteklemişlerdir. İngilizlerin liderliğindeki ordular için silah ve mühimmat satın almak için para toplamışlardır. Destekleri Asante kıyı devletlerine bir tehdit oluşturduğu için stratejiktir. Akurang-Perry, emperyal savaşa verdikleri desteğin, sömürge makamlarından bir siyasi alan elde edebilmeye yönelik bir pazarlık girişimi olarak görülebileceğini vurgulamıştır.¹⁵¹

¹⁴⁶ A.g.e., ss. 146-149.

¹⁴⁷ A.g.e., s. 149.

¹⁴⁸ Kwabena Akurang-Parry O., *Aspects of Elite Women's Activism in the Gold Coast*, s. 466.

¹⁴⁹ *African Times* (April 29, 1873 cited Akurang-Perry 2004, s. 468).

¹⁵⁰ A.g.e., ss. 473-474.

¹⁵¹ A.g.e., ss. 468-470.

Erkeklerin hâkim olduğu rekabet ortamında kadınların ortak bir siyasi fırsata kavuşturulması için kadın seferberliği yeni başlamıştı. Seçkin kadınların gönüllü birlikleri kadınları bir araya getirmiş ve kadın ihtiyaçlarını karşılayan ve endişelerini meşrulaştıran sosyal alanlar sağlamıştır. Bu, siyasi aktivizmin, kadınlara bağ kurma, liderlik eğitimi ve radikalleştirilmiş kadın siyasi alanları sağlamıştır.¹⁵² Böylece, bu kadınlar, onları evde tutmaya çalışan bilimsel ve entelektüel düşüncenin tuzağına düşmemişlerdir.

2.4. EMEK VE KADIN KİMLİĞİ

Başlangıçta İngiltere'ye hammadde tedarik eden pazar ekonomisinin ortaya çıkışı ve iletişim ağlarını genişleterek yeni ortaya çıkan ihracat pazarı, kakao çiftliklerini ve madencilik sektörünü yönetmek için daha fazla ele ihtiyaç duyuyordu be işçi kiralama mekanizmasını ortaya çıkardı. S. Dzorgbo, bu tarz modernleşmenin toplumu bozma eğilimi olduğunu ve bunun insan davranışlarını, birbiriyle olan ilişkilerini etkilediğini savunmuştur. Yeni girişim, refahı geniş kitlelere ulaştırdı, statü hareketliliği, bireysel seçim ve bağımsızlığı canlandırdı, ücret ve maaşlı emek ve meta edilmiş ilişkiler getirdi.¹⁵³

Gana'nın bağımsızlık sonrası ekonomisinde kadınlar servet kazanmak, ekonomik bağımsızlık ve özerklik kazanmak için sürdürdükleri büyük ekonomik faaliyetler için rejimlerle sürekli çatışmaya başlamışlardır.¹⁵⁴ Bu çatışmaların nedeni, kadınların gerçekleşen siyasi ve ekonomik dönüşümlerin en büyük kaybedenleri olarak ortaya çıkmasıydı. Prah Mansah'ın belirttiği gibi, okuryazar nüfusun yüzde 23'ü 1989'da kadınlardı¹⁵⁵; bu nedenle eğitimden ve beceriden yoksun kadınların çoğunluğu tarımda ve satışta kalmıştı.

Kadınların özerkliğini ve bağımsızlığını zayıflatan kritik bir sosyal konum sosyal bağ ya da evlilik sözleşmesiydi. Evlilikte, kadınlar kocalarına bağımlıydı ve ev, çocuk bakımı, pişirme ve üreme işlevlerini yönetmekle sınırlı kalmışlardı. Evli kadının

¹⁵² A.g.e., s.481.

¹⁵³ Dzorgbo Dan-Bright S., *Ghana in Search of Development: The Challenge of Governance, Economic Management and Institution Building*, Sweden: Reprocentralen HSC, Uppsala, 1998, s. 104.

¹⁵⁴ Takyiwaa Manuh, *Women, the State and Society...*, s. 177.

¹⁵⁵ Mansah Prah, *Women's Studies in Ghana*, The Feminist Press, 1996, ss. 412-413.

emeği, (kakao çiftliklerini ve diğer kuruluşları) evlilik adı altında kocalarını zenginleştirmek için kullanıldı. Kocalarına yaptıkları hizmetler evlilik bağları adına yapılmış, bu nedenle kadınların garanti bir maaşları olmamıştır. Böylece, özerklikleri kısıtlanmış, kişisel zenginlikleri olmamış ve bağımsız kararlar vermeleri engellenmiştir.

Bu nedenle, kadınların çoğunluğu ekonominin kayıt dışı sektöründe bulunmuş ve onlara karşı işleyen sosyal ve politik güçlerin etkileri nedeniyle kasıtlı olarak resmi pazar ekonomisinden dışlanmışlardır. Kadınlar ataerkil unsurun cinsiyet ideolojileri tarafından evcil varlıklar olarak sınıflandırılmıştır. Fallon, “Gelişmekte olan Demokratik bir Devlette Kadının Vatandaşlık Haklarının Dönüşümü: Gana Örneği” başlıklı eserde, hükümetin sağlık, eğitim, ayrımcılık, düşük ücret, arazi kiralama ve kayıt dışı sektör koşulları gibi öncelikli meselelerin hiçbir zaman kadınların öncelikleri haline gelmediğini savunmuştur.¹⁵⁶

Erkeklerin ve kadınların cinsiyet eşitsizliği, kayıtlı istihdam sektörünü belirlemiştir. Erkekler özgür ve en iyi işler için başvurma ve rekabet etme özgürlüğüne sahiplerdi; buna karşın kadınlar en üst düzey görevlerden uzak tutuldu ve ev işleri, sekreterlik işlerinde görev yapmaları beklendi. Tsikata, “Kadın Siyasal Örgütleri 1951-1987” başlıklı eserde, Sendikalaşma Kongresinde çoğunlukla imalat, sanayi, hemşire, öğretim ve sekreterlik mesleklerinde bulunan kadınların iş ayrımı ile kuşatılmış olduğunu ve üretimin marjinal boyutlarıyla uğraştığını doğrulamıştır.¹⁵⁷

1971 tarihli Gana gazetesi, hükümetin bu tür iş ayrımcılığını kanıtlamıştır. Ocak 1971’de, bir kamu hizmet birimi olan Gana Ulusal Arşivi, resepsiyon görevlisi pozisyonu için bir iş ilanı vermiştir. İş ayrımı ve toplumda var olan ayrıma rağmen sözü dolaştırmadan bu pozisyonu doldurmak için bir kadına ihtiyaç duyulduğuna vurgu yapmışlardır. İş tanımı aşağıdaki gibidir:

“Nitelikler- 30-40 yaş arası bir Ganalı kadın; En azından Orta Okulu bırakan veya onun eşdeğeri sertifikaya sahip olan, keskin bir sorumluluk bilincine sahip; Her yaş grubundan insanlarla iletişim kurabilen, iyi ve akıcı İngilizce konuşabilen eleman aranmaktadır. Adayın kendi dilleri dışında en az bir Gana dilinde yeterli olması avantaj olacaktır. Görevler- Accra’daki Ulusal Arşiv Ofislerinde görev alan

¹⁵⁶ Fallon M. Kathleen, Transforming Women’s Citizenship Rights, s. 528.

¹⁵⁷ Tsikata, E. (1989). Women's Political Organisations, 1951-1987. In Hansen, E. and Ninsin, K.A. (Eds.), The State, Development and Politics in Ghana. Codesria, (London s. 73-93), s. 75.

ziyaretçileri almak ve onlara gerekli rehberlik etmek ve zaman zaman kendisine atfedilen diğer görevleri yapmaktır."¹⁵⁸

O kadın resepsiyon görevlisi için gerekli tüm özellikler, aslında kadınların toplumun gözünde nasıl görüldüğünün bir tasviridir. Çocukları yetiştirmede oldukları gibi şefkatli olmaları bekleniyordu. Kadınlar evden sorumludur ve eve gelen her ziyaretçiye ağırlarlar ve çocuklarına rehberlik ve yön vermeleri beklenir. Buna karşılık aynı hükümet basını, Gana Yayın Kurumu'nda ticaret idari alanı için doldurulması gereken bir görev ilanı yayınladı:

*"Nitelikler- Başvuru sahibi a) Ekonomi veya İşletme derecesi ile mezun olmalı... b) ... c) reklamcılık sektöründe deneyimli. Gana pazarıyla ilgili çok iyi bilgi sahibi ve potansiyel reklam verenlerin radyo ve televizyonda kampanya planlaması konusunda bilgilendirmesi gerekir. O, potansiyel reklam verenlere radyo ve televizyon zaman ve fikirleri satabilen iyi bir satış elemanı olmalıdır. O iş anlamında bir yönetici ve idareci olmalıdır."*¹⁵⁹ ('O yani erkek' zamirine vurgu eklendi ve italik yazıldı).

Toplumsal cinsiyet perspektifi, kurumlar farklı olmasına rağmen, çok açık şekilde görülmektedir. Her iki kuruluş da günümüzde kadınların ve erkeklerin toplumsal, siyasi ve ekonomik açıdan farklı konumda olduğunu gözler önüne sermiştir. Hükümetin Bölgesel Yönetimleri, bu işte kadınlara ayırım yapmıyor gibi görünse de aslında ayrımcılık yapmaktadır. Üst Bölge İdaresi aynı çizgide kadın istihdam etmiştir. Bununla birlikte, hükümetin bir ajansı olarak, emeklilik paketi olmadan kadınlara iş sağlaması şok edicidir. Bu mantık, belki de ilk etapta kadınların orada bulunmasını beklenmemekte, daha ziyade kadınların "doğa tarafından verilen görevlerini" (Evi yönetmek gibi) yerine getirmelerini beklenmektedir. İş teklifi şu şekildedir:

Başvurular, Bolgatanga Bölgesel Yönetimi tarafından bir Resepsiyon görevlisi (emeklilik dışı) için uygun nitelikli kişiler içindir. Nitelikler: a) 25 yaşından küçük ve 35 yaşın üzerinde olmayan Ganalı kadınlar; ... c) hoş bir kişiliğe sahip olmak; d) İyi ve akıcı derecede İngilizce, Hausa, Dagbani ve Akan konuşabilecek ve her kesimden insanlarla iletişim kurabilecek nitelikte olmak. Görevler- Bolgatanga Bölgesel Ofisi'ndeki Resepsiyon Odası'nı ziyaret ederek ziyaretçilere kimi göreceklere veya

¹⁵⁸ PRAAD, ADM 6/258. GHANA GAZETTE, Friday 8th January, 1971, s. 5.

¹⁵⁹ A.g.e.

*hangi İdare Şubesine gideceği konusunda tavsiyelerde bulunarak ve zaman zaman atanabilecek diğer görevleri yerine getirerek yardımcı olmak.*¹⁶⁰

Resmî kurumlara kadın istihdamının nasıl gerçekleştiğini gösteren bu örnekler ilginçtir. Çok dillilik kriter olmayı sürdürmüş ve aynı tip görevler, ve sekreterlik işleri gelmeye devam etmiştir. Aynı ölçütler erkeklerden istenmemiştir. Kadınların görevlerine ekstra yük bindirilmiş gibi gözükmemektedir. ‘Zaman zaman tayin edilebilen diğer görevler’ erkek patronlar için kahve ya da çay hizmeti gibi işler olabilirdi. Böylece, bu yapı kadınların sömürülmesine yol açmıştır.

2.5. MİLLİYETÇİLİK VE KADIN- 1947-1966

İkinci Dünya Savaşının Gold Coast’un maddi refahı ve politik gelişimi üzerinde derin bir etkisi olmuştur.¹⁶¹ İngilizler Akdeniz’i kullanmayı ummuşlardır ancak İtalya Nazi kampına katıldığında ve Fransa, Dunkirk’in düşüşüyle birlikte mağlup edildiğinde bu hareketi engellenmiştir. Fransa’nın düşüşü, İngilizlerin Kuzey Afrika hava üslerine erişimini engellemiştir. Böylelikle Batı Afrika, özellikle Gold Coast liman ve havaalanı, İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Müttefik Kuvvetler için stratejik önem kazanmış ve Batı Afrika’nın maden ve tarım zenginlikleri hakkında görüş belirtmiştir.¹⁶² Bu arada, Gold Coast’da gönüllü bir deniz kuvveti oluşturulmuş ve bu vatan karasularının savunması için tasarlanmıştır. İngiltere’deki savaş talepleri, Gold Coast halkının İngiltere ve İngiltere’ye personel ve finans bakımından destek vermesine sebep olmuştur; Gönüllü hediyeler olarak 340.715 £, savaş tahvilleri 205.000 £ ve faizsiz kredilerde 815.000 £ katkıda bulunmuşlardır; Bunun dışında Gold Coast, savaş sırasında çeşitli servislere 65.000’den fazla insan göndermiştir.^{163 164}

Savaş dönemi Batı Afrika’ya, özellikle Gold Coast’a ihtiyaç duyduğu motivasyonu vermiştir. Bölge, en dikkat çekici maddi ilerleme ve siyasi gelişmeye tanıklık etmiştir. Savaş ekonomik krizlere yol açarken, ithal mal sıkıntısı çıkmış ve

¹⁶⁰ PRAAD, ADM 6/258. Ghana Gazette, Friday 22nd January, 1971, s. 28.

¹⁶¹ Dzorgbo Dan-Bright S., Ghana in Search of Development: The Challenge of Governance, Economic Management and Institution Building, s. 110.

¹⁶² F. M., Bourret, Ghana: The Road to Independence..., s. 142.

¹⁶³ A.g.e., ss. 143-146

¹⁶⁴ A. Adu, Boahen, Ghana: Evolution and change..., s. 153.

yüksek yaşam maliyeti gibi konular Ganalıları sıkıntıya sokmuştur.¹⁶⁵ Bu, İngiliz hükümetine karşı ajitasyona yol açmış ve bu durum siyasi alana da etki etmiştir.

Bununla birlikte, en büyük etki siyasi alanda hissedilmiştir. Gold Coast halkı, İngiliz İmparatorluğu'na olan sadık desteklerinin onlara daha fazla siyasi güç getirmeleri gerektiğine inanmışlardır. Orduda görev yapan erkekler savaş sırasında Gold Coast için değerli olan teknik ve büro işleriyle ilgili beceriler öğrenme fırsatı bulmuşlardır. Bu nedenle, hâlihazırda yürürlükte olan kendi kendilerini yönetme talebi derinleşmiştir.¹⁶⁶

Gana'daki 1948 ayaklanmaları, ülkedeki kendi kendini yönetme konusundaki politik gelişmeyi ve talebi hızlandırmıştır. İşsiz İngiliz birliklerinin eski askerlerinin geri dönüşü, sömürge hükümetinin Gana'nın kalkınması için İngiltere'de düzenlenen kakao paralarını serbest bırakmaya yönelik isteksizliği ve 1947-1948 yıllarında hükümetin kararı ile hastalıklardan etkilenen kakao ağaçlarının kesilmesi birçok çiftçiye, tüccarı ve işsizleri kızdırmıştır. Davayı genişleten bir diğer şey, gurbetçi madencilik şirketleri tarafından maden yatakları kullanımının devam ettirilmesi ve Ganalıların, Avrupa, Suriye ve Lübnanlı firmalar tarafından ticari alandan istikrarlı bir şekilde elenmesiydi.¹⁶⁷

Küçük tüccarları ve özellikle *Makola* pazarındaki kadınları kötü muameleye maruz bırakan bir diğer uygulama, koşullu satışların başlamasıydı ve bu koşullu satışlar, Avrupa ve Suriye firmalarının, gerçekten ihtiyaç duydukları şeyleri göz önüne almazken istemedikleri bazı malları almalarına neden olmuştur. Bu onları rahatsız etmiş ve Şubat 1948'de¹⁶⁸, kadınların aktif olarak katıldığı, ithal malların boykot edilmesine ve yağmalanmasına yol açmıştır. Ayrıca, 28 Şubat 1948'de, bir grup eski asker, Christiansborg Kalesi'ndeki savaştan sonra vaat edilen şeyleri yerine getirmediği konusundaki istek ve şikâyetlerini hükümete sunmak üzere bir müsabakada alay halinde yürüyüş yapmışlardır. Müsabaka boyunca askerler rotalarını değiştirmeye çalışmışlardır ancak hükümetin verdiği yanıt ölümcül olmuştur. Taşlar atılmıştır ve ardından gelen karışıklık yüzünden polislerden sorumlu Avrupa şefi adamlarından biri bir tüfekle kalabalığa ateş açmıştır.¹⁶⁹ Aynı süreçte, Accra'da aniden

¹⁶⁵ F. M., Bourret, Ghana: The Road to Independence..., s. 154.

¹⁶⁶ A.g.e., s. 155.

¹⁶⁷ A. Adu. Boahen, Ghana: Evolution and Change..., s. 156

¹⁶⁸ A.g.e., s. 157.

¹⁶⁹ Roger, S. Gocking, The History of Ghana, s. 83.

yüksek fiyatlar patlak vermiş, tutukluların tutsak haline getirilmesiyle hapishaneye katılanlar, isyancılara katılarak hem Suriyeli hem de Avrupalı mağazaları yakıp yağmamıştır. Bu durum üç gün sürmüş, 29 kişi ölmüş, 237 kişi yaralanmış ve hasar 2.000.000 sterlin üzerine çıkmıştır.¹⁷⁰

Hükümet bu duruma, Nkrumah, J.B. Danquah, William Ofori Atta, Akufo Addo, Ako Adjei ve E. Obetsebi Lamptey'nin de bulunduğu altı UGCC liderini tutuklayarak yanıt vermiştir. Hükümet onları ayaklanmalar için suçlamış, komünistlerden esinlenen ajitatörler olarak nitelendirmiş ve yaklaşık sekiz hafta boyunca gözaltında tutmuştur. Bu altı kişi olayla popülerlik kazanmış ve “Büyük Altı” olarak anılmışlardır.^{171 172}

Ayaklanmalar sonrasında Nkrumah ve diğer milliyetçiler tutuklandıklarında, 1947'de ulusal siyasete ilgi duymaya başlayan CPP'nin kurucu üyesi olan Hannah Cudjoe aralarında Akua Asabea Ayisi, A. Ankrah ve Ama Nkrumah'ın da bulunduğu bir dizi gruba liderlik etmiş ve tutuklu UGCC liderlerinin savunması için halka açık toplantılarda yasak olmasına rağmen para toplamıştır. Onların serbest bırakılmasını talep eden kadınların, erkek siyasi eylemcilerin gözaltına alınmasına karşı protesto gösterileri, Gold Coast'daki türünün ilk örneğidir. Kadınlar kendilerini milliyetçi ilan etmişler ve açık bir siyasi gösteri düzenlemişlerdir.¹⁷³

Bu kargaşanın ciddiyeti ve etkileri Gana'daki siyasi ve ekonomik dönüşümleri hızlandırmıştır. Böylece, ekonomideki gerilim ve gerilemeler sonucunda eğitimli seçkinler, okullu bırakan işsizler, eski askerler ve pazarcı kadınlar, yerli bir siyasi hareket için bir çağrıda bulunmuşlardır.

Ağustos 1947'de, eğitimli elitler, yeni oluşmakta olan orta sınıf ve birkaç şef bu çağrıyı dinlemiş ve bağımsızlığı en kısa sürede kazanmak amacıyla koloninin ilk siyasi partisini, Birleşik Gold Coast Konvansiyonunu (UGCC) kurmuşlardır.¹⁷⁴ Yine Aralık 1947'de Kwame Nkrumah'yı genel sekreter olarak atanmıştır. Nkrumah, Amerika'da ve daha sonraki yıllarında İngiltere'de liderlik konusunda önemli deneyime sahip olan ve çeşitli siyasi organizasyonlara ve Siyahların ilerlemesi ya da kendi kendini geliştirme politikalarını desteklemek için derneklere katılan biri olarak

¹⁷⁰ F. M., Bourret, Ghana: The Road to Independence..., ss. 168-169.

¹⁷¹ A. Adu Boahen, Ghana: Evolution and Change..., s. 163

¹⁷² F. M., Bourret, Ghana: The Road to Independence..., s. 169.

¹⁷³ PRAAD, RE 8/2/842, Vieta Kojo T., The Flagbearers of Ghana..., ss. 127-131.

¹⁷⁴ A. Adu Boahen, Ghana: Evolution and Change..., s. 158

Gana'nın siyasi alanını devrimleştirmiştir.¹⁷⁵ UGCC, avukatların, entelektüellerin, büyük iş adamlarının ve şeflerin seçkin üyelerinden oluşuyordu ve muhafazakâr bir milliyetçilik anlayışı temsil ediyorlardı ve Nkrumah'ın radikalizmini desteklemiyorlardı.^{176 177}

Nkrumah, UGCC yöneticilerinin, elitlerinin algıladıklarından daha büyük bir hedefe sahipti. Partinin ülke çapındaki nüfuzunu almaya ve partiyi genişletmeye yönelik eylem planını hazırlamıştı. Koloninin dört bir yanına gitti ve çiftçilerin, küçük tüccarların, sürücülerin, esnafların, öğretmenlerin, ve iş bulamayan ilköğretimden ayrılanların bulunduğu geniş kitlelere hitap etti. Evleri olmadığı ve gece yol kenarlarındaki ticari evlerin verandalarında uyumak zorunda kaldıkları için Nkrumah ve onun takipçileri “veranda erkekleri” olarak biliniyorlardı.¹⁷⁸

Bu arada, Nkrumah'nın kişiliği gelişti ve gençlere de hitap etmeye başladı. Nkrumah, Accra'nın Gençlik Çalışma Grubu (YSG), Kumasi'nin Asante Gençlik Derneği, Tarkwa'nın Wassa Gençlik Derneği ve Sekondi'nin Gana Gençlik Derneği gibi grupları harekete geçirerek Gençlik Organizasyonları (CYO) adında bir araya getirdi. 12 Haziran 1949'da CYO ve Nkrumah, UGCC'den koparak, Sözleşme Halk Partisi (CPP)'yi kurdular.¹⁷⁹

UGCC seçkinleri, onun radikalleşmiş ideolojilerini paylaşmayı red ettiler. Nkrumah'nın CPPsi kitlelerin isteklerini seferber etmeye ve erken bağımsızlığa kavuşmaya çalışmıştır. Böylece, bu uzaklaşmadan sonra pazardaki insanların, kadınların, elçilerin, sürücü arkadaşlarının çırakların ve motor tesisatçılarının partinin destekçileri haline geldiğini ve CPP manifestolarının bu grupların taleplerini yansıttığı düşünülmektedir.¹⁸⁰

1948 ayaklanması, İngiliz hükümetini ayaklanmanın nedenini soruşturmaya itmiştir. Bunun üzerine İngiltere'den Komisyon başkanı atanmış ve Bay A.K. Watson, ayaklanmaların sebeplerini soruşturmak ve tavsiyelerde bulunmakla görevlendirilmiştir. Komisyon, isyanların nedenlerinin yalnızca siyasi değil, ekonomik ve sosyal olduğunu belirtmiş ve Gold Coast'un özerkliğine yönelik

¹⁷⁵ F. M., Bourret, Ghana: The Road to Independence..., s. 168.

¹⁷⁶ A.g.e., s. 167.

¹⁷⁷ A. Adu Boahen, Ghana: Evolution and Change..., s. 160.

¹⁷⁸ Roger, S. Gocking, The History of Ghana, s. 86.

¹⁷⁹ A. Adu Boahen, Ghana: Evolution and Change..., s. 168.

¹⁸⁰ Dzorgbo Dan-Bright S., Ghana in Search of development, s. 115.

tavsiyelerde bulunmuştur. Bunun karşılığında komisyon, İngiliz yönetiminin muhafazakâr unsurlarının tepkisiyle karşılaşmıştır.¹⁸¹ Böylece, 1949'da bir Afrikalı hakim olan Sir Henley Coussey'nin başkanlığında Coussey Komitesi, tutarsızlıkları çözmek için kurulmuştur. Gold Coast'a İngiliz temsili devlet türünü ve tek odalı yasama organını kabul etmesini önermiştir. Daha az radikal bir yaklaşım tavsiye ettiğinden İngiliz hükümeti tarafından bilimselliği övülmüş ve kabul edilmiştir.¹⁸²

Ancak, çoğu grup, Coussey Komitesi'nin çalışmasından tatmin olmuşken, Nkrumah ve CPP, Komite'nin tavsiyelerini reddetmiş ve sonuçta ortaya çıkan 1950 Anayasasını 'sahte ve hilekâr' olarak nitelendirerek, Westminster Statüsü'ne dayanarak Gold Coast halkına derhal özerk yönetim hakkı tanınması talebinde bulunmuşlardır.¹⁸³ Hükümet CPP'nin aldığı tutuma dayanarak parti aktivistlerine zulmetmiş ve 1950'de iki CPP basınıni basmış, editörlerini hapsedilmiş ve Nkrumah'yı üç yıl hapis cezası ile tutuklayıp yargılamış ve cezalandırmıştır.¹⁸⁴ Nkrumah'ın gazetesi olan *Accra Evening News* gazetesinde Mabel Ellen Dove, Akua Asabea Ayisi ve bağımsızlık mücadelesini destekleyen makaleler yazan ve İngiliz yönetimini eleştiren diğer kadın yazarlar bulunmaktaydı.

Nkrumah, Coussey raporunu ve 1950'de radikalleşen siyasi ideolojilerini reddetmesinden sonra hapsedilirken, bu cesur kadınlar özellikle grubun yemeklerini yapan Hannah Cudjoe ile birlikte ülkeyi enine boyuna gezerek, CPP Kadınlar Bölümü'ne ve Gençlik Ligne erkekleri ve kadınları kaydederek politik platformlar kurmuşlar, Nkrumah için destek istemişlerdir.¹⁸⁵

Bu kadınların siyasi aktivizmi emeklerinin karşılığını almıştır. CPP, hapisteyken aday olarak Nkrumah'yı göstererek 1951 seçimlerinde iktidar olmuştur. Bu zafer, İngiliz yönetimini Nkrumah'yı bir hükümet kurması için serbest bırakmaya zorlamıştır. Nkrumah ve CPP, emeklerine karşılık, Sophia Doku, Leticia Quaye, Hannah Cudjoe ve Ama Nkrumah'yı Mayıs 1951'de partinin propaganda sekreteri olarak görevlendirmiştir. CPP, 1954 ve 1956 seçimlerini de kazanmıştır. Tüm bu seçimlerde ülkede etnik, dini, sınıf ve toplumsal cinsiyet gibi belirgin bölünmeler olmuş ve siyasi partiler kurulmuştur. Bu partiler seçime ortak menfaatlerini

¹⁸¹ F. M., Bourret, Ghana: The Road to Independence..., ss. 169-170.

¹⁸² Dzorgbo Dan-Bright S., Ghana in Search of development, s. 114.

¹⁸³ A. Adu Boahen, Ghana: Evolution and Change..., s. 170.

¹⁸⁴ A.g.e., s. 171

¹⁸⁵ PRAAD, RE 8/2/842, Vieta Kojo T., The Flagbearers of Ghana..., s. 132.

iyileştirmek için seçimi kazanma niyetiyle katılmışlardır. Örneğin, 15 Haziran 1954 seçimlerinde Müslüman Birlik Partisi (MAP), Anlo Gençlik Örgütü (AYO), Togoland Kongresi (TC) ve Kuzey Halk Partisi (NPP) gibi kendi talep ve çıkarlarını yansıtan partiler bulunmaktaydı. Ancak, kadın siyasi partisi daha önceki seçimlerde bu seçimde de yoktu. Bunun yerine, kadınlar kendi çıkar ve taleplerini ana siyasi partilere destek olarak ulaşılmaya çalışmışlardır. Nkrumah, kadınların aktif katılımı ve enerjileri ile 1957’de Gana’nın bağımsızlığını kazanmıştır. Bununla birlikte, 6 Mart 1957 tarihli bağımsızlık parlamentosunda kadın temsilci bulunmamıştır.

NKRUMAH VE 24 ŞUBAT ASKERİ DARBESİ

Nkrumah yönetiminin ilk yılları, siyasi, sosyal ve ekonomik olarak Gana toplumunun refah dönemidir. Gana, Afrika’nın parlayan yıldızı haline gelmiş; İş, sanayi, ekonomi, sosyal reformlar ve demokrasi alanında ilerlemiştir. Ancak, 1960’lardan itibaren, tüm başarılar tersine dönmeye başlamıştır. 1964’te Tek partili devletin kabulü, Gana’nın siyasi alanını karakterize eden siyasi katılımın var olmadığı anlamına gelmekteydi. Bu, katılım, meşruiyet ve siyasi otoritenin¹⁸⁶ krizlerini yaratmış ve ülkede asla özgür ve adil seçimler yapılmayacağı paniğini yaratmıştı. Herhangi bir hükümet muhalefetine peşine düşen Yolsuzlukla Mücadele Yasası’nın (PDA) geçişi, ekonomik koşulları kötüleşmesi, ordu ve polis ile olan ilişkileri kötüleşmesi ile ülkede yolsuzluk yaygınlaşmıştı.

Nkrumah’ın vatandaşlarının pasif hale geldiği, yalnızca dinlediği ve emirlerine uyduğu demokratik merkezîyetçilik ilkelerini benimsemesi, kadın hareketleri gibi CPP’ye yardımcı ve gönüllü hareketlerin artan bir entegrasyonuna yol açmıştı; Ülkedeki tüm kadın grupları 1960 yılında Gana Kadınlar Ulusal Konseyi (NCGW) altında birleştirilmişti. Böylece, 1960’lardan itibaren NCGW, ülkede kadınların harekete geçirilmesi için kabul edilen tek organ olmuştur. 1965’te herhangi bir seçim yapılmaksızın Nkrumah, meclise gitmeyi seçtiği isimleri duyurmak için radyoda yayın

¹⁸⁶ Kwame Ninsin A. and Drah Francis K., Ghana’s Transition to Constitutional Rule: Proceedings of a Seminar Organised by the Department of Political Science, University of Ghana, Legon, Accra: Ghana Universities Press, 1991, s. 8.

yapmıştır. Bu seçilen kişilerin bazıları temsil ettikleri seçim bölgelerinin nerede bulunduklarından bile haberdar değildiler.¹⁸⁷

Nkrumah kendine düzenlenen suikast girişimlerinde ordu ve polisin rolünden kuşku duymaktaydı. Orduyu çok eleştirmiş ve birkaç örnekte ordunun ülkenin politik faaliyetlerine karışmamasını ifade etmişti. Örneğin, 18 Mayıs 1961’de, Gana Askeri Akademisinin öğrencilerine seslendiğinde şunları söylemiştir:

*Bir askerin, ülkenin siyasi işlerine herhangi bir şekilde müdahale etmesi veya buna gayret etmesi görevi dâhilinde değildir; Bunu işini yapan siyasetçilere bırakmalıdır. Hükümet, sizden her koşulda kendisine ve Gana halkına sadık bir şekilde hizmet etmenizi bekliyor.*¹⁸⁸

Ayrıca darbeye tam 3 hafta kala, 1 Şubat 1966’da Millet Meclisi toplantısında yaptığı konuşma, ordunun ulusal siyasetteki konumunun eleştirisiydi:

*Ordunun görevi yönetme değildir, çünkü siyasi yetkisi yoktur ve görevi siyasi bir görev aramak değildir. Ordu sadece sivil hükümetin yetkisi altında çalışır. Ulusal çıkar silahlı kuvvetleri müdahale etmeye zorlarsa, müdahale ettikten hemen sonra ordu, halk tarafından seçilen yeni bir sivil hükümete teslim etmeli ve halkın görev süresini kendilerinin kabul ettiği bir anayasa ile karşılamalıdır. Eğer ordu bunu yapmazsa, ordunun konumu şüpheli ve anormal hale gelir, halka ve ulusal çıkarlara ihanete yol açar.*¹⁸⁹

Nkrumah’ın haberi yokken, 1965’te ordu, onun hükümetini devirmeyi organize etmekteydi. 1964’te, Başkan’ın Kendi Muhafız Alayı (POGR)’nın kurulması polisin durumunu kısıtlamış ve polisin yerine alıyormuş gibi hissettirmişti. 1965’te Nkrumah’ın Savunma Sekreteri Binbaşı General S.J.A. Otu ve yardımcısı Ankrah’ı görevden alması gerginliği arttırmış ve orduyu kızdırmıştır.¹⁹⁰ İkinci Tugay Komutanı, Lt-Col. Emmanuel Kwasi Kotoka ve Polis Komeseri, J.W.K. Harlley, 24 Şubat 1966’da Nkrumah Hanoi, Vietnam da iken darbeyi planladılar. 24 Şubat 1966 da gününün ortasında, Flagstaff Sarayı’nın duvarı kırılarak Flagstaff Sarayı’nın güçleri teslim alınmış ve darbe başarılı olmuştur.¹⁹¹ 26 Şubat 1966’da Kaptan A. A. Afrifa ve

¹⁸⁷ A. Adu Boahen, Ghana: Evolution and Change..., s. 211.

¹⁸⁸ Kwame Nkrumah, Axioms, s. 25.

¹⁸⁹ A.g.e.

¹⁹⁰ PRAAD, RE 8/2/842, Vieta Kojo T., The Flagbearers of Ghana, s. 137.

¹⁹¹ A.g.e, s. 135.

Lt.-Col Ocran tarafından yönetilen Ulusal Kurtuluş Konseyi (NLC) ülkenin yönetimini devralmıştır.

NLC, neden darbe yapmak zorunda olduklarına dair bir açıklama yapmıştır. NLC açıklaması şöyledir:

*Silahlı Kuvvetler, Polisle iş birliği içinde iktidarın devrini ele geçirme ve eski Cumhurbaşkanı Kwame Nkrumah, Başkanlık Komisyonu ve tüm Bakanları görevden alma ve Anayasayı askıya alma ve Parlamentoyu dağıtma gerekliliği hissetmiştir. Bu hareket, ülkedeki siyasi ve ekonomik durumlar tarafından zorunlu kılınmıştır. Bir adamın elindeki gücün yoğunlaşması, bireysel hak ve özgürlüklerin kötüye kullanılmasına yol açmıştır. Güç eski başkan tarafından kaprisli bir şekilde kullanılmıştır.*¹⁹²

Nkrumah elinde iktidarın yoğunlaşması ve Nkrumah'ın kişilik ve tutumunun değişmesi ve yolsuzluğa duyarlılığı onun devrilmesine yol açmıştır. NLC'nin açıklamasında belirttiği gibi, darbeyi yapmaktan başka çaresi kalmamıştır. Bu durum 1966'daki NLC ifadesi ile doğrulanmıştır:

*Yasaların işleyişi onun desteklediği kişilerin işine yarayacak şekilde askıya alınmıştı ve ülkeyi sanki kendi mülkiymiş gibi yönetiyordu. Ülkenin ekonomik durumu böylesine kaotik bir durumdayken, bir şey yapılmadıkça tüm ekonomik sistem çökecektir. Aslında ülke ulusal iflasın eşiğindedir.*¹⁹³

'Tanrı'nın (Nkrumah) yolsuz uygulamaları, ülkeyi sarsan şok edici bir haber içinde kamuoyuna açıklanmıştı. NLC, Nkrumah'yı halkın kemerlerini sıkmalarını istediğinde, ülkenin çantasını pervasızca lüks ve kızlara harcamakla suçlamıştır. Bu kızlardan birinin, Gana Televizyonu Yönetmeni olarak görevlendirdiği, Güney Afrika'lı açık renkli, Bayan Genoviva Marals olduğu söylenmekteydi. Kıza kazandırılan zenginliklerin arasında lüks *Ford Thunder-bird* marka araba da bulunmaktaydı.¹⁹⁴

Yine, Ulusal Ekonomik Komite Başkanı E.N. Omboe, Nkrumah'ın ekonominin can sıkıcı durumu hakkında İstatistik Merkezi Bürosundan gelen bilgileri göz ardı ettiğini ve Gana'yı Hanoi için terk ederken ülkenin ekonomik sıkıntılarına

¹⁹² Armed Forces Take Over Government- Liberation Council Now Formed," *The Ghanaian Times*, Vol. VII No. 2,475, Friday, February 25, 1966. (Accra).

¹⁹³ "Army Takes Over Govt in Ghana," *Daily Graphic*, Friday, February 25, 1966. No. 4792. (Accra).

¹⁹⁴ "Another Crime Exposed," *Daily Graphic*, March 3, 1966. (Accra).

aldırmadan kendisi ve onu takip eden çok sayıda güvenlik görevlisi için döviz cinsinden C108.000 (45.000 £) beraberinde götürdüğünü açıklamıştır.¹⁹⁵ Bu, halkı şok edici bir haberdi; çünkü hiç kimse Nkrumah'nın bu kadar yolsuzluk yapabileceğini beklememekteydi. Bu tür suçlarda kamu görevlileri bile görevden alınmıştı. Tüm bunlar üzerine halktan güçlü bir tepki geldi.

Darbe sonrasında vatandaşlar arasındaki genel tepki sevinç ve özgürlüktü. Kadınlar, şefler, gençler ve işçi sınıfının geniş bir kesimi dâhil olmak üzere nüfusun bir kesimi Nkrumah'nın devrilmesini sevinçle karşıladılar. Darbeden bir gün sonra, Accra pazarlarında kadınlar Kwame Nkrumah rejiminin devrilmesinden duydukları takdirleri göstermek için dans ettiler ve eğlence dolu sahnelerde yer aldılar. Kadınlar (zaferin bir işareti olarak) beyazlar içindeydiler ve pazarda sevinç dolu bir hava vardı.¹⁹⁶ Yönetimin bozukluğu haberini takiben halk, destek olanların ve CPP aktivistlerinin zulmünü talep eden tepkiler gösterdi. Örneğin, Accra'daki Gbese Geleneksel Bölgesinin şefleri ve halkı, NLC'ye yaptıkları kutlama mesajında Nkrumah'nın iktidarına son verilmesini şeytanın düşüşü olarak tanımladılar ve yönetimini 'destansı sömürü' olarak nitelendirdiler.

*Kwame Nkrumah'ın düşüşü şeytanın düşüşünden daha muhteşemdir, siyasi krallığın serüvenini ve uçucu hazinesini takip eden herkes için dikkate değer bir ders, en şiddetli uyarıdır.*¹⁹⁷

En büyük etki batılı güçlerin Nkrumah'nın devrilmesine katılması olmuştur. Nkrumah'nın devrilmesinde bütün eller, darbecilere yardım eden ABD'nin Merkezi İstihbarat Teşkilatının (CIA) rolüne dikkat çekmiştir. 9 Mayıs 1978'de *New York Times* gazetesi yazarı Seymour Hersh, komplocuları bilgilendirmek ve desteklemek için CIA'in katılımıyla ilgili ilk elden İstihbarat kaynağını belirtmiştir. Gana'nın o zamanki Amerikan büyükelçisi Franklin Williams, Gana'daki CIA başkanı Howard Bane'in darbeyi hazırlayanlarla yakın temasta oldukları söylenmiştir. Nkrumah, daha sonra ABD'nin Gana büyükelçisinin darbe planlayıcılarına 13 milyon dolar verdiğini iddia

¹⁹⁵ Mr. E. N. Omaboe, "Nkrumah Took Away C108,000," *Daily Graphic*, March 4, 1966, No. 4799.

¹⁹⁶ "See How They Rejoice- In Accra Market," *The Ghanaian Times*, Saturday, February 26, 1966, s. 4.

¹⁹⁷ Nii Okai Pesemaku III, Gbese Manche, "The Fall of A Satan," *Daily Graphic*, March 7, 1966, s. 6.

edecektir.¹⁹⁸ Yine 2001’de yeni açılan ABD hükümet dosyaları, Birleşik Devletler, İngiltere ve Fransa’nın Gana darbesindeki pozisyonlarını koymuştur.¹⁹⁹

2.6. KADININ POLİTİK KİMLİĞİNİN BUHRANI

Lucian Pye, kimlik krizinin, bir halkın ortak bir kimlik duygusu kazanmasından birisi olduğunu savunmaktadır.²⁰⁰ Grup temelli kimlikler, rekabetin var olma eğiliminde olduğu bir ülkenin siyasi, ekonomik ve sosyal alanlarındaki bir grubun kimliklerini ve çıkarlarını tanımlamak içindir. Gana’da bağımsızlıktan önceki yıllarda hem kadınlar hem erkekler boykot, endüstriyel eylemler, vergi kaçakçılığı ve Avrupa’daki firmaların ve mülklerin yağmalamasını içeren emperyalizme karşı uygulanan stratejilerin bir parçasıydılar. Kadınlar, bu noktada otonom bir siyasi hareket oluşturmamış olsa da, mücadelelere, toprakların bağımsızlığının herkese eşit olanaklar sunacağı niyetiyle katılmışlardır.

1949’da kurulan CPP, CPP Kadın Ligi diye adlandırdığı partinin yardımcı bir kolunu yaratmış; tüm kadın üyelerini örgütlemiş ve onlara örgüt mitingleri, danslar, piknik ve diğer kutlama görevlerinin sorumluluklarını vermişlerdir.²⁰¹ Yukarıda bahsedildiği gibi, Gana’nın siyasi alanındaki kadınlar, dönemin diğer Afrika ülkelerinde olduğu gibi, küçük ticarete ve çoğunlukla pazar kadınları olarak kayıt dışı sektörde yoğunlaşmışlardır. Bu kadınlar CPP’nin siyasi aktivizminin ana dayanağı haline gelmiştir. Nkrumah’ın da belirttiği gibi, ülkenin siyasi başarıya ulaşmasında kadınların konumu tartışılmazdı. Ona göre;

*CPP’nin başarısının büyük bir kısmı kadın üyelerin çabalarından kaynaklanmaktadır. En başından beri kadınlar baş saha organizatörleri olmuştur. Onlar, sayısız kasaba ve köylerde propaganda sekreterleri olarak seyahat ettiler ve çoğunlukla partinin dayanışmasını ve kaynaşmasını sağlamadan sorumlu oldular.*²⁰²

Bu kadınların yaptıkları, karakterleri ve aktiviteleri genç eğitimli elit erkeklerinkinden daha fazla vurgulanmıştır. Örneğin, C.L.R. James, “Nkrumah ve Gana Devrim” ile ilgili şunları vurgulamıştır:

¹⁹⁸ PRAAD, RE 8/2/842, Vieta Kojo T., The Flagbearers of Ghana, s. 139.

¹⁹⁹ Ama Biney, The Political And Social Thought of Kwame Nkrumah, s. 158.

²⁰⁰ Ninsin A. Kwame and Drah Francis K., Ghana’s Transition to Constitutional Rule, s. 6.

²⁰¹ Tsikata, E. (1989). Women's Political Organisations, 1951-1987, s. 78.

²⁰² Kwame Nkrumah, The Autobiography of Kwame Nkrumah (1973 cited Vieta 1999, s. 126).

*Bağımsızlık mücadelesinde Accra'daki bir pazardaki kadın ve bunlardan on beş bin tane kadar vardı, bunlar bir düzine Achimota mezunu değerindeydi. Yüksek eğitilmiş mezunlar Nkrumah ve partisine ya düşmandı, ya da bir kenarda durdular. Devrimi gerçekleştiren toplumsal güçler, işçiler, pazarcı kadınlar ve her şeyden önce ilkokullarda eğitim görmüş İngiliz üniversite eğitime tabii olan gençlikti.*²⁰³

Kadınların siyasi bilinci, bağımsızlıktan sonra yükselmiş ve kadınların konumunu iyileştirmek ve güçlendirmek amacıyla kadınların siyasi ve gönüllü hareketleri ortaya çıkmıştır. Örneğin, kadının gelişimini hedefleyen Hannah Cudjoe, Gana Kadın Ligi'ni kurmuştur. Evelyn Amarteifio, diğer gönüllü kuruluşlar arasında ülkedeki Gold Coast Kadınlar Federasyonu'nu kurmuştur. Toplumun ataerkil düzeninden her alanda kadınlar, büyük ölçüde sarsılmıştır. Örneğin, Hannah Cudjoe, ülkenin bazı bölgelerinde, kuzeyde bir gelenek olarak kabul edilen kadın çıplaklığıyla mücadele etmiş ve kadınların kıyafet giymesi gerektiği konusunu gerekçelendirmiştir. Ataerkil düşüncenin kadınlarının çıplak dolaşmasına izin vermenin geri kalmışlık olduğunu anlamasını sağlamıştır.²⁰⁴

Bununla birlikte, kısa bir süre sonra, kadınların kitlesel politik gelişimi Nkrumah'nın "yeni yöntemi" ile kısıtlanmıştır. 1960'lardan itibaren, demokratik merkeziyetçiliğin bir parçası olarak tüm kadın gruplarını Gana Kadınlar Ulusal Konseyi olarak birleştirilmiştir. Görevlendirilen tek organ haline gelmiştir. Tüm toplantılar CPP tarafından yapılmıştır. Nkrumah'a göre bu, kadınları ülkenin siyasi alanında güçlendirmek ve özgürleştirmektir.²⁰⁵ Böylece, kadınların özgürce çalışması, özerk birleşme ile ortadan kaldırılmıştır. Kadın özerk siyasi partisinin kurulmasına yol açacak kitlesel kadın örgütlenmesi süreci zorlama ve iş birliği yoluyla yok edilmiştir. Nkrumah devrildiğinde ülkenin dört bir yanındaki kadınlar, Nkrumah rejiminin yozlaşmış ve zorlayıcı niteliğini kınamış, Silahlı Kuvvetlere ve Polis Hizmetlerine teşekkürlerini iletmek için dans edip şarkılar söylemiş ve NLC'ye destek vermişlerdir.²⁰⁶

Nkrumah Haziran 1960'da imtiyaz yaparak kadınlar için on ilave koltuk eklediğinde;²⁰⁷ siyasi açıdan toplumda eşit pozisyonda bulunma girişiminde bulunmuş

²⁰³ PRAAD, RE 8/2/842, Vieta Kojo T., The Flagbearers of Ghana, s. 126.

²⁰⁴ A.g.e., s. 133.

²⁰⁵ A.g.e., ss. 128-133.

²⁰⁶ "Nkrumah denounced- Women Back N.L.C.," *Daily Graphic*, March 5, 1966, s. 8.

²⁰⁷ Ayensu K.B. and S.N. Darkwa, The Evolution of Parliament in Ghana, Accra: Institute of

olsa da kadınların siyaseten eşit konumda olma teşebbüsleri kısıtlanmış ve bu eylem yalnızca onlara karar verme özgür iradesini vermek yerine, onları politika haline getirmiştir. Özgür iradesi ile karar verme hakkı yerine, kadınları politikaya yönlendirmeye odaklanmıştır. Nkrumah'nın bu imtiyazlı hareketi nedeniyle, 1 Temmuz 1960'dan itibaren yürürlüğe giren İlk Cumhuriyet Parlamentosu'nun 10 kadın üyesi bulunmaktaydı. Tümü CPP üyesi olan 10 kadın parlamentoya getirilmişti. Böylece, erkeklerin politik gücünün egemen olduğu bir toplumda, kadınların kimliğinin, bağımsızlığının, özerkliğinin ve ortak çıkarlarının olgunlaşması engellenmişti.

Ülkenin siyasi dönüşümlerinin bir sonraki safhasına gidildiğinde, kadınların sesini bulması ve siyasi meselelerde eşit temsil ve katılım göstermesi yönünde umut belirmişti. NLC, siyasi faaliyet yasağını kaldırmış, Ağustos 1969'da ülkeye yeni bir düzenleme getirmiş ve 1 Ekim genel seçimleri sivil bir dönüş tarihi olarak belirlenmiştir. Buna İkinci Cumhuriyet denilmiştir. Demokratik kurala geçişte, kadınların siyasetteki yerinin farklı bir siyasi alanda yeniden canlanması planlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GANA'DA KADININ VE POLİTİKANIN DEĞİŞİMİ, 1969-1981

3.1. POLİTİK ÖNCÜLLER

Gana'nın siyasi tarihi, hem Afrika'da, Avrupa'da hem de Asya'da olduğu gibi, siyasi ve ekonomik istikrarsızlık dönemi idi. Önceki bölümde belirtildiği gibi, Nkrumah ve CPP rejimini gasp etmeyi başaran 24 Şubat 1966 darbesiyle, Gana, yeni bir siyasi dönüşüm evresine girmiştir. Bağımsız Gana tarihinde ilk kez, siyasetin gücü, yeni bir yön almıştır. İlk darbenin ortaya çıkması, ülkenin siyasi yönüne yeni bir boyut kazandırmıştır. Ordu ve polis gibi bürokratik gruplar, ulusal siyaseti açıkça riske atan demokratik olarak seçilmiş bürokratik grupları saf dışı bırakmak istemiş ve iktidardan almışlardır. Böylece, bu gruplar, yani asker ve polis, belirli bir dönemde ulusun siyasi ve ekonomik yargısına dayalı olarak ülkedeki siyaseti aralıklı olarak kesmek için bir güç haline gelmişlerdir. Özellikle ordu tarafından benimsenen stratejileri ile birlikte ulusal siyasette müdahaleler, başta kadınlar ve gençler olmak üzere vatandaşlarda korku ve panik hissi yaşatmıştır.

Birinci Cumhuriyetin sonu, çok partili anayasa kuralında kısa süreli girişimlerin sergilendiği uzun süren darbe rejimlerine öncülük etmiştir (Tablo 1). Ulusal politikada askeri müdahale, siyaset kültürünü ve siyasetle ilgili toplumsal grupların doğasını içermekteydi.²⁰⁸

Tablo 1: Bağımsızlığından itibaren Gana Hükümeti

REJİM/PARTİ	LİDER	TARİH	HÜKÜMET TÜRÜ
Birinci Cumhuriyet /CPP	Kwame Nkrumah	6 Mart 1957- 24 Şubat 1966.	Demokratik Olarak Seçilen Hükümet, ancak bir darbeyle devrilmiştir.
Askeri/NLC	Afrifa Ankrah	1966-1969	Partilerüstü-Askerî Hükümet

²⁰⁸ Tsikata D. and Wayo Seini, s. 20.

İkinci Cumhuriyet/PP	K. A. Busia	1969-1972	Demokratik Olarak Seçilen Hükümet, ancak bir darbeyle devrilmiştir.
Askeri /NRC	Ignatius Kutu Acheampong	1972-1975	Partilerüstü-Askerî Hükümet-İç savaş nedeniyle iki kez değişmiştir
Askeri/SMC I & II	Acheampong Akuffo	1975-1978 1978-1979	Genç subayların ve diğer safların askeri bir ayaklanması sonucu devrilmiştir.
Askeri/AFRC	Flt. Lt. J.J. Rawlings	Haziran-Eylül, 1979	Denetlenen seçim sonucu görev anayasal hükümete teslim edilmiştir.
Üçüncü Cumhuriyet/PNP	Dr. Hilla Limann	1979-1981	Darbe ile devrilmiştir.
Askeri /PNDC	Flt. Lt. J.J. Rawlings	1981-1992	Darbe. Seçim çağrısı ve anayasal hükümet
Dördüncü Cumhuriyet/NDC	Rawlings	1993-2000	Demokratik olarak seçilmiş hükümet
Dördüncü Cumhuriyet/NPP	J.A. Kufuor	2001-2008	Demokratik olarak seçilmiş hükümet
Dördüncü Cumhuriyet/NDC	J.E.A. Mills	2009-2012	Demokratik olarak seçilmiş hükümet
Dördüncü Cumhuriyet/NDC	J.D. Mahama	2012-2016	Demokratik olarak seçilmiş hükümet
Dördüncü Cumhuriyet/NPP	Akuffo Addo	2017-	Demokratik olarak seçilmiş hükümet

Kaynak: Tsikata, D. and Wayo, S. (2004), s.20, ancak tez sahibi tarafından güncellenmiştir.

1957'deki bağımsızlıktan 1993'te Dördüncü Cumhuriyet'in başlangıcına kadar, askeri kanat sivil rejimlere kıyasla daha uzun bir dönem geçirmiştir. Siyasi değişiklikler, siyasal şiddet ve genel güvensizlik ile sonuçlanmış ve sivil grupların gelişimini engellemiştir. Cinsiyet eşitliğine duyarlı olmayan askeri müdahaleyi takiben ulusal siyasetteki kadının durumu sekteye uğramıştır. Kimliklerin ortaya çıkışı, değişimi ve zamanla bozulması arasında nedensel bir ilişki bulunmaktadır. Dikkate alınacak kimlikler, ilk darbenin siyasi dönüşümlerinde cinsiyetlerin ve siyasi partilerin katılımıdır.

Joseph S. Nye Jr.'ya göre, iktidar (*siyasi otorite*) kişinin istediği sonuçları elde etmek için diğerlerinin davranışlarını etkileme yeteneğidir. Böyle bir sonuca bazı kanallar vasıtasıyla ulaşılabilir. Örneğin tehditlerle zorlama, teşvik ödemeleriyle ya da toplumdaki marjinalize edilmiş ve daha zayıf olarak tanımlanmış grupların çekimi ve iş birliği²⁰⁹ ile gerçekleştirilebilir. Bugün Gana'nın olduğu yerde Gonja, Ewe, Ga, Dagomba, Ashanti ve diğerleri gibi çeşitli devlet grupları büyük siyasi birimler kurmuşlardır. Bu devletlerin hepsinin ülkenin siyasi otoritesinde çıkarları bulunmaktaydı. Agyeman-Duah Baffour'un öne sürdüğü gibi, siyasi seçkinler bu grupları desteklemek için onları istismar etmişlerdir. Bu seçkinler sömürge sonrası siyasi sistemden memnun kalmışlardır, çünkü onlar bu tür kuruluşlara karşı çıkan olası rekabet kaynaklarını bir tehdit olarak görmüşlerdir.²¹⁰

Gana'daki siyasetin temeli bu şekilde olmuştur. Liderler siyasal iktidarla tüketilmiş ve kitlelerin karşılaştığı sosyo-ekonomik zorluklar ve meydan okumalar yüzünden kör edilmişlerdir.²¹¹ Kwame A. Ninsin, her toplumda siyasetin öncülüğünün, devlet üzerinde kontrolü elinde tutmak veya onların çıkarlarını onaylamak için onu etkilemek amacıyla, karşı çıkanların hâkim sosyal güçleri arasındaki mücadele olduğunu ifade etmiştir.²¹² Bununla birlikte, barış içinde birlikte yaşamaya ve arzulanan bir siyasi sonuca duyulan ihtiyaç, birbirinden farklı siyasi hırs ve çıkarlarla belirlenmiş farklı gruplar arasında fikir birliği oluşturulmasını gerektirmektedir. Ninsin, istikrarlı bir siyasi yaşama ulaşmak için toplumsal ilerlemeyi ilerletmek için uzlaşma ve koalisyon gerektiğini, grupların bu tür sona erdirmeye

²⁰⁹ Joseph Jr.Nye S., *Soft Power: The Means to Success in World Politics*, (Public Affairs, 2004), s. 2.

²¹⁰ Baffour Agyeman-Duah, 1982-6: *The Politics of the PNDC*, (The Journal of Modern African Studies, Vol. 25, No. 4 December 1987, Cambridge University Press, pp. 613-642), s. 615.

²¹¹ A.g.e.

²¹² Kwame Ninsin A. and Drah Francis K., *Ghana's Transition to Constitutional Rule*: s. 21.

araçlarını sağladığını belirtmiştir.²¹³ Ninsin, ayrıca, herhangi bir noktada, kendi çıkarlarını ifade etmek için bir siyasi grubun ortaya çıkmasının, böyle bir grubun kendi çıkarlarını savunmak için gereken bir siyasi bilinç ölçüsüne ulaştığını öne sürmüştür.²¹⁴

Bu nedenle kadın grupları da dahil olmak üzere tüm toplumsal grupların, siyasi alanda amaçlarını ve heveslerini sürdürebilmeleri için kendilerini özerk hale getirme hakkı, istikrarlı bir siyasi alanın belirlenmesi ve barış ve ilerleme arayışı için gerekli bir şarttır. Bütün grup ve derneklerin toplumda eşit fırsatta bulunmaları gerekiyorsa, bunun için siyasi özgürlük gerekmektedir. Ninsin, siyasi eylemleri özgürce örgütleme ve bunlara katılma hakkının, tüm mağdur edilmiş sosyal grupların açık ve meşru siyasi eylem yoluyla tazminatının garanti altına alınmasının makul imkanlar sağlayacağını öne sürmüştür.²¹⁵

Morgenthau Hans J. “Politikalar Ülkeler Arasında: Güç ve Barış İçin Mücadele” isimli eserinde, bu politikanın öncülüğünü oluşturmaktadır. Morgenthau’ya göre siyaset, insan doğasında yer alan objektif yasalar tarafından yönetilir; böylelikle, her siyasi grup çıkar kavramını iktidar tercümesine çevirmeyi amaçlar. Böylece, siyasi otoritenin kullanılması, siyaseti, ekonomi, etik, estetik ya da din gibi diğer alanlardan ayrı olarak özerk bir eylem ve anlayış alanı olarak belirler.²¹⁶

Siyasi alan geçimimizin geri kalanından ayrılmaz olduğundan hem kadınlar hem erkekler, günlük işlerimde bir şekilde siyasi otorite kullanmaktadırlar. Eşlerin, annelerin, kız kardeşlerin ve kız çocuklarının konumlarından hareketle, hayatımız üzerinde etkili olan konularda cesur kararlar almakta ve bunu yaparken, çıkarlarını zorla uygulamak için “koalisyon” ve ittifak aramaya çalışmaktadırlar. Bu şekilde fikirler, eylemler, tutkular ve zorluklar toplumun temel düzenini şekillendirmektedir. Eylemler, fikirler ve zorluklar dünyayı nasıl şekillendirdiğine ve siyasi otoritenin veya herhangi bir başka yetki biçiminin kullanılmasına ilişkin önemli bir belirleyici, toplumdaki her vatandaşın kullanabileceği özgürlük ve özerklik seviyesidir. Hareket

²¹³ A.g.e.

²¹⁴ A.g.e., s. 22.

²¹⁵ A.g.e.

²¹⁶ Morgenthau Hans J., *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, Fifth Edition, Revised, (New York: Alfred A. Knopf, 1978, s. 4-15) cited <https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/morg6.htm>

etmek için böyle bir özgürlük ve özerkliğe herkesin (hem erkek hem de kadın) eşitlik ve hakkaniyet ve adaleti sağlamak için ulaşması sağlanmalıdır.

Farida Shaheed, iktidarın politik temelleri, kararları etkileyen, fikirleri zorlayan, statüyü sürdürmek ya da değiştirmek için kişinin görüş ve eylemlerine destek olan hareketi kapsadığı görüşündedir. Kadınlar, anne olarak veya meslek gruplarında, sendikalarda, öğrenci sendikalarında²¹⁷ ve siyasi gruplarda dahil olmak üzere bu gibi sınıflarda siyasi süreçte bulunmaktadır. Kadınlar, politik alana girme konusundaki temel öncüllerini elde etmek için, iktidara erişmek ve siyaset alanına müdahale etmek için geniş bir yelpazede stratejiler benimsemiştir; Gündemlerini mevcut söylemlere yerleştirmek, kendi hareketlerini yönlendirmek, ittifaklar kurmak, hakları görüşmek ve kendi stratejilerini ve organizasyonunu oluşturmak gibi.²¹⁸ Özerklik uygulaması kadınları tıpkı erkekler gibi, çıkarlarını ve isteklerini siyasi bağlamda ifade etme ve ileriye götürme imkânı vermektedir. Dolayısıyla, Ganalı kadınlar ve onları doğrudan aile veya toplum üyeleri olarak etkileyen konularda toplumsal hareketlerde önemli bir yer tutmuşlardır.²¹⁹

3.2. POLİTİKADA CİNSİYET EŞİTLİĞİ

Valentine M. Moghadam, toplumsal cinsiyet kavramını, fark kavramına dayandırılmış, tarihsel olarak eşitsizliğe dönüştürülen ve kanun, gelenek ve sosyalleşmeyle güçlendirilen, erkeklerle kadınlar arasındaki bir sosyal ilişki kavramı olarak tanımlamaktadır.²²⁰ Moghadam, cinsiyet ilişkilerindeki değişikliklerin, kadınlar ve aile hakkındaki yasalar da dâhil olmak üzere kadının statüsünün ekonomik kalkınma, devlet politikaları ve sosyal ya da politik hareketler de dâhil olmak üzere ekonomik ve siyasi değişikliklerin sonucu olduğunu belirtmektedir. Sosyalist ve kapitalist ideolojilerin getirdiği bu değişiklikler, cinsiyete ve kadın statüsüne etki etmekte ve devletlerin veya hükümetlerin kadınların kamu sektörüne katılımını teşvik

²¹⁷ Farida Shaheed, *Politics and Power: A Gendered Perspective from South Asia*, 2004, s. 12.

²¹⁸ A.g.e., s. 15.

²¹⁹ A.g.e.

²²⁰ Valentine M. Moghadam, *Democratic Reform and the Position of Women in Transitional Economies* Clarendon Press, 1993, s. 2.

etmek veya caydırmak için müdahale yetkisine sahip olacak şekilde etkileri bulunmaktadır.²²¹

Çoğu durumda, kadınların kamusal alana girmeleri cesaretlendirilmek yerine cesaretlerini kırmışlardır. Bu bağlamda, bu bölüm siyasette cinsiyet eşitliğini analiz etmeyi amaçlamakta ve siyasal eşitliğe ulaşmak için “feminist dile” atıfta bulunmaktadır. Celis Karen ve arkadaşlarına göre, geleneksel olarak siyasi araştırmalar, hükümetin ve seçim siyasetinin incelenmesi, siyasi seçkinler ve resmî kurumlar siyaset üzerine odaklanmıştır. Refah bir devleti inşa etmede ve toplumsal, politik ve ekonomik ayrıcalıkların korunması konusunda kadın ve cinsiyeti görünmez kılınmıştır. Böylece, kadınlar ev ve aileyle²²² sınırlı kalmış ve Batı siyasi kuramcılarının felsefeleri ve yazılarına dayanan evlilik ve kölelik bağları altındaki insanlara tabii tutulmuşlardır.

Bu tür katı düşünce, ev alanının siyasi alanın dışında kalması gibi algılanmış ve meşru siyasi söyleminin bir parçasını oluşturmamıştır. Bununla birlikte, kadınların kürtaja, cinselliğe ve kadınlara karşı şiddetin erkekler tarafından yönetilmesine karşı oldukları, hükümetler²²³ için endişe kaynağı olmuştur.

Peterson’a göre, feminist girişimler, kadınların ve faaliyetlerinin ihmalini ortaya koyma ile başlamış, aynı zamanda kadınların ve femine edilen faaliyetlerin erkek hâkim kriterlerden daha aşağı derecede nasıl temsil edildiğini belgelemiştir.²²⁴ Yani erkeklerin ekonomik ve politik meslekleri üstün, kadınlarınkileri ise daha aşağı ve değersiz olarak algılanmaktadır. Bu anormalliği düzeltmek için, kurulan sözleşmelerin ötesine geçmek ve ataerkilliğin hayatın her yönündeki başarılarının perde arkasına bakmak gerekmektedir. Peterson, perde arkasının, yalnızca kadınların hayatlarının daha görünür hale gelmesini değil hem erkeklerin hem de kadınların karşılıklı bağlılığının²²⁵ nadiren görülebilen özelliklerini ortaya çıkaracağını ifade etmiştir. Bu, kadınların ve erkeklerin siyasi ekonomiyle nasıl farklı etkileşime

²²¹ A.g.e., s. 3.

²²² Karen Celis, Kantola Johanna, Waylen Georgina, and Weldon Laurel S., Introduction: Gender and Politics: A Gendered World, a Gendered Discipline, (The Oxford Handbook of Gender and Politics), 2013, s. 7.

²²³ A.g.e., s. 7.

²²⁴ Peterson Spike V., How (the Meaning of) Gender Matters in Political Economy, (New Political Economy, Vol. 10, No. 4, December), 2005, s. 501.

²²⁵ A.g.e.

girdiğini ve etkilenip etkilenmediklerini ortaya koymaktadır. Kadınlar, aktivistlerin yanı sıra şiddet mağdurudur ve toplumundaki yoksulların en yoksullardır.

Norman Fairclough'a göre, sosyal kurumlar kurum içinde farklı gruplarla ilişkili olan, genellikle bu belirleyicilerden birinin hâkim olduğu, diğer ideolojileri "ideolojik olmayan" sağduyuya "doğallaştırma" kapasitesi ile birlikte çeşitli "ideolojik-söylem biçimleri" içermektedir. Bu ideolojileri "gayritabiileştirmek", söylemin özelliklerini nasıl belirlediğini ve söylemin toplumsal yapıları nasıl belirlediğini göstermek için "titiz" amaçları benimseyen bir analizin amacıdır.²²⁶

Norman Fairclough'nın söylediği gibi iktidar sahipleri, 'güçsüzleri' kurumun organizasyonunda ve denetiminde bir şekilde dâhil ederek güçlerini sürdürebilecek koşullar bulunduğu hallerde bu egemenliği korumaya gayret göstermektedirler.²²⁷

Fairclough'a göre, söylemin özündeki fikir, dilin ideoloji tarafından kuşatıldığıdır. Söylemler, yapılar tarafından şekillendirilir ve onları şekillendirmeye ve dönüştürmeye katkıda bulunurlar. Fairclough'a göre Eleştirel Söylem Analizinin (CDA) amacı, toplumsal uygulama ile dil arasında bağ kurma ve sosyal süreçlerin doğası ile dil metinlerinin özellikleri arasındaki bağlantıların sistematik olarak incelenmesine hizmet etmektir.²²⁸ Fairclough'a göre Eleştirel Söylem Analizinin görevi *"(a) söylemsel uygulamalar, olaylar ve metinler ile (b) daha geniş sosyal ve kültürel yapılar, ilişkiler ve süreçler arasındaki ahlaka aykırı ilişkiler ve nedensellik ilişkilerini sistematik olarak araştırmak; Bu tür uygulamaların, olayların ve metinlerin, iktidar ve iktidar mücadeleleri arasındaki ilişkilerden nasıl ideolojik olarak şekillendiğini araştırmaktır."*²²⁹ Bu bağlamda çalışma, dili ve ideolojileri kullanarak ataerkilliğin nasıl olduğunu, kadınların siyasi konumunu nasıl zayıflattığını ve feminist eleştirel söylem analizinin kadınları nasıl yeniden buluşturmaya çalıştığını göstermeyi amaçlamaktadır.

Lazar'a göre toplumsal düzen kategorisi olarak cinsiyet, cinsellik, sosyal ve siyasi konum gibi diğer sosyal kimlik kategorileriyle birlikte etkileşim içindedir. Feminist Eleştirel Söylem Analizi, politik bir perspektif olarak söylemde toplumsal

²²⁶ Norman Fairclough, Critical Discourse Analysis: the critical study of language, Longman Group, 1995, s. 27.

²²⁷ A.g.e., s. 48.

²²⁸ A.g.e., ss. 73, 98.

²²⁹ A.g.e., s. 132.

cinsiyet, iktidar ve ideolojinin karşılıklı ilişkilerinin saptırılmasıyla ilgilidir.²³⁰ Lazar'ın belirttiği gibi, feminist eleştirel söylem analizcilerinin merkezi, ataerkil bir toplumsal düzeni sürdüren söylemleri eleştirme endişeleridir. Erkekleri bir toplumsal grup ve dezavantaj olarak sistematik olarak ayrıcalıklı kılan iktidar ilişkileri, kadınları toplumsal bir grup olarak dışlamakta ve onları daha da güçsüzleştirmektedir.²³¹ Yani cinsiyeti erkek ve dişi olarak yorumlamak ve görevler atamak farklılaşmaya neden olmakta ve toplumsal ilişkileri kısıtlamaktadır. Kadın zamirleri ve 'dil' bazen erkekleri küçümseyici bir şekilde tasvir etmek için kullanılmakta; Aynı şekilde erkek zamirleri ve dil bazen kamusal alanda kadınların karakter, davranış ve özelliklerini tasvir etmek için kullanılmaktadır.

Bu analizi yapan kişi toplumsal cinsiyet anlayışını sırasıyla hiyerarşik bir egemenlik ve boyun eğme ilişkisine dayanan insanları sınıflara, erkeklere ve kadınlara ayıran bir ideolojik yapıya dayandığını varsayar.²³² Egemenlik ve itaat altındaki bu çeşitlilik, her toplumda siyasal iktidarın uygulanmasında büyük ölçüde kendini göstermektedir. Bu nedenle, feminist eleştirel söylem analizinin önemi, cinsiyete dayalı ideolojinin ve toplumsal cinsiyet ilişkilerinin, toplumsal uygulamaların, insanlar arasındaki sosyal ilişkilerde ve insanların metinlerde konuştukları²³³ kişisel ve toplumsal kimliklerin temsillerinde nasıl üretildiğini, müzakereye girdiğini ve tartışıldığına dayanmaktadır. Siyasi otoritenin kullanılması, politik etki ve temsilin uygulanmasında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması konusundaki ana odak noktası olan kontrol ve dengeler olarak hizmet etmesi amaçlanmıştır. Lazar, feminist eleştirel söylem analizinin nihai hedefinin hem kadınlar hem de erkekler için sınırsız olasılıkları insanlara açan sosyal adalete dayanan radikal bir sosyal dönüşüm olduğunu belirtmiştir. Bunun nedeni, kamusal alanda kadınları kuşatan sorunların çoğunun cinsiyete bağlı değişmeyen toplumsal yapılara bağlı olmasıdır. Bunlar arasında dışlanma, yabancılaştırma, seslerin bastırılması ve kadınların ofiste ve evde çift vardiya olarak işleri omuzlamasından bahsedilebilir.²³⁴

²³⁰ Michelle M. Lazar, *Feminist Critical Discourse Analysis: Gender, Power and Ideology in Discourse*, Palgrave Macmillan, 2005, ss. 1-5.

²³¹ A.g.e., s. 5.

²³² A.g.e., s. 7.

²³³ Michelle M. Lazar, *Feminist Critical Discourse Analysis: Articulating a Feminist Discourse Praxis*, (Routledge, 2007, s. 141-164), s. 150.

²³⁴ A.g.e., s. 153.

3.3. ASKERİ REJİM VE POLİTİKANIN SONU: ÇEŞİTLİ ASKERİ REJİMLER 1972-1981

Nkrumah ve CPP'nin çeşitli alt örgütleri ile birlikte devrilmesi, Gana'daki ulusal siyasetin dinamiklerini değiştirmiştir. 1969-1981 döneminde Gana'nın siyasi arenası sivil rejimler, askeri müdahaleler ve parti faaliyetleri yasaklanarak çeşitli dönüşümler geçirmiş ve siyasi istikrarsızlığa neden olmuştur.²³⁵ Hükümet, bu süre içinde beş kez el değiştirmiş, iki sivil rejim ve üç askeri devralma hükümeti kurulmuştur. İki örnekte yani 1972 ve 1981'de askeri müdahaleler ordu tarafından sivil hükümete karşı yönlendirilmiştir. Ancak 1979'daki ikinci askeri müdahale, askeri bir hükümeti yıkmıştır.²³⁶

Bu olaylar, ülkenin temel toplumsal yapısını, herhangi bir tür ve toplumsal grup oluşumunda toplum olarak bütünleşmesini bozan etkilerdir. Beatrix Allah-Mensah, askeri rejimlerin saflarında²³⁷ cinsiyete duyarlı olmadığına ve ordularının emelleri ve çıkarları için kullanılan, eşit siyasi pozisyonun hiç talep edilmediği az sayıda kadının bulunduğu noktalara dikkat çekmiştir. Ordunun müdahaleleri için verdiği başlıca nedenler arasında, yolsuzluk, askerlerin sivil rejimler tarafından tanınan pozisyonlarda hoşnutsuzlukları, ekonomik koşullar ve zorluklar sayılmaktadır.

Belirtildiği gibi, kadınlar Gana'nın ekonomik faaliyetlerine ağırlık vermekte ve ana akım siyasette kendilerine sunulan sınırlı fırsatlar nedeniyle, çoğu zaman kontrol ettikleri ekonomik girişimlerle siyasi hayal kırıklıklarını dile getirmektedirler. Çoğu durumda, bu dönemde, kadınların ekonomik faaliyetleri, ordu tarafından kasıtlı olarak ülkenin ekonomik sıkıntılarına neden olmaktan sorumlu tutulmuştur. Takyiwaa Manuh, 1981'de müdahale eden Silahlı Kuvvetler Devrimci Konseyi devrinde 1970'lerde Yüksek Askerî Şûra I ve II döneminde kadınlara yönelik bu suçlamaların ve saldırıların açıkça ortaya çıktığını ve PNDC rejimi altında zirveye ulaştığını doğrulamıştır.²³⁸ Bu geçiş rejimleri, sadece kadınları kontrol etmekle kalmayıp, aynı zamanda kendi siyasi projelerinin arkasında onları seferber etmeyi de istemişlerdir.

²³⁵ Nick Fobih, *Dynamics of Political Parties' Administration in Ghana*, s. 26.

²³⁶ Björn Hettne, *Soldiers and Politics: The Case of Ghana*, (Journal of Peace Research, Vol. 17, No. 2, Special Issue on Imperialism and Militarization, 1980, s. 173-193), s. 187.

²³⁷ Beatrix Allah-Mensah, *Women in politics and public life in Ghana*, s. 16.

²³⁸ Takyiwaa Manuh, *Women, the State and Society...*, s. 177.

Mikell ve Skinner, hangi türden (ister geleneksel, ister modern olsun) siyasi geçiş olursa olsun, gerginlikle olduğunu, çünkü egemenliğin karakterinde değişiklik olduğu noktaları, önceden var olan bir siyasi anlaşmanın yenilenmesi veya revize edilmesini ya da siyasi egemenliğin potansiyel zorluklarının olasılıklarını temsil ettiği görüşündelerdir.²³⁹ Geçmiş dönemlerde (askeri ve sivil) devam eden rejimler altında kadınların geçmişte marjinalleştirilmiş deneyimleri, siyasi geçiş döneminde kimliğini etkilemiştir. Kadınlar, erkeklerin siyasi alandaki başarısızlıklarına tanık olmuş, on yıllarca süren ekonomik çöküşleri, askeri darbeleri ve fakirleşmeyi, feminizmin eksikliğini görmüşlerdir. Kadınlar, kadının siyasi meseleleri yönetmede gösterdikleri performansın daha önceki erkek politikacılardan kötü olamayacağına inanmaya başladığı için, kadınların eşitlik sağlamak için daha iddialı, cinsiyete dayalı dengeli yaklaşımlar çağrısında bulunmuşlardır.²⁴⁰

Geçiş öncesi dönemde Gana'da kadınların politik stratejileri çok azdır ve yeteri kadar koordine edilmemiştir. Kadınların siyasi konumunu yardımcı fonksiyonlar ve kutlama işlevlerinde performans sunan kadını politik rejimlere indirgeyen otoriter rejimler tarafından boğulmuştur. Buna rağmen, itiraz etmeye ve ana akım siyasete katılmaya müsaade edilmekle birlikte, kendi siyasi hareketlerini harekete geçirmek ve biçimlendirmek için dışlanmış, marjinalize edilmiş ve endişeleri bir köşeye atıldığı için kaderlerini kendi ellerine almışlardır.

Askeri müdahaleler, hükümet iktidarının güçlü bir askeri ya da siyasi grup tarafından hızlı ve belirleyici bir şekilde ele geçirilmesidir. Tipik bir darbede, küçük bir grup siyasetçi veya general, görevdeki liderleri tutuklar, ulusal radyo ve televizyon hizmetlerini ele geçirir ve kendisini iktidar olarak ilan eder. Kökeni Fransızca *Coup d'état* olan kelime 'devletin düşüşü' veya 'Hükümete darbe' anlamındadır.²⁴¹ George ve ark., sivillerin askeri müdahaleleri destekleyebilecek olmasına rağmen, bu gibi müdahaleleri yalnızca asker, polis ve güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirildiğini iddia etmişlerdir. Askeri müdahalenin en temel amacı, liderlik alanında bir değişiklik yapma ve daha sağlam bir siyasi dönüşüm arayabilme şansı getirmektir. Müdahale edenler, mümkün olan en kısa sürede demokratik seçimler yapma niyetlerini ilan

²³⁹ Mikell and Skinner (1985 cited Mikell 1995), s. 408.

²⁴⁰ Mikell Gwendolyn, *African Feminism*, s. 409.

²⁴¹ *Coup d'état*. (N.d.). Unabridged. Retrieved January 25, 2017, from <http://www.dictionary.com/browse/coup-d-etat>.

edebilir ve hatta siyasi geçiş için bir zaman izelgesi sunabilirler, ancak bu tür (boş) sözleri yerine getirmemektedirler.²⁴²

Militarizm, Afrika uluslarının bağımsızlığa dönüşmesi için yeni bir şey değildir. Bütün devletler ve krallıklar, Gonja, Dagomba, Ashanti, Dahomey, Mende, Songhai ve benzeri gibi Afrika'nın imparatorlukları, ayakta duran ilkel bir orduya sahiptir. Bununla birlikte, ilkel ordu ve bağımsızlık sonrası ordular arasındaki fark, örgütlerinde, insan gücüne ve daha sofistike mühimmatlara güvenmeleridir. Bu yeni nesil askeriye, siyasete karşı çok hevesliydi ve Assensoh ve Yvette'in öne sürdüğü gibi, liderleri seçim uygulamalarının demokratik mekanizmalarını atlamak ve askeri müdahaleyle siyasal iktidarı ele geçirmek için silahlarını kullanmaları gerektiğini düşünüyorlardı.²⁴³

Afrika liderlerinin çoğu, silahlı kuvvetlerin siyasi takip heyecanını ve ilgisini çekmesini beklememişlerdir. A.L. Adu, bağımsızlıktan sonra liderlerin çoğunun iç güvenlik ve dış savunmanın ciddi tehditler oluşturacağını ve çok büyük miktarda kaynak ve enerjiyi sosyal ve ekonomik amaçlara ayırdığını düşünmediğini belirtmiştir.²⁴⁴ Afrika ülkelerinin sosyo-ekonomik kalkınmasına ayrılmış enerji ve kaynaklara rağmen, kısa sürede, askeri ve polis kuvvetleri de dâhil olmak üzere çoğu vatandaş, kendilerini az miktarda sosyal, ekonomik ve siyasi koşullara tabii tutmuş ve hayat standartlarının bozulmasına maruz kalmışlardır. İyileştirme arayışı, insanların umutsuzluğu, yoksulluk devam etmiş ve birçok Afrikalı, durumlarını değiştirmek için politik değişiklikler yapılabilecek yollar²⁴⁵ aramışlardır. Ordu, bu gibi taleplere yanıt vermiştir.

Orduyu müdahale etmeye davet eden bir diğer zemin, sivil idarelerin muhalefetle mücadeledeki tutumu ve niteliğiydi. Vatana ihanet eden yasalar, ittifak ekibi tarafından infaz edilmeleri, sınırsız siyasi tutuklamalar ve siyasi muhalefetlerin zorla sürülmesi gibi her türlü muhalefete karşı, sivil seçilmiş rejimlerin dahi, hoşgörüsüzlüğü, ordunun “düzeni yeniden kurmak” için müdahale gerekçeleri

²⁴² George Derpanopoulos, Erica Frantz, Barbara Geddes and Joseph Wright: Are coups good for Democracy? 2016, ss. 1-7.

²⁴³ A.B. Assensoh and Yvette M. Alex-Assensoh, African Military History and Politics: Coups and Ideological Incursions, 1900-Present, Palgrave, 2001, s. 78.

²⁴⁴ Major-General H.T. Alexander, African Tightrope: My Two Years as Nkrumah's Chief of Staff (1965 cited Assensoh and Yvette 2001, s. 47).

²⁴⁵ A.B. Assensoh and Yvette M. Alex-Assensoh, African Military History and Politics, s. 62.

yaratmıştır. Örneğin, Birinci Cumhuriyet'te, Ulusal Kurtuluş Hareketi (NLM) ve daha sonra Birleşik Devletler Partisi (UP) Dr. Joseph Boakye Danquah, Avukat Ako Adjei ve Nkrumah kabinesinin eski bir üyesi olan Tawia Adamafio gibi siyasi muhalifler, aynı zamanda bir avukat olan Obetsebi Lampitey, zulüm, açık yolsuzluk, insanın yanlış yönetilmesi, doğal ve maddi kaynakların hoşnutsuzluğu ile birleşince, Nkrumah rejimine göre özetlenen tutukluluktan dolayı acı çekmiştir.²⁴⁶

Muhalefetin ele alınış biçiminde, ordu sivil rejimlerden farksız davranmıştır. NLC, 1966'da devralındığında, CPP'nin kadınları ve erkekleri için de benzer bir hareket hattı ortaya atılmış; Bakanlar ve parti yetkilileri ile birlikte Kabine Bakanı Susanna Al-Hasan da dahil olmak üzere diğer bazı kadınlar, koruma altına alınan bir emir kararı altında hapsedilmişlerdir. Bununla birlikte, *'Mal varlığının (iki ev ve iki araba) ve ev eşyaları, pişirme kapları, tencere setleri, televizyon seti ve radyo gibi diğer mal varlıklarının yasal olmayan herhangi bir yolla elde ettiğine dair bir delil yoktur'*²⁴⁷ kararıyla aylar sonra beraat etmiş ve serbest bırakılmıştır.

Bu durumda, sivil hükümetleri beceriksizlik, ekonomik yanlış yönetim, yolsuzluk, torpilci ve despot olarak suçlayan ordunun, tüm bu ilişkilerinde kendisinden farklı olmadığını belirtmek gerekmektedir. Profesör Olatunde Odetola, gerici örgütler, eğitim, tutum, disiplin ve sorumluluk duygusuna rağmen silahlı kuvveti oluşturan hem kadın hem de erkeğin kendi kıtasal memurlarından farklı olmadığı, düşüncesinde haklıdır. Çünkü sık sık darbe öncesi ve ardından siyasi liderlerden askeri görevlilerin çıkarılmasından sonra vatandaşlar, eski askeri liderlerin çoğunun kendilerini yabancı ülkelerde, özellikle de İsviçre bankacılık hesaplarında ne kadar para topladığının farkına vardıkları açıktır.²⁴⁸

Batı Afrika'ya ilk müdahale ve özellikle Togo'da ilk Cumhurbaşkanı Sylvanus Olympio'nun katledildiği 13 Ocak 1963'te, 1960'lardan askeri müdahale bölgede yayılmıştır. Gana bunun 1966, 1972, 1979 ve 1981'de diğer darbe karşıtı darbelerle ve darbe girişimleri ile dört katını yaşamıştır. Gana'nın İkinci ve Üçüncü Cumhuriyetleri, 1969-1981 yılları arasındaydı; ancak demokratik rejimler seçtikleri için, bu süreçte ülkenin demokrasisi ve kadınların konumu hakkındaki görüşlere bir sonraki bölümde yer verilmiştir. Askeri müdahaleler, konuşma özgürlüğünü, basın özgürlüğünü ve

²⁴⁶ A.g.e., ss. 69-70.

²⁴⁷ PRAAD, RE 8/2/842, Vieta Kojo T., The Flagbearers of Ghana, s. 124.

²⁴⁸ A.B. Assensoh and Yvette M. Alex-Assensoh, African Military History and Politics, s. 55.

dernek kurma özgürlüğünü kısıtlamıştır bu durum, ülkede kitle temelli bir siyaseti sona erdirmiştir.

3.3.1. Ulusal Kurtuluş Konseyi/ I. ve II. Yüksek Askeri Konseyi (N.R.C/ S.M.C.I & II.)- 1972-1979

Birinci Piyade Tugayı Albay I. K. Acheampong, 13 Ocak 1972’de Silahlı Kuvvetler tarafından Gana Hükümetinin devralındığını bir radyo yayınında açıklamıştır.

*Size iyi haberlerim var; Busia'nın ikiyüzlülüğü tespit edildi. Gana Silahlı Kuvvetleri olarak bugün hükümeti Busia'dan ve onun iktidar partisinden devraldık. İlk olarak yürürlüğe giren anayasa kaldırılıyor, Parlamento feshediliyor, İlerleme Partisi ve tüm siyasi partiler yasaklanıyor.*²⁴⁹

Bu, Ulusal Geri Alım Konseyi’nin (N.R.C) Gana’nın siyasi alanına girmesiyle gerçekleşen çöşkulu bir olaydır. Nkrumah aleyhindeki 24 Şubat 1966 darbesine benzer şekilde yapılmıştır. Bu kez de 1966’da olduğu gibi Başbakan Busia, ordu müdahale edince Londra’da kalmıştır.

NRC, Busia hükümetini kötü muamele, yolsuzluk, silahlı kuvvetler ve polis personelinin keyfi olarak görevden alınması, ekonominin yanlış yönetimi ve bir takım diğer suçlarla suçlamıştır. Yine, askerler Busia’yı, silahlı kuvvetlerin ve polisin memnuniyet duyduğu birkaç kolaylığı “ellerinden almak”la suçlamışlardır. Busia’nın ekonomik sıkıntıların bir sonucu olarak 1.000’den fazla memuru görevden alması, ülkedeki işçileri zayıflatmak için bir girişim olarak görülmüştür.²⁵⁰

1971-1972’de hükümet, açıkça “zahmetli” olduğu şekliyle savunma harcamalarının seviyesini azaltmak istediğini açıklayan kemer sıkma bütçesine geçmiştir. Bu, malzeme ve eğitimin genel seviyesini, personel kaybını kadar etkilemiştir.²⁵¹ Bennet’e göre, orduyu 1972’de müdahale etmeye iten ana faktör, ekonomik krizin derinleşmesine rağmen, hükümetin, ordu tarafından teklif edilen finansal talepleri kabul etmemesidir.²⁵² Hettne, ordunun, Başbakan Busia tarafından

²⁴⁹ “Coup! Army Takes Over- Busia removed- Madjitey dismissed,” *Daily Graphic*, Friday, January 14, 1972, No. 6617.

²⁵⁰ A.g.e, s. 3.

²⁵¹ Björn Hettne, *Soldiers and Politics: The Case of Ghana*, s. 181.

²⁵² Bennett Valerie Plave, *The Motivation for Military Intervention: The Case of Ghana*, (The Western

kendilerine tanınan ‘yeni konumu’ konusunda endişelendiğini ve üzüldüğünü vurgulamıştır. Ordu, ülkeyi korumanın ve savunma işlevinin haricinde, kaçakçılara karşı, koleraya karşı, sel, kurtarma ve yeniden yapılandırma çalışmalarında konuşlandırılmıştır. Ordu, subayları aşağılanmış olarak görmüştür. 1971’de Cedi’nin devalüasyonunun hükümete son darbe indirdiği söylenmiştir. İthal malların maliyeti artırmış ve orta sınıfın gerçek gelirlerinde bir azalmaya neden olmuştur.²⁵³

Darbe, ülke genelindeki organize işçilerin bir bölümü tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Beklendiği gibi, kadınlar bu müdahaleyi onaylamamıştır. *Makola* piyasasındaki başlarında beyaz pamuklu bir örtü bulunan bazı pazarcı kadınlar bu müdahaleden memnun kalmışlardır.²⁵⁴ Bu durumdan memnun olmuşlardır, çünkü Busia yönetimi altında kendilerini fazla temsil edilmemiş hissetmişlerdir. Bununla birlikte, başlangıçtaki NRC, üyelik kadrosunu ilan ettiği sırada kadınları dışlamış, üyelerini Barolar Birliği, çiftçiler, Müslüman Topluluk, şefler, sendikalar ve Ticaret Odası’ndan almıştır. Seçilen gruplara kadınların üye olmasına rağmen, iktidar koalisyonunu yalnızca erkekler oluşturmuştur.

NRC, iktidardan gasp edildiğinde siyasi düzenin yapısının sosyal olarak yeniden düzenlenme işlemini başlatmıştır. Yönetime yapılan muhalefetlere karşı çeşitli tutuklamalar yapılmıştır. Kadın ticareti, küçük ticaretçiler ve pazar kadınları da dâhil İşçi birliği, köylüler, ekiciler ve devlete dayalı meslek grupları²⁵⁵ mağdur edilmiştir. Önceki sivil yönetim gibi NRC, Kadın ve Kalkınma Ulusal Konseyi’nin kurulmasını destekleyerek kadın derneğini sakınleştirmiştir.²⁵⁶ Bu eylemle, kadın derneklerinde oluşan büyük hoşnutsuzluğun bastırılması amaçlanmıştır.

İktidar gaspından altı ay sonra, Tuğgeneral Ofusu-Amoah liderliğindeki NRC’ye karşı bir karşı darbe yapılmış ve bu Gelişim Partisi politikacıları tarafından desteklenmiştir. Ancak, komplo engellenmiş ve liderlerin sekizi ölüm cezasına çarptırılmıştır. Diğer başarısız darbe planları 1972’yi izlemiş ve artan huzursuzluk ve engelleme girişiminde NRC, Ekim 1975’e kadar adını SMC olarak değiştirmiştir. Bu sefer, SMC’nin kuvveti asker erkeklerle ve yalnızca silahlı kuvvetlerin çeşitli

Political Quarterly, Vol. 26, No. 4, December, 1973, pp. 6590674), s. 666.

²⁵³ Björn Hettne, *Soldiers and Politics: The Case of Ghana*, ss. 181-182.

²⁵⁴ George Naykene, “The Reaction of People... In The Country,” *Daily Graphic*, January 14, 1972.

²⁵⁵ Naomi Chazan, *An Anatomy of Ghanaian Politics*, s. 237.

²⁵⁶ A.g.e.

kollarının komutanlarıyla sınırlıdır.²⁵⁷ Ordu kapılarını sivillere tamamen kapatmış ve sivil bir yönetime dönmek için tüm potansiyelleri bastırmıştır.

1972-1974 yıllarında ekonomi, kakao fiyatlarında bir artış olması nedeniyle NRC'ye göre toparlanmıştır. Bununla birlikte, 1975 yılından itibaren uluslararası enflasyon ithalat faturasını yükseltmiş, aynı zamanda birkaç yıldır devam eden şiddetli kuraklık, gıda üretiminde düşüşe neden olmuştur. NRC hükümeti, açığı kapatmak için para basma konusunda şüpheli bir yöntem kullanmış ve bu da enflasyon sarmalının harekete geçmesini sağlamıştır.²⁵⁸ Çağın kazanç, hile ve yozlaşması, kalabule olarak anılmıştır. Kayıt dışı ekonomi sektöründe hayatlarını sürdürebilen kadınlar ve özellikle küçük tüccarlar, saldırıların, taciz olaylarının kurbanı olmuş ve ülkenin ekonomik zorluklarının ardındaki zihniyet olmakla suçlanmışlardır. Hükümet, ürünlerini karaborsayı ve depolamayı kontrol etme çabası içinde bu insanların ürünlerini yağmalamış ve zapt etmiştir.

Acheampong yönetimindeki SMC I rejimi, zayıf ekonomik performans, sivil özgürlük, adaletsizlik ve insan hakları endişeleri ile doluydu. Hükümet tarafından ürünleri depolamak ve kaçakçılıkla suçlanan profesyonellerden, öğrencilerden ve özellikle de tüccardan oluşan sivil gruplar SMC'ye karşı yükselişte bulunmuştur.²⁵⁹ Hükümetin destek vermeyi reddettiği sivil dönüş için yüksek bir ses bulunmaktaydı. Huzursuzluğa bir çözüm olarak Acheampong, Birlik Hükümetini, 1977-1978 döneminde ülkenin siyasi ve ekonomik çürümesinin telafisi olarak önermiştir. Ordu ve polis dâhil olmak üzere siyasi partiler bir araya gelerek bir koalisyon oluşturacak ve siyasi partilerin sahip olduğu kadar, haklara ve aynı zamanda askeri politik haklara da sahip olacaktı. Ancak, bu başarılı olamamıştır.

Sivillerin hoşnutsuzluğu büyümüş ve Acheampong için ülke kontrol edilemez hale gelmiştir. Sanayi eylem dizisi, sanayi, hizmet ve üretim sektörleri, 1978 yılının birkaç ayında alt üst olmuştur. 5 Temmuz 1978'de SMC II rejimini başlatan Korgeneral Fred Akuffo tarafından yönetilen hareket, *Kutu Acheampong*'a bir saray darbesi yapmıştır.²⁶⁰ SMC II, öncekilerden çıkan tüm huzursuzluğu miras almıştır. Baskılar, sivil bir yönetime dönüş için çok yoğundur ve Akufo'nın başka seçeneği

²⁵⁷ A.g.e., ss. 238-240.

²⁵⁸ Björn Hettne, *Soldiers and Politics: The Case of Ghana*, s. 183.

²⁵⁹ Naomi Chazan, *An Anatomy of Ghanaian Politics*, s. 242.

²⁶⁰ A.g.e., s. 275.

kalmamıştır. Fakat 1 Ocak 1979’da yürürlüğe girecek olan siyasi partilerin yasaklanmasını öngören duyuruyu yapmıştır.

Duyuru, yolsuzluğun, yanlış idareden ve kişinin temel özgürlüklerinin kısıtlanmasından bıkkın olan topluluğu memnun etmemiştir. Huzursuzluk devam etmiştir. SMC II altındaki öğretmenler, öğretim görevlileri, öğrenciler, sağlık görevlileri, hemşireler ve diğer gruplar, araç gereçlerinden mahrum bırakılırken, ordunun keyfi baskını, tutuklaması, tacizleri, organize hırsızlığı ve Akuffo’nun Acheampong’u kovuşturmayı becerememesi halkı daha fazla kızdırmıştır.²⁶¹ Siyasi dönüşüm çağrısı yapılmış ve Jerry John Rawlings’in altındaki Silahlı Kuvvetler Devrimci Konseyi (AFRC), 4 Haziran 1979’da SMC II askeri yönetimini devirerek bu çağrıya yanıt vermiştir.

3.3.2. Silahlı Kuvvetler Devrim Konseyi (A.F.R.C)- Haziran- Eylül 1979

4 Haziran 1979’da Gana ve Accra, radyo Gana’da saat 06: 00’da bir hükümet değişikliğinin duyurusunu takiben intikaata uğramıştır. Spiker Uçuş Yüzbaşı Jerry John Rawlings’ti. Rawlings ve birlikleri, son 7 yıldır ikiye bölünmüş ve yolsuzluk olaylarında ülkeyi kontrol eden çeşitli askeri rejimlerin liderlerini suçlamıştır. Ancak genel yetkili, seçim kampanyasının ve prosedürünün devam edeceğine ve seçimlerin planlandığı gibi yapılacağına dair güvence vermiştir.²⁶²

Esas olarak işçiler, işsizler, öğrenciler ve bir zamanlar NRC/SMC rejimini destekleyen radikal aydınlar tarafından oluşturulan ‘kent koalisyonu’, AFRC rejimini onaylamıştır.²⁶³ Müdahaleden iki gün sonra, Rawlings, 4 Haziran’da devrilen SMC’nin yerini alan AFRC Başkanlığına seçilmiştir. Bu olay AFRC’nin niyetini vatandaşlar tarafından bilinir hale getirmiştir. Başkan Rawlings’e göre müdahale etkili bir ‘ev’ temizliği uygulamasını korumak olmuştur. Yolsuzlukla mücadele etmek, dürüstlüğü ve mesuliyeti sağlamak ve zengin ile fakir arasındaki farkı kapatmak istediğini açıklamıştır. Derhal yürürlüğe giren Konsey, devletin çeşitli suçları işlediği tespit edilen kişileri yargılamak için Askeri Mahkemeleri kurmuştur. Ulusal ev temizleme tatbikatının bir parçası olarak suçlu bulunanlar bir idam mangası tarafından

²⁶¹ A.g.e., s. 278.

²⁶² “Accra At Standstill,” *Daily Graphic*, Tuesday, June 5, 1979. No. 8901. (Accra).

²⁶³ Dzorgbo Dan-Bright S., *Ghana in Search of Development*, s. 212.

vurulacaktır. Ateşin, kamu fonlarının zimmetine geçirilmesi, istiflenmesi, kaçakçılık, zimmete para geçirme, yağma ve diğer suçlardan ötürü suçlananlar hakkında Accra yakınlarındaki Teshie Askeri Tren Bölgesi'nde gerçekleşmesi beklenmekteydi.²⁶⁴

Bu, yalnızca askeri personele değil, aynı şekilde milleti aldatan ve ağa yakalanmış olan sivillere karşı da gerçekleştirilecekti. AFRC sözlerini geciktirmeden harekete geçmiştir. AFRC, 12 Haziran 1979'da eski Devlet Başkanı ve 52 diğer üst düzey ordu ve polis memuru ve iş adamı General F. W. K. Akuffo'nun varlıklarını ve banka hesaplarını, eşleri ve çocuklarının varlıkları dâhil olmak üzere dondurmıştır.²⁶⁵ Örneğin, 16 Haziran'da Albay Acheampong ve Binbaşı General Utukah halka ve devlete karşı işlenen suçlardan “suçlu” bulunmuş ve seyirci halk önünde vurularak öldürülmüşlerdir.²⁶⁶

AFRC, geçmişteki SMC liderleri üzerindeki ulusun sosyo-ekonomik gerilemesini sorumlu tutmanın yanı sıra, yüksek fiyatlı malların ve yüksek yaşam masraflarını kadın tüccarların “açgözlülük” ve “kötülüklerine” bağlamıştır.²⁶⁷ Kadınlar, özellikle Pazar kadınları kurban olmuş ve AFRC'nin neden olduğu yıkımlardan büyük zarar görmüşlerdir. Müdahaleden bir gün sonra, mağazalar ve pazarlar, özellikle iki *Makola* pazarı, yağmacılar tarafından talan edilmiş ve tamamen terk edilmiştir. Siyasal alandaki olayların sonuçları, politik alana erişimi reddedilen kadınların çoğunluğunun geçim kaynağını tehlikeye atmıştır.

Buna ek olarak, AFRC, ihtimali kamusal alana tekrar yerleştirmek için çalışmış ve ahlaki hesap verebilirliğin merkezîyetçiliğini vurgulamışlardır. Ekonomik durumu kişisel çıkarlar için manipüle edenlere karşı kampanya özellikle de karaborsa ve istifleme üzerine başlatılmıştır. Piyasa ekonomisine hâkim oldukları için pazarcı kadınlar saldırıların kurbanı olmuştur. Kadınlar, AFRC'nin *Makola* pazarını yıkmaya karar verdikleri ve tüm iç pazar yapısını gözden geçirmeye çalıştıkları sürece askerler ve güvenlik grupları tarafından sorgulanmıştır.²⁶⁸ AFRC hükümeti derhal ülkedeki temel malların fiyatlarını kontrol altına almaya karar vermiştir. Bütün gerekli malların kontrol fiyatları içerisinde kesinlikle satılması gerektiği konusunda uyarıda

²⁶⁴ Nelson Duah and Asiam Wendy, “Military Court Set Up,” *Daily Graphic*, Tuesday June 12, 1979. No. 8907. (Accra).

²⁶⁵ “Assets of 53 Frozen,” *Daily Graphic*, Tuesday, June 12, 1979, s. 16.

²⁶⁶ Dzorgbo Dan-Bright S., *Ghana in Search of Development*, s. 212.

²⁶⁷ A.g.e., s. 213.

²⁶⁸ Naomi Chazan, *An Anatomy of Ghanaian Politics*, s. 282.

bulunmuştur. AFRC, iş dünyasına pazardaki tüm malların fiyatlarını kontrol fiyat seviyelerine indirmek için 24 saat vermiştir. Ültimatı, 7 Haziran 1979'da saat 6'da başlamıştır. Konsey, ulti-matı dikkate alınmazsa, fiyat düzenlemelerini uygulamak için uygun önlemlerin kullanılacağı konusunda uyarıda bulunmuştur.²⁶⁹

Hükümetin direktiflerini ihlal eden tüccarların malları ele geçirilmiştir. Çoğunlukla kadın olan tüccarların başları tıraşlanmış, halka açık yerde aşağılanmış, bazen soyulmuş, kırbaçlanmış ve halkın ortasında dolaştırılmıştır. 18 Ağustos 1979'da yaklaşık 12.000 kadın ticareti yapılan *Makola No. 1* pazarı askerler tarafından patlatılmış ve *kalabule* (aldatmacanın) merkezi olarak tanımlanmıştır. Kumasi, Koforidua ve diğer büyük kasabalardaki pazarlar dinamitlenmiş veya ateşe verilmiş ve mallar, yedek parçalar ve mülkler yok edilmiştir.²⁷⁰

AFRC rejimi, Gana'nın siyasi tarihinde (Haziran-Eylül, 1979), o zamana kadar görülen en şiddetli olaylardan biriydi. Sivil gruplar, keyfi tutuklama ve infazların sona erdirilmesi ve ülkenin demokratik yönetime geri dönüş sözünü yerine getirmesi için AFRC'ye baskı yapmıştır. AFRC, başkanlık ve parlamento seçimlerinin 18 Haziran 1979 Pazartesi günü gerçekleşeceğini doğrulamıştır. Bununla birlikte, bir sivil hükümete teslim edilmesi 1 Ekim 1979'da gerçekleşmesi bekleniyordu. Konsey'in sözlerine uygun olarak, seçimler belirlenen tarihte gerçekleşmiştir. AFRC, NRC/SMC I & II rejimlerinin aksine seçimlerin sorumlusu olan Seçim Komisyonu'nun²⁷¹ bağımsızlığını zayıflatmak için açık ya da gizli bir şey yapmamıştır.

İki tur seçim yapılmıştır ve itiraz eden siyasi partiler arasında Sosyal Demokrat Cephe (SDF), Birleşmiş Milletler Konvansiyonu (UNC), Halkın Ulusal Partisi (PNP), Popüler Cephe Partisi (PFP), Eylem Kongresi Partisi (ACP), Üçüncü Kuvvetler ve üç bağımsız aday bulunmaktadır. Tüm itirazlar erkekler tarafından yapılmıştır ve kadınlar aday yardımcısı bile değildir. Siyaset, kan dökülmesi, herhangi bir muhalefetin olmaması, erkeksi bir mesele olarak siyasetin var oluşu devam etmiştir. Ülkede temel malların yüksek maliyetlerinin arkasındaki sebeptir ve devam eden mağduriyetleriyle birlikte suçlanarak radikalleşmiştir. Hem özel hem de kamusal alanlarda aşağılanma, kadınların bu dönemde ulusal siyasete aktif katılımını daha da imkânsız hale

²⁶⁹ A.F.R.C., "Stick To The Control Prices, Traders Told," *Daily Graphic*, Thursday, June 7, 1979. No. 8903. (Accra).

²⁷⁰ Dzorgbo Dan-Bright S., *Ghana in Search of Development*, s. 213.

²⁷¹ J.J. Rawlings, "Polls...All Will Be Fair," *Daily Graphic*, Monday, June 18, 1979. No. 8912.

getirmiştir. Hilla Limann liderliğindeki PNP, seçimleri kazanmış ve 24 Eylül 1979'da Gana, Üçüncü Cumhuriyet döneminde demokratik yönetime dönmüştür.

3.3.3. Geçici Ulusal Savunma Konseyi (P.N.D.C)- 31 Aralık 1981-7 Ocak 1993

Aralık 1981'e gelindiğinde, Gana devleti, Ganalılarla büyük ölçüde ilgisiz hale gelmiştir. Üçüncü Cumhuriyet'in sivil rejimi, ülkenin ekonomik ve politik çürümesine yanıt vermemiştir. Limann yönetiminin kırılabilirliğinin derecesi, 1983'te planlanan bir sonraki seçimlerin hükümeti değiştirme konusundaki aciliyetine tanık olmuştur. Oysa nüfusun bir kısmı ordunun iktidarı tekrar başlatmasını bile öngörmüştür.²⁷² İkincisi tam olarak gerçekleşmiştir.

Ganalılar 31 Aralık 1981'de yeni yıla başlamak üzere hazırlandıklarında sabahın ortasında Gana Radyosundan askeri müzikler yükselmiş ve bir açıklama gelmiştir:

*Asker, çiftçi, işçi, polis memuru ve diğer yoksul insanların ülkenin karar alma sürecine aktif olarak dâhil olmasını sağlamak için Kutsal Savaş ilan edilmiştir. Halk Milli Partisi Hükümeti iktidarda olduğu iki yılda gerileme yaşamıştır.*²⁷³

Duyuru, Üçüncü Cumhuriyet hükümetini devralmak için Geçici Askeri Konsey kurulmasını ilan eden eski AFRC Başkanı Uçuş-Teğmeni Jerry John Rawlings tarafından yapılmıştır. Bu, Rawlings'in Gana'nın politikasına "ikinci gelişi" olarak damgasını vurmuştur.

Çoğu vatandaş Limann yönetiminden hoşnut olmasada, Rawlings ve onun kadroları tarafından yönetimin devralınma duyurusu, halk arasında, özellikle de Rawlings'in AFRC rejimi altında yaşayan pazarcı kadınlar ve "kirli" iş adamları arasında, korku ve panik yaratmıştır. *Makola* Pazarı'nda, askeri araçların gözetimine rağmen son dakika yeni yıl alışverişine gitmiş tüccarların ve ev hanımlarının acelece koşturması gibi çılgınca bir sahne yaşanmıştır.²⁷⁴ Uçuş-Teğmeni J. J. Rawlings bir radyo yayınında, Cumhurbaşkanı Dr. Hilla Limann'ın görevinden ayrıldığını, Başkan

²⁷² Naomi Chazan, *An Anatomy of Ghanaian Politics*, s. 320.

²⁷³ "Rawlings Declares A Holy War... In 'Peoples' Revolution," *The Ghanaian Times*, Friday, January 1, 1982. No. 7,473. (Accra).

²⁷⁴ A.g.e., "The announcement and after".

Yardımcısının ve tüm bakanların ve vekillerinin görevden alındığını açıklamıştır. Anayasa'yı askıya almış, Parlamentonun dağılmasını ilan etmiş, Danıştay'ı kaldırmış ve siyasi partilerin hepsini yasaklamıştır.²⁷⁵

Rawlings, yolsuzluk ve hükümetin açgözlülüğü, sözlerin yerine getirilememesi, insanların temel haklarını reddetmesi ve PNP yönetiminin sosyal ve tıbbi ihtiyaçlarını karşılamadaki başarısızlığı gibi devrimin birkaç nedeni olduğunu belirtmiştir. Radyo yayınlarından birinde Rawlings, PNP İdaresi'ni "bu ülkenin tarihinde en utanç verici hükümet" olarak nitelendirmiştir. Çünkü AFRC'nin 1979'da başlattığı 'ev' temizleme çalışmasına, kendi bozuk eğilimlerinden dolayı devam etmesi başarısız olmuştur. "... Kliniklerimize ilaç ve temel ekipman eksikliği nedeniyle her gün erkekler, kadınlar ve çocuklar ölüyor, kliniklerimizi ölüm kamplarına dönüştürdüler."²⁷⁶

PNDC yönetiminin ilk yılları, devrimci değişimler dönemi idi. PNDC'nin temel üyeleri, 1979'da 4 Haziran Devrimini gerçekleştiren AFRC'nin kadrolarıydı. Yönetim, Gana'da yeni bir siyaset aşaması başlattı. Ulusun sosyo-ekonomik sorunlarının ardındaki engel olarak hükümet kitle iletişim araçlarını kontrol etti ve Batılı güçler ve emperyalistlerin Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası gibi yerel temsilcileri ve ticaret, sanayi ve devlet bürokrasisinde yerel işbirlikçileri olarak batı karşıtlığını benimsediler.²⁷⁷ Rejim, devrimci rejimler ve sosyalist ülkelerden yardım istedi. Kaddafi'nin liderliğinde Libya, 15 yıllık ticaret anlaşması için ham petrol tedarik etmeyi kabul etti ve bunu gıda yardımı takip etti. Batının devrime karşı tutumu tespit edildiğinde, yerel "karşı-devrimcilere" yardım ettiklerinden şüphelenilen bir dizi "Batılı casus"un ortaya çıkmasına ek olarak, bazı ABD'li diplomatların rollerinden şüphelenildiği için ülkeden sınır dışı edildiler. ABD sürgüne tepki gösterdi ve Gana'ya yardım blokajı uyguladı.²⁷⁸

Destek, dini organlar, öğrenci birliği ve işçi sendikası da dâhil olmak üzere ülke çapında tüm gruplardan gelmiştir. Bununla birlikte, pazarcı kadınlar devrime destek göstermeye teşebbüs edince düşmanca davranışla karşılaşmışlardır. Makola pazarı kadınları, devrime verdikleri desteği göstermek için Burma kampına gitmişler; ancak,

²⁷⁵ 'Times' Reporter, "Constitution Suspended- President, his Vice, Ministers dismissed," *The Ghanaian Times*, Monday, January 4, 1982. No. 7,475.

²⁷⁶ A.g.e "Rawlings: Why we stepped in..."

²⁷⁷ Dzorgbo Dan-Bright S., *Ghana in Search of Development*, s. 221.

²⁷⁸ A.g.e., s. 223.

silahlı askerler tarafından kovulmuşlardır. Gondar Kışlası'ndaki Recce karargâhının engeline girdiklerinde; kışlalar PNDC'nin karargâhı olarak görev yapmışlardı, askerler onlara üç dakika içinde geri dönmelerini emretmiş ya da sonuçlarla yüzleşeceklerini bildirmişlerdir.²⁷⁹ Yetkililer kendilerini halkın ve devletin düşmanı olarak gördükleri için kovulduklarını belirtmiştir. Örneğin, yasaklı Halk Ulusal Partisine (PNP) çeşitli meblağlarda bağış yaptıkları PNP'ye verdikleri destek gösterilerinde devrime karşı olduklarını ileri sürmüşler ve süt, pirinç ve diğer emtialara yüzde 200 ila yüzde 500 arasında değişen kontrol fiyatının satılması suçlamaları ile hedef gösterilmişlerdir.²⁸⁰

Politik ekonomi, ordu, politikacılar, zenginler ve yoksullar arasında siyasallaşmıştır. PNDC, ulusal meselelerde yoksulların ve zenginlerin eşit sesle demokrasiyi kurumsallaştırmalarına söz vermiştir. Politikacıların eşleri, kocalarının suçlandığı iddia edilen suçların bedelini ödemekle yükümlüydüler. Zenginlikleri ve banka hesapları eşlerine ait olanlara uygun olarak el konuldu ve donduruldu.

Ekonomik cephede, iş dünyasının, pazardaki kadınların ve küçük tüccarların, AFRC'de olduğu gibi sıradan insanın sabotajcıları olduğu fikri yeniden ortaya çıktı. PNDC, AFRC gibi, taksi ve toplu taşıma araçları sürücülerine ve pazarcı kadınlara, ücretlerini ve fiyatlarını azaltmasını emretmiştir. Pazarcı kadınlardan ve bozulabilir gıda maddeleri satan tüccarlardan, emtia fiyatlarını düşürmeleri talep edilmiştir.²⁸¹ Malların fiyatlarının yükseltilmesi, satıcıların şeytanlığına ve kötülüğüne dayandırılmış; satıcıları fiyatları rejimin seviyesine indirmek zorunda bırakılmış; tüccarlar dövülmüş, mallarına ve sermayelerine el koyulmuştur. "Yasadışı kar" yapmaktan hapsedilmişlerdir. Kadınlara gıda maddelerinden başka mal satmak yasaklanmıştır.²⁸²

Hiç kimse, çıkarıcı, istifçi ve devrimin düşmanları olarak tasvir edildiği için, tüccarların görüşlerini hesaba katmamıştır. Krizden sorumluluk taşımayan ve nüfuzlu erkekler ve az sayıda güçlü kadın, müttefikleri tarafından işgal edilen kadınların ve küçük tüccarların girişiminin baskıcı politikaların uygulanmasından dolayı mağdur olmuşlardır.²⁸³ Genç Kadın Hristiyan Birliği (YWCA) genel sekreteri Bayan Kate

²⁷⁹ "Makola Mums' Demo Flops- Troops chase 'em out of camp," *The Ghanaian Times*, Thursday, January 7, 1982. No. 7,478.

²⁸⁰ A.g.e.

²⁸¹ "Prices, Fares Ordered Slashed," *The Ghanaian Times*, Saturday, January 2, 1982. No. 7,474.

²⁸² Dzorgbo Dan-Bright S., *Ghana in Search of Development*, s. 225.

²⁸³ Takyiwaa Manuh, *Women, the State and Society...*, ss. 181-183.

Parkes, ortak bir düşünce paylaşmıştır. “Kalabule” bozucu etkeninin ve kötülüğünün kendi ekonomik çıkarları ve kazançları için birkaç etkili ekonomik dev tarafından tanıtıldığına dikkat çekmiş ve bu nedenle piyasadaki sıcak güneşte satış yapan kadınların, Kalabule’nin asıl suçluları ya da failleri olmadığını ifade etmiştir.²⁸⁴

Çağın en korkunç nihilizmi ekonomik huzursuzluk içinde ortaya çıkmış ve ülke genelinde bir dizi cinayet olduğu bildirilmiştir. Cumhurbaşkanı Rawlings döneminde Gana’da yaşanan en korkunç cinayet, bir kadın hakim ve çocuk bakıcısı da dahil olmak üzere, Cecilia Koranteng-Addow, emekli bir ordu çalışanı ve üç hukuk aydınının kaçırılması ve soğukkanlılıkla öldürülmesidir.²⁸⁵ Bununla birlikte, 1983 başlarında PNDC’nin Batı karşıtı yaklaşımına rağmen rejim, ülkenin durumunu iyileştirmedeki yetersizliği nedeniyle devam eden ekonomik ve politik zorluklarla dolu olduğundan IMF ve Dünya Bankası’nın Yapısal Uyum Programlarını (SAP) kabul etmeye zorlanmıştır. SAP girişimleri ekonomiyi istikrara kavuşturmuş, ancak kendi ‘koşulları’ ile birlikte gelmiştir.

Huzursuzluk ülkede bir cehennem duygusu yaratmış ve sivil toplum örgütleri devrimi durdurmak ve demokratik yönetime dönmek için çağrıda bulunmuşlardır. SAP’nin “siyasi koşulları” da demokratik kuralların benimsenmesine katkı sağlamıştır.²⁸⁶ PNDC, çeşitli grupların baskılarından sonra 1992’de çok partili bir sisteme girerek Ulusal Demokrat Parti (NDC), J. J. Rawlings önderliğinde kendisini bir siyasi partiye dönüştürmüştür. 1992 ve 1996 genel seçimlerini kazanmış ve Gana’yı Dördüncü Cumhuriyet döneminde yönetmiştir. Jerry Rawlings’in dönüşü onu, Afrika’daki ilk askeri lider yapmıştır.²⁸⁷ Rawlings’in kuralları, 1981’de ikinci gelişinden bu yana, Gana’nın politik tarihinde (19 yıl) en uzun süre devam etmiştir.

3.4. ASKERİ REJİMDE POLİTİKA VE KADIN

On yıllarca süren kolonileşmeden sonra çoğu Afrika ülkesinde siyasi bağımsızlık, bağımsızlıktan önce siyasi ekonomide maruz kalmış olan marjinalleşme ve dışlanma durumlarını pek iyileştirmemiştir. Bağımsız Afrika ülkelerinin siyasi alanı

²⁸⁴ Tom Dorkenoo, “A way of dealing with ‘kala’,” *The Ghanaian Times*, Tuesday, January 5, 1982, s. 3.

²⁸⁵ A.B. Assensoh and Yvette M. Alex-Assensoh, *African Military History and Politics*, s. 97.

²⁸⁶ Dzorgbo Dan-Bright S., *Ghana in Search of Development*, s. 246.

²⁸⁷ Naomi Chazan, *An Anatomy of Ghanaian Politics*, s. 321.

olmaya devam etmiştir ve neredeyse ordu hakimdir. Mama ve Margo, Afrika ordularının kahramanlık alanından gelen acımasızlığı kışlaya fırlatmak için bir alışkanlık kazandırdığını ve devletin ve varlıklarının kontrolünü ele geçirdiğini söylemiştir.²⁸⁸ Kadınların topluluklarda güvenlik eksikliği, ataerkil unsurlar tarafından kontrol edilmekte; burada kadınlar zayıf olarak algılanmakta ve etkili bir şekilde siyasi katkı yapamamaktadır. Bu da cinsiyet ilişkilerini çarpıklaştırmakta ve zorlaştırmaktadır.

Siyasetteki askeri müdahaleler cinsiyet ilişkilerini ve cinsel kimlikleri kutuplaşmaya eğilimliken, erkeklik ve erkeğe ait işler konusundaki belirli düşünceler, kadınların güvenliği²⁸⁹ ve siyasi aktivizmini tehdit eden toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle bağlantılı görünmektedir. Sivil rejimler, özellikle de Nkrumah'ın kadınları güçlendirme politikası, örneğin, CPP kadın bölümünün kadınların özel sorunları ya da toplumsal cinsiyet konularında örgütlenmemesi gibi, partinin etkili insanlarını²⁹⁰ destekleyerek, kadınların ülkenin sosyal, siyasi ve ekonomik gidişatına katkıda bulunma yollarını açmıştır. Gelen askeri rejimler hiç kadınlara böyle bir yol önermemiştir. Bu nedenle, Tsikata'nın, Nkrumah'dan (1966-1981) sonraki yılları, kadın siyasi aktivizmi için "apolitik evre" olarak nitelendirmesi şaşırtıcı değildir. Kadınlar siyasi amaçlarla değil, çoğunlukla kendi kendine yardım etmek için ve gönüllü örgütler ile harekete geçmiştir.²⁹¹

Prah Mansah, askeri yönetimler altında, kadınların ticaret faaliyetlerinde himaye, sosyal ağlar ve kadınlık bağlarına dayanarak hayatta kalmayı başardığına dikkat çekmiştir. General Acheampong ve Akuffo, (sırasıyla NRC ve SMC) kadınların cinselliklerini askeri yetkililerden ticaret lisansı ve diğer olanakları sağlamak için kullandıklarını iddia etmiş ve medyada bunu eleştirmek için kadınları 'kalça güce' sahip olmakla suçlamışlardır.²⁹² Bu, ülkenin ekonomik sektörünün aşırı yolsuzluklara uğradığı ve kadın kaçakçılığı, stoklama ve vurgunculuğun ve ülkenin ekonomik sıkıntılarının merkezi olarak kurban edilmesinin suçlandığı 'kalabule dönemi' dir.

²⁸⁸ Amina Mama and Margo Okazawa-Rey, *Feminist Africa 10 Militarism, Conflict and Women's Activism*, African Gender Institute, 2008, s. 2.

²⁸⁹ A.g.e., s. 3.

²⁹⁰ Mansah Prah, *Chasing Illusions and Realising Visions: Reflections on Ghana's Feminist Experience*, University of Cape Coast, Ghana, s. 29.

²⁹¹ E. Tsikata, *Women's Political Organisations 1951-1987*, s. 80.

²⁹² Mansah Prah, , *Chasing Illusions and Realising Visions*, s. 32.

İngilizler, Gana'nın siyasi, sosyal ve ekonomik ilerleme programlarına erişmek için, etkili ve demokratik bir yerel yönetim sistemi geliştirmeye gitmişlerdir. Yerel yönetim, halka ve sorunlarına daha yakın olunması ve yerel hizmetleri yalnızca eğitilmiş sınıfin yaşam standardını yükseltmeye yardımcı olmayacak şekilde yönetebilmesi ve aynı zamanda halka saygı duyması ve destek vermesi demektir.²⁹³ Bu, her Ganalı için demokratik bir geçiş sürecine girerek kamu işlerinde önemli görevler üstlenmek için geniş fırsatlar yaratmak amacıyla yapılmıştır. Yerel Yönetim Yasası uyarınca seçilen görevliler, yerel vergileri ödemek ve genel olarak yerel işler üzerinde önemli kontroller yapmakla yetkilidir.

Bununla birlikte, NLC tarafından 1969'da ülkeyi demokratik bir yönetime taşımaya yönelik Seçici ve Yerel Hükümet Reformu raporunda, kadınların arazinin yönetiminden dışlanmasına yönelik kasıtlı bir girişim vardı. Yerel yönetim sisteminin asıl amacı, her Ganalıya ulusal meselelerde şans vermek için bol bol fırsat sağlamaktır. Örneğin Bölgesel Konseylerin Başkanlığına atanmada komisyon, *'Bu nedenle, bölgesel bir konsey başkanının (erkek) ve vekilinin konsey üyeleri arasından seçilmesi ve bir yıl boyunca görev yapması önerilir...'*²⁹⁴ diyordu. Bütün düzenlemeler 1969 seçimlerine girerken ortaya çıkmış, kadınlar dışlanmış ve erkekler üzerinde durulmuştur. Rapor boyunca erkek dili ve zamirleri kullanılmış ve kadınların seçime katılan müzakerelerde herhangi bir temsiliyetin veya pozisyonunun olmadığı söylenmiştir.

Çoğunlukla, askeri rejimler altında, kadınlar en büyük kayıplara maruz kalmışlardır. Siyasi sahnenin karakteri, bazı 'potansiyel' kadın siyasetçilerin ilgisini diğer profesyonel girişimlere kaydırmıştır. Bununla birlikte, 1981'de Rawlings'in ikinci yönetimi sırasında, Yeni Demokratik Hareket, Haziran Dörtlülük Hareketi²⁹⁵ ve diğerleri gibi yeni bağımsız kitlesel siyasal hareketler ortaya çıkmış ve PNDC'lerin Gana'yı demokratik yönetime dönüşme kararlılığını takviye etmek için Halk ve İşçi Savunma Komitesi (PDC ve WDC), sıradan insanların haklarını savunmak, yolsuzluk ve diğer karşı-devrimci faaliyetleri açığa vurmak ve bunlarla uğraşmak ayrıca ülkedeki karar alma sürecine herkesi dâhil etme fırsatı vermek için, kurulmuştur.²⁹⁶ Kadınların

²⁹³ ADM, 5/3/174, "Report of The Commission of Enquiry into Electoral and Local Government Reform, Part III, Accra, 1969", s. 4.

²⁹⁴ A.g.e., s. 10.

²⁹⁵ E. Tsikata, Women's Political Organisations 1951-1987, s. 82.

²⁹⁶ *Daily Graphic*, 12 Ocak 1982 (cited Dan-Bright 1998, s. 224).

endişeleri bu çerçevede yeniden yüzeye çıkmıştır. Devrim artık kadınları ana akım siyasete teşvik etmeye çalışmaktaydı. Bolgatanga'daki bir mitingde Başkan Rawlings'in, bir kadına, Gana'lı kadının erkeklerle eşit olma konusundaki meydan okumayı kabul etmek için, kurtuluşunu simgelemek üzere bir tüfeği uzattığı söylenmiştir.²⁹⁷

1982'den itibaren kadın örgütlenmesi başlamış; Gana Kadın Federasyonu (FEGAWO) Mart 1982'de kadınlar için ekonomik, sosyal ve siyasal yapılar için eşit haklara ve fırsatlara erişmeye odaklanan ve ezilen yapılar, kanunlar, normlar ve uygulamalara karşı mücadele etmek üzere ilk kez açılmıştır. "Gana Bütün Kadınlar Derneği" (AWAG) Ağustos 1984'te kurulmuştur. Bu, hükümet dışı, partizan olmayan bir organizasyondur ve kadınların değişen isteklerini barındırmaktaydı. Üyeliği, mevcut gruplardan herhangi birine ait olmayan iş, dini, emek, pazarcı kadınları ve bireyleri kapsamaktaydı.²⁹⁸ 15 Mayıs 1982'de Uçuş-Teğmen Rawlings 31 Aralık ta Kadın Hareketi'ni başlatmıştır. Gana kadınları için yeni bir döneme girilmiş, bu hareket ulusal ve siyasi konulardaki bilincini artırmak, karar verme sürecine katılmalarını sağlamak ve kadınları olumlu yönde etkilemek için yasalarla ilgili reformlar aramak ve kadınları satış yapmaktan başka faaliyette bulunmaya teşvik etmek için yapılmıştır.²⁹⁹

31 Aralık Kadın Hareketi, J. J. Rawlings'in eşi Nana Konadu Agyeman Rawlings başkanlığında olduğu gibi, kadınların siyasi çıkarlarının düzenlenmesinde temel direğe dönüşmüş ve kolaylıkla devlet kaynaklarına erişerek faaliyetlerini yürütmek için destek almıştır. Söz konusu hareket, genel olarak piyasadaki kadınların, küçük tacirlerin ve kadın meselelerinin çıkar ve endişelerine hizmet etmek yerine PNDC'nin teklifini yapmakla suçlanmaktaydı. NDC 1992 yılında demokratik yönetime geçtiğinde, PNDC girişimleri ve eylem sebebini destekleme konusunda coşku yaşayan üyeler, seçimler için yarışmaya seçilmiştir. Bu nedenle, hem sivil hem de askeri yönetimlerin birkaç yıldır işbirliği yapması ve bu ülkelerin ekonomik sıkıntılarına yalnızca kadınları suçlayan askeri yönetimlerle gelen korkutular sonucu birçok kadın, siyaseti erkeklere bırakılmanın doğru olduğunu düşünmeye başlamıştır.

²⁹⁷ E. Tsikata, *Women's Political Organisations 1951-1987*, s. 82.

²⁹⁸ A.g.e., ss. 83-88.

²⁹⁹ Takyiwaa Manuh, *Women, the State and Society*, s. 186.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GANA'DA DEMOKRATİKLEŞME VE ULUSAL POLİTİKADA KADININ YERİ, 1969-1993

Sivil ve askeri yönetimlerin yıllarca süren sömürgecilik ve baskısı sonrasında, 20. yüzyılın son yılları, çok partili siyasete ve demokrasinin hızla yayılmasına yönelik bir paradigmayla başlamıştır. Bretton Woods, kurumların yanı sıra yerel ve diğer uluslararası sivil toplum gruplarından gelen baskılar sonucu, kadınlar ve gençler gibi azınlık gruplarının bir ses çıkarması gereğini vurgulayarak Gana'daki demokrasiyi tazelemeyi başarmıştır. Eğer kadınlar siyasi temsilde eşitliğe sahip olup ve seçim gününde sadece seçmen değil aynı zamanda ulusal meselelerde kilit konumda olursa bir rüya gerçekleşebilir.

Demokrasi, grupların ve bireylerin siyasi sınırlarına saygı göstermek için nüfus kitleleri arasında gerçek bir istek olan toplumlarda gelişmektedir. Böyle bir sona ulaşmanın temeli, belirli bir toplumda adalet, kişilerin ve grupların özerkliğine saygı özelliklerinin hâkimiyetidir. Demokrasi için son derece önemli olan, sadece çoğunluk ve hâkim olan grubun değil, kadınların, yoksulların, marjinalleşmişlerin ve azınlıkların zulüme uğramadan, endişelerini özgürce ifade edebildikleri, dernekler kurdukları, temsilcilerini seçtikleri bir ortamdır.

Yine, eşitlik, adalet ve özgürlük için ve arzulanan demokratik hedeflere ulaşılması için her vatandaşın demokratik siyasi alana tam olarak dâhil edilmesi önemlidir. Gana'nın yaşadığı çeşitli askeri müdahalelerin nedenleri, sadece siyasi muhaliflerin yıkılışı, insanın temel özgürlüklerinin azaltılması, siyasi sisteme getirilen haksızlıklar, bireysel özgürlüklerin azaltılması ve örgütlenme özgürlüğü değil, Önleme Tutuklama Yasası'nı (PDA) yayınlayan kişiler; kadınları hedef alan ve onları ülkenin karşılaştığı ekonomik gerilemelere neden olmakla suçlayan SMC, AFRC ve PNDC'dir.

Siyasi partiler, demokratik ülkelerde³⁰⁰ siyasi iktidara itirazda bulunmanın temeli olarak hizmet etmekte ve ulusal meselelerde siyasi temsilciliğin temelini oluşturmaktadır. Gruplar ve kişiler, kendi işleriyle kendileri için, dışardan herhangi bir

³⁰⁰ Boateng E.A., Government and the People: outlook for Democracy in Ghana". Ghana: The Institute of Economic Affairs (IEA), 1996, s. 37.

müdahale olmadan ne yapmak istediklerini ve kiminle ne zaman ve nerede olmak istediklerini politik veya başka amaçlarla kontrol etmelidirler.³⁰¹ Bireyler demokrasinin büyümesine siyasi partiler çıkarmadan katkıda bulunabilirlerse de üyeleri birbirine bağlayan ve tanımlanan bir grubun ortak çıkarları, kimliği, özerkliği ve kolektif heveslerine bağlı olan ortak ideolojiler temelinde oluşturulan bu siyasi partiler, bağımsızlaşan bir bireyden daha siyasi temsil ve siyasi otorite kazanmak için daha büyük fırsatlar sunmaktadır. Cinsiyet rollerine dayalı siyasi partiler, belirli politik portföyleri ele almak ve yönetmek için uygun adayları seçmektedirler. Cinsiyete dayalı bu siyasi seçiciliğin temelinde, erkeklerle kadınlar arasındaki roller ve sorumlulukların ayrımcı dağılımı bulunmaktadır.³⁰²

Faaliyetlerinde belirli bir cinsiyet kimliğine uyan siyasi pozisyonlar, bazı çıkarlara ses çıkarabilmekte ve başkalarını susturabilmekte³⁰³ ve bu nedenle, konuşmayacak kişilerin katkısını ve bağımsızlığını zayıflatabilmektedir. Siyasi alanda başarılı olabilmek için bir birey, kadın veya erkek olsun, belli kritik faktörler devreye girmektedir. Siyasi şansları artırmak için gerekli olan bu faktörlerden bazıları (siyasi düzey), eğitimin derecesi, akademik statü, bölgesel ve etnik faktörler, toplumsal cinsiyet dengesi ve bir dereceye kadar adayın³⁰⁴ toplumdaki ahlaki duruşudur. Toplumdaki demokrasi seviyesinin somut bir ölçümü için, erkekler ve kadınlar, aktif toplumda oynamaya ihtiyaç duyar ve toplumun tümünün çıkarına giren her siyasi, sosyal ve ekonomik politikanın sonucunun belirlenmesinde eşit söz hakkına sahip olmalıdırlar. Erkekler özgürdürler ve yeteneklerine, rekabet özelliklerine ve bir grup olarak erkeklerin ele alınması gereken amaçlara sahip oldukları ortak menfaatlere ve inançlara dayalı olarak kendi seçtikleri her siyasi pozisyona karşı rekabet etme ahlaki hakkı vardır.

Eşit şartlar altında, belirlenmiş bir cinsiyet grubu olan kadınlar, kendilerine özgü, siyasi otorite ve en üst düzeyde temsile ihtiyaç duyan endişeler taşımaktadır. İş bulma öncesinde kadın sağlığı, kadınlara yönelik aile içi şiddet, işsizlik, kaynaklara eşitsiz erişim, ücret ayrımı ve “cinsel talep” endişeleri vardır. Bayan Susanna Al-

³⁰¹ A.g.e., s. 5.

³⁰² Beatrix Allah-Mensah, Political Parties, Gender and Representation: The Case of Ghana's Election 2000. In Ayee Joseph R.A. (ed.): "Deepening Democracy in Ghana: Politics of the 2000 Elections, Vol. 1." Accra: Freedom Publications Ltd, 2001, s. 122.

³⁰³ A.g.e., s. 123.

³⁰⁴ A.g.e., s. 125.

Hassan (Gana'nın Ekim 1961'den Şubat 1966'ya kadar olan ilk kadın bakanı), kadınların kadın oldukları için özel olarak muamele görmeleri gerektiğini düşünmüyordu; aksine kadınlar, kendi milletini kurma³⁰⁵ ve kendi endişelerini, hedeflerini çözebilecek statülere yükselmelidirler. Erkekler kadın sorunlarını tatmin edici bir biçimde ele alamayabilirler; bu yüzden kadınların mücadele etmek zorunda oldukları ayrımcılıklara meydan okumak ve onları düzeltmek için çok çalışması gerekmektedir.

Tripp, bugün Afrika'daki örgütlü toplumsal aktörlerin karşı karşıya olduğu en büyük ve karmaşık meselelerden birinin, devletten ve iktidardaki partiden özerk bir biçimde harekete geçirilmesi için siyasi alana duyulan ihtiyaç olduğunu belirtmiştir.³⁰⁶ Bu durum, bağımsızlıktan bu yana ulusal politikada aktif bir katılımın ardından kadın siyasi konumunun gerilediği Gana'dan farklı değildir. Sürekli istismar, yıldırma ve kadınların karşılaştığı hem sivil hem de askeri rejimlerin ihale edilmesinin politik aşaması, birkaç kez izin verdikleri gibi ayrı siyasi gündemlerini takip etme mantığını teşvik etmeli ve onları güçlendirmelidir. Machiavelli, "Prens"³⁰⁷de *'Yapılan iyiliklerle büyük şahsiyetlerin eski yaralarını unutturacağını sanan kişiler kendilerini kandırır.'*³⁰⁷ demiştir. Büyük bir politik gruba ve erkek egemen siyasi partilerin çıkarlarına ve hedeflerine hizmet eden dönem sona ermiştir. Kadınların ön cephe politikasında bulunmaması halinde, güçlenmeleri ile ilgili konular gerileyip sabit kalacaktır. Siyasal ayrımcılığa karşı meydan okumanın en emin yollarından birisi, kadın bağımsız özerk siyasi partilerin kurulmasıdır. Bu, tüm kadın siyasi partisini değil hem kadın hem erkek üyeleri olan bir kadın tarafından yönetilen ve başkanlık eden bir siyasi parti demektir.

Politik alanlar, örgütlerin eylemlerini, konuşma sanatlarını ve etkinliğini yapılandırmaktadır.³⁰⁸ Böylece, siyasi sistem türüne bağlı olarak, kadınlar siyasal ideolojilerini, çıkarlarını ve kendi mesleki gelişimine yönelik kotalarına katkıda bulunmak için kendi erkek meslektaşları gibi bağımsız vatandaşlar olarak eşit gerekçelerle rekabet edebilecekleri bir alan bulabilirler. Gana da dahil olmak üzere gelişen demokrasilerde cinsiyet dinamikleri, kadınların siyasi konumunun hafifçe

³⁰⁵ PRAAD, RE 8/2/842, Vieta Kojo T., The Flagbearers of Ghana, s. 125.

³⁰⁶ Tripp Aili Mari, The Politics of Autonomy and Cooption in Africa: s. 101.

³⁰⁷ Nicolo Machiavelli, "Prens", 1532, s. 7.

³⁰⁸ Ray R. And Korteweg A. C., Women's Movements in the Third World, s. 64.

engellendiğini göstermektedir. Son yıllarda Gana'nın demokrasiyi sağlamlaştırmaya çalışmasına rağmen, kadınların ulusal konulardaki politik tutumları gittikçe gerilemeye devam etmektedir. House-Midamba'ya göre, birbiriyle ilişkili iki faktör, Gana'da kadınların siyasi konumunun atılmasına neden olmaktadır; Siyasetin çoğu erkek ve kadınlar tarafından, kadınların hem istenmeyen hem de etkisiz olduğu kararsız erkek eylem alanı olarak çıkarılması ve seçkin grup üyesi olan siyasi açıdan aktif kadınların, sınıflarından ziyade toplumsal cinsiyet çıkarlarını yansıtan siyasi bir gündemi takip etmemeleridir.³⁰⁹

Herhangi bir ülkedeki demokratikleşme düzeyini değerlendirirken, olgunluk düzeyini değerlendirme temellerinden birisi, kadınların ve gençlerin ne ölçüde temsil edildiğini göz önüne alarak yapılmaktadır. Demokrasi ve öğretileri, muhalefet gruplarının itirazları ile çok partili siyasi alanlarda en iyi şekilde gelişmektedir. Siyasi, sosyal ve ekonomik gerçekleri yayma yetkisini bastırmak özgür olan medya organları ve muhalif gruplar ile siyasi uzlaşmayı şekillendirme olasılıklarını ortadan kaldırmaktadır. Bu bölümde, 1969'dan itibaren Gana'nın zorlu demokratik siyasi dönüşümleri 1993 öncesi ve sonrası demokratik geçiş dönemlerin dâhil olmak üzere kadınları durumunu araştırmaktadır. Bu bölümde, demokratikleşme sürecinin, kadınların hâkimiyeti altındaki ve kontrolündeki bir alanda kadınların siyasi konumunu ilerletmek için çok az şey yaptığı iddia edilmektedir. Bu bölümün en kritik noktası, demokratikleşme sürecinin kadınlar için yarattığı zorlukları ve tehlikeleri incelemektir.

4.1. DEMOKRASİNİN KÖKENİ

Demokrasi, klasik Yunan toplumlarından itibaren yaygın olarak devam etmektedir. 'Demokrasi' kelimesi demokrat halk kitlelerine, demokrasiden, yani "demokratik halk" *demos*'tan ("ilçe") oluşan "popüler hükümet" ve *Kratos* "kural, güç" anlamındadır.³¹⁰ Bu nedenle, demokrasinin esas kaygısı, temsilcileri seçme, siyasi işlere katılma, kanun ve düzenin korunmasında siyasi görüşmelerde ortak bir

³⁰⁹ House-Madimba (1990 cited Sossou 2011, s. 2).

³¹⁰ Democracy. (N.d.). Dictionary.com Unabridged. Retrieved Şubat 18, 2017 from Dictionary.com Website <http://www.dictionary.com/browse/democracy>.

kişinin (hem erkek hem de kadın) özgürlüğü ve gücünü, var olma ve eşit statüye sahip tam vatandaş olarak tanınma hakkına sahiptir.

Goody'e göre, antik Yunanistan'da demokrasi 'halkın egemenliği' olarak adlandırılmış ve otoraksiye ve 'zorba yönetim'e karşı durmuştur.³¹¹ Bentley ve Ziegler, "Gelenekler ve Buluşmalar: Geçmişe Yönelik Küresel Bir Perspektif", merkezi bir devletin yokluğunda Yunan şehir devletleri ya da Yunan kentleri Yunanistan'daki siyasi düzeni yeniden kurmak için öncülük ettiğini belirtmiştir. Bu şehirlerin en önemlileri Sparta ve Atina'ydı. Siyasi evrim süreci boyunca bu şehirler bağımsız olarak ortaya çıkmış ve ayrı siyasi geleneklerini sürdürmüştür. Teorik olarak, tüm Spartalı vatandaşlar eşit statüde kabul edilmiş ve basitlik, tutumluluk ve kemer sıkma ile karakterize bir yaşam tarzına öncülük etmiştir. Nüfus artışı, ekonomik kalkınma ve ikisinin etkisiyle ortaya çıkan gerilimler siyasi değişikliklere ve sonuçta demokratik ilkelere dayanan bir hükümetin gelişimine neden olmuştur. Siyasi ve ekonomik müzakereler şehirlerin çeşitli seçim bölgelerinin çıkarları üzerine yoğunlaşmıştır.³¹² Yunan demokrasisinin en önemli unsurlarından birisi halkın kendi kararlarını seçimle belirleme hakkının olmasıydı. Bununla birlikte, bu 'demokratik' değişimler sadece 'özgür yetişkin erkekler' ile sınırlıydı. Yabancılar, köle ve kadınlar bunlardan hariç tutulmuştur ve hükümette doğrudan bir söz hakları yoktur.^{313 314} Dolayısıyla, siyasi uygulamalar, belirli bir grup için kısıtlanmış ve sınırlı kalmıştır. Ayrıca, Yunanlı kadınlar atalarının, kocalarının veya oğullarının maiyetine girmişlerdir. Bu 'ileri' şehirlerdeki üst sınıf kadınlar zamanlarının çoğunu evinde geçirmiş ve arazi mülklerine sahip olamamıştır. Erkekler arasındaki cinsel ilişkiler tolere edilmiş, ancak kadın eşcinselliği kabul edilmemiştir.³¹⁵

Modern demokrasi, Yunanistan'dan (Batı) kaynaklanmış olabilir, ancak Goody haklı olarak ifade ettiği üzere, 'ilkel demokrasi' ya da bir biçimin ya da diğerinin siyasi temsiliyeti³¹⁶, Mezopotamya, Mısır, Nubia ve Afrika gibi eski

³¹¹ Jack Goody, "The Theft of History", New York: Cambridge University Press, 2006, s. 248.

³¹² Jerry H. Bentley, and Herbert F. Ziegler, "Traditions and Encounters: A Global Perspective on the Past, Volume I: From the Beginnings to 1500." New York: McGraw-Hill, Second Edition, 2000, ss. 244-245.

³¹³ A.g.e., s. 245.

³¹⁴ Jack Goody, "The Theft of History", s. 248.

³¹⁵ Bentley Jerry H., and Ziegler Herbert F., "Traditions and Encounters: A Global Perspective on the Past, s. 257.

³¹⁶ Jack Goody, "The Theft of History", ss. 49-50.

uygarlıkların siyaset ve mücadelelerinin bir özelliğidir. Örneğin, erken Mezopotamya’da politik tutum krallar ve soylular dahil ve yakın müttefikler yöneticilerin daha genç akrabaları olan rahipler ve papazlardı. Görevleri, toplulukları için iyi bir şans sağlamak için tanrılarla insanlar arasında aracılık ediyorlardı. Kadınlar toplumda ikincil bir konumdaydı, ancak mahkeme kararlarında kadınların bazen kralları ve hükümetleri etkilediği ve diğerlerinin önemli politik pozisyonlara yükseldiği söyleniyordu; diğer kadınlar da ebe, esnaf, bira fabrikası, fırıncı, taverna bekçisi ve tekstil üreticisi olarak meslek edinmişlerdir.³¹⁷

Yine, kadınlar hem Mısır’da (Kraliçe Hatshepsut) hem de Nubia’da genç yönetici olarak yer almışlardır. Kadınların siyasi hakları, Kush’un Nubian krallığında görülmekte, birçok kadın hükümdar kendi başlarına hükmetmişler bazıları ise erkek kralları ile birlikte hüküm sürmüş, bazıları eğitim almış ve yazman haline gelmişlerdir.³¹⁸ Goody, Kuzey Gana’nın LoDagaa’sı hakkında, merkezi bir siyasi egemenliğin yokluğunda, her ne kadar tanımlayacakları belirli bir kelimesi olmasa da., bireyler çok daha büyük bir özgürlüğe kavuştuğu görüşünü belirtmiştir.³¹⁹ Dolayısıyla, en azından, Yunanların ileri bir siyasi katılım biçimini geliştirmek için dayadıkları ilk toplumların bu “ilkel demokratik” hükmünden uzak kaldığını söylemek yeterlidir. Çünkü varlığı ve biçimi hakkında önceden bilgi sahibi olmayan böyle bir siyasi gelişme olamazdı.

Yunanlılar demokratik geleneklerini Avrupa’nın geri kalanına, özellikle Batı Avrupa’ya aktarmıştır. İngiltere, Fransa ve Birleşik Devletler demokrasi taleplerini daha da genişletmiştir. Goody, Britanya’da oy haklarının 1832’de erkek ev sahiplerini de içerecek şekilde genişletildiğini, buna karşılık kadın haklarının Birinci Dünya Savaşı sonrasına kadar beklemek zorunda kaldığını belirtmiştir. Benzer şekilde, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki seçim katılımı, toprak ve üniversite mezunlarına sahip olan “beyler” ile sınırlıydı ve Fransa’da ilk başta solcu, din adamlarının onlara söylediği gibi kadınların oy verme eğilimli olacağı gerekçesiyle kadın oylarını reddetmiştir.³²⁰ Siyasi toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama bahanesiyle “erkeksi demokratik ilkeler”, emperyalizm yoluyla Afrika ülkelerine getirilmiştir.

³¹⁷ Bentley Jerry H., and . Ziegler Herbert F., “Traditions and Encounters: A Global Perspective on the Past, ss. 43, 45.

³¹⁸ A.g.e., s. 74.

³¹⁹ Jack Goody, “The Theft of History”, s. 51.

³²⁰ A.g.e., s. 248.

Huntington demokrasinin yayılmasını üç dalga halinde sınıflandırmıştır; İlk ‘uzun’ dalga 1820’li yıllarda 1926 yılına kadar, çoğunlukla Batı ülkelerinde başlamış, ikinci dalga II. Dünya Savaşı sırasında müttefiklerin başarısından sonra başlamış ve 1962’de zirveye ulaşmış ve üçüncü dalga 1970’lerden 1990’lara kadar sürmüştür.³²¹ Üçüncü dalga, Latin ve Doğu Avrupa ülkelerinde kurulan diktatör ve otoriter rejimlere meydan okumuştur. Doğu Avrupa’daki demokratik gelişmelerin sonucu korku kısa zamanda Afrika’yı ziyaret etmiştir. Örneğin, Rumen diktatörü ve Zaire’den Mobutu Sese Seko’nun (şu anda Demokratik Kongo Cumhuriyeti) arkadaşı olan Nicolae Ceauşescu’nun attığı kişi, partisinin, kendi taraflarının dışında iki tarafın 1993’e itiraz etmesine izin verme niyetlerini ilan etmesine neden olmuştur.³²² Huntington, 1970’leri, kesin olarak da belirtmek gerekirse, üçüncü demokrasi dalgasının başlangıç noktası olarak Gana’nın demokratik eğilimi, Huntington’un 1969’da vermiş olduğu zaman döneminden önce başlamıştır. Soğuk Savaş döneminde ortaya çıkan Afrika hükümetlerinin çoğu, Doğu Bloku (Sovyetler Birliği) veya tarafsız kalmıştır. (Eşgüdümsüz Hareket). Doğu Bloku’nu nitelendiren tek parti rejimleri ve otoriter hükümetler sömürge sonrası dönemde birçok Afrika hükümeti tarafından kabul edilmiştir. Romanya gibi bu Doğu ülkelerinin bazılarında demokratik hükümet biçiminin benimsenmesine yönelik sürekli talebin etkileri, soğuk Savaşın son yıllarında Romanya, Yugoslavya, Bulgaristan ve diğerleri, Doğu topraklarını aşmış ve Afrika başkanları üzerine benzer taleplerde bulunmuştur.

4.2. BATI DEMOKRASİSİNE GİRİŞ: GELENEKSEL AFRİKA DEMOKRASİSİ

Demokrasi, bir önceki bölümde gösterildiği gibi, kadınlar da dahil olmak üzere kitlelerin siyasal eşitliğini ve temsilini sağlamayı amaçlayan bir hükümet biçimidir. Goody, demokrasinin ‘özgürlük’, ‘eşitlik’, sivil katılım ve insan hakları kavramlarıyla sıkı sıkıya bağlı olduğunu belirtmektedir.³²³ Demokrasinin biçimine bakılmaksızın dağılmaya, sınırlandırmaya ve çeşitli şekillerde (siyasi) güce sınır koymaya çalışan fikir birliği (liberal demokrasi) modeli olsun; çoğunlukçu (“popülist” demokrasi)

³²¹ Huntington Samuel P., “Democracy’s Third Wave”, (Journal of Democracy, Spring), 1991, s. 12.

³²² A.g.e., s. 16.

³²³ Jack Goody, “The Theft of History”, s. 247.

demokrasi modeli, siyasi gücü çoğunluğun elinde³²⁴ yoğunlaştırmaktadır. Dahl'ın poliarşik demokrasisi, liderlerin³²⁵ göz önüne alması gereken azınlıkların büyüklüğü, sayısı ve çeşitliliğini artırarak halk egemenliğini ve siyasi eşitliği teşvik etmeyi amaçlayan tüm vatandaşların siyasal süreçlerde kapsayıcı olma derecesini ifade etmektedir.

Chazan, “Afrika’nın Demokratik Meydan Okuması”nda, Afrika’nın hayatının (sosyal) dokusunun, dünyanın birçok yeri aksine, ağırlıklı olarak grup üyeliği ve grup eylemine dayandığını ileri sürmüştür.³²⁶ Afrika toplumlarının Avrupalıların gelişinden önce kendi biçimlerinde ‘hükümet’leri bulunmaktaydı. Çoğu zaman, Afrika toplulukları ayrı merkezler halinde merkezileştirilmiş, ancak akrabalık, dini uygulamalar ya da ortak pazarlar temelinde birbirine bağlanmıştır. Bu Afrika ülkelerinde yer alanlar, modern demokratik ilkelerin unsurlarıydı, yayılması ve tıpkı erken Yunan toplumlarında olduğu gibi kullanımı kıtada bir yerden diğerine farklılık göstermiştir.

Onwumechili Chuka’ya göre, katılım, eşitlik, temsil, yerel özerklik, hukukun üstünlüğü ve hesap verebilirlik mekanizması gibi demokratik ilkeler geleneksel Afrika demokrasilerinin karakteristik özelliklerini taşımaktaydı, oysa oylama formaliteleri olmaksızın katılımcı eğilim fikir birliğinin oylanması ya da onaylanması yolunu açmıştır.³²⁷ Bunlar, Nijerya’nın Igbo ve Yoruba’sının, Gonja, Dagomba, Ashanti ve Batı Afrika’daki Gana’nın diğer bazı devletlerinde siyasi idarede bulunan ortak özelliklerdir. Afrika atasözlerinde, şefin veya kral ve kraliçenin önünde veya başka topluluk derneklerinin üyelerinin belirli bir görev için görevlendirilmeleri öncesinde saraydaki argüman noktasını desteklemek için kullanılmıştır.

³²⁴ Lijphart Arend, “Thinking About Democracy: Power sharing and majority rule in theory and Practice”. New York: Routledge, 2007, s. 112. For further reading on democracy, see also Arend Lijphart. “Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration, (USA: Yale University, 1977); Robert A. Dahl. “A Preface to Democratic Theory”. (Chicago: University of Chicago Press, 1956); Moore Barrington Jr. “Social Origins of Dictatorship and Democracy: Lord and Peasant in the Making of the Modern World.” (England: Penguin Books Ltd, 1966); Ferguson Niall. “Civilization: The West and the Rest.” (USA: Penguin Books Ltd, 2011); Wallerstein Immanuel. “The Modern World-System IV: Centralist Liberalism Triumphant, 1789-1914”. (Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 2011).

³²⁵ Richard Krouse W., “Polyarchy & Participation: The Changing Democratic Theory of Robert Dahl”. (Polity, Vol. 14, No. 3, Spring, 1982, s.441-463), s. 443.

³²⁶ Naomi Chazan, “Africa’s Democratic Challenge”. World Policy Journal, Vol. 9, No. 2, (Duke University Press, Spring, 1992, s. 279-307), s. 284.

³²⁷ Onwumechili Chuka, “African Democratization and Military Coups”. (USA: Greenwood, 1998), s. 9.

Ayrıca, neredeyse her Afrika ülkesi, siyasi otoritenin egzersizlerini düzenleyen, toplumsal etkileşimlerin standartlarını düzenleyen ve toplumda hangisinin biçiminin istikrarını sağlamak için mağdurlara ve faillere adalet sağlanan normlar ve gelenekler tarafından yönlendirilmiştir. Yöneticiler ve yönetenler de dahil olmak üzere toplumun her üyesi aynı norm ve geleneklere sahiptir. Kuşaklar boyunca, Afrika toplumları bu tür normlara ve geleneklere dayanılarak yönetilmiş ve bu iki yerel “kanun” kanıtı, daha “gelişmiş sosyal yasalar” ile temas halinde uyarılma ya da teslim olmaya doğal olarak entegre olmuştur. Böylece, Afrika normlarına ve geleneklerine, evrimsel yollarla gelişmiş ve dünyanın diğer yerlerinde yaşananlara benzer şekilde, Batılı emperyalizm tarafından engellenmemiş olsaydı, Afrika halklarının gerçek siyasi geleneği ortaya çıkmış olurdu.

Örneğin, Asantes siyasetinde, krallığın üyelerine, kendi topluluklarıyla ilgili kamusal tartışmalara katılmalarına izin verilmiştir. *Asantehe*ne yetkileri mutlak değildi, çünkü temsilci meclisinin³²⁸ geleneklerine ve tavsiyelerine uymak zorundaydı ve iktidarı kötüye kullanma olaylarında bile görevden alınabilirdi. Bununla birlikte, emperyalist politik hakimiyeti ve ekonomik sömürü aracı olan İngilizlerin ‘dolaylı yönetimi’ yerleştirmesi, yerel siyasi alanın adaptif ve evrimsel niteliğini durdurmuştur. Ganalı kültürel milliyetçi filozofu olan Kobina Sekyi, çağdaşlarının pek çoğu gibi Gana’da da kabul edilen politik yönetim sistemine karşıydı ve geleneksel kurumların, emperyalist kazançlar için tüm siyasi alanın tamamen elden geçirilmesi onları modern uygarlıkla³²⁹ basamaklandırmak için yabancı etmenlerden yönlendirileceğini savunmuştur.

Gana’daki İngiliz egemenliğinin ilk yıllarında yerel siyasette ve Gana siyasi kurumlarında, yerel siyasi otoritenin sahipleri üzerinde, kendi kurallarının işlemlerini sağlamak için politikaları düzenlemiş ve tasarladıkları planları icra ederek karışıklığa başlamışlardır. Örneğin, 1927 Yerel Yönetim Yönetmeliği tarafından kurulan İl Konseyi Sistemi, geleneksel yönetime, geleneklerine göre sahip olmadığı yasama yetkilerini vermiştir. Kobina Sekyi, hükümet başkanlık kurumu ile müdahale etmek ve halktan çekilmek için, suistimal suçundan hükümdarları müdahale etme hakkını vermeye başlamıştır.³³⁰ Böylece, şeflerin il meclislerine, danışmanlarına, halka uzak

³²⁸ A.g.e., ss. 4-5.

³²⁹ Kobina Sekyi, “Official Mishap”, *Gold Coast Leader*, 28 Nisan, 1922 (cited Rina 1985, s. 106).

³³⁰ Rina Okonkwo, “Heroes of West African Nationalism”. (Nigeria: Delta Publications, 1985), s.

tutulması, geleneksel hükümet sistemine ilişkin demokratik kontrolleri baltalamış ve onun yerini daha otoriter bir kurum almıştır.³³¹ Geleneksel hükümdarlar sömürge hükümetine onlara ‘güvenli bir liman’ ve muhalif olmayan siyasi bir mekân sağladıkları için sadık kalmıştır.

Kobina Sekyi, batı ekonomik kalkınma önlemlerinin uluslararası ticaret yoluyla benimsenmesinin Afrika’yı aşırı sorumluluk yüklediğinin ve şimdiye kadar en düşük seviyede tutulmuş olan Batı toplumunun³³² sınıf ilişkilerinin, siyasetin, ekonomik yolsuzlukların ve materyalizmin ortaya çıkmasının geleneksel Afrika toplumunda da mümkün olduğu görüşünde haklıydı. Sonraki yıllarda İngiliz emperyalistleri tarafından Gana’ya miras kalan materyalizm kadar siyasi ve ekonomik yolsuzluk da Gana insanının hayatlarını kötü etkilemiştir. Bu nedenle, İngiliz politik kuralının ardılı ve ihtiyatlı olarak yerleştirilmesi ve kurulu yerel siyasi düzenin çiğnemesini amaçlayan kararnamelerin yürürlüğe koyulması, Afrika siyasi sistemini yok eden batı politik sisteminin uygulanmasına yol açmıştır. Sovyet sonrası dönemde Gana, Westminster demokratik modeline dayanan ve kutuplaşmış bir siyasi kültüre sahiptir. Elitlerin ve erkeklerin hâkim olduğu politika bulunmaktadır.

4.3. GANA’DA SİVİL KURALLARA DÖNÜŞ- 1969-1981

Wiseman, 1980’lerin Afrika siyasi sahnesini son derece eşi benzeri görülmemiş bir dönüşüme uğrattığını, birçok ülkede siyasi liberalleşme, parti ve seçimler olgusunun ötesine geçtiğini, medya özgürlüğünü genişlettiğini, dolayısıyla, politik tartışmaları ve sivil toplum gruplarını daha şimdiden görevdeki rejimlerle bağlantılı olan diğer gruplarla genişletmeye başladığını ve siyasi süreçlerin özerk bir biçimde ortaya çıkmaya başladığını belirtmiştir.³³³ Bu, Afrika halkının emperyalizm altında bastırılmış siyasi ve vatandaşlık haklarını vermeleri için Afrikalı sömürge sonrası hükümetlerle ilgili geçici mutluluk veren vizyonunun temsiliydi. Ancak Afrika’daki sömürge sonrası siyaset, 1990’lı yıllara kadar tek parti politikalar, diktatörlükler veya askeri yönetimler olarak kalmıştır.

109.

³³¹ A.g.e., s. 112.

³³² A.g.e., s. 113.

³³³ John A. Wiseman, “Democracy and Political Change in Sub-Saharan Africa”, London: Routledge, 1995, ss. 1-2.

Chazan'ın belirttiği gibi bağımsızlıktan otuz yıl sonra Afrikalı siyasi sahnenin genel tanımı, başarısız demokratik deneylerin örnekleriyle ve demokratik yönetime olan ısrarcı taleplerle dolu olmuştur.³³⁴ Üç politik ideolojik çerçeve Gana'nın siyasi alanını 1949'tan beri karakterize etmiştir; devlet sosyalizmi, liberalizm ve halkçılık.³³⁵ Devlet sosyalizmi, Nkrumah ve CPP'nin ideolojik politikasıydı; Liberalizm, UGCC, UP, NLC, PP, PFP tarafından Dördüncü Cumhuriyette Yeni Yurtsever Parti'ye (NPP) kadar sürdürülen ideolojidi ve Popülizm, Rawlings'in 1979'da AFRC'den başlayarak ideolojisini, Dördüncü Cumhuriyet'te PNDC ve NDC'yi karakterize etmektedir.

Her bir kesimden gelen Ganalılar, bağımsızlıktan hemen sonra yüksek umutlarla dolmuştur. *Westminster* demokratik modeli, sıradan insanın temel haklarını geliştirmenin yanı sıra eşitlik ve adalet sağlamayı taahhüt ettiği için uygulanmıştır. Ancak beklentiler kısa sürmüştür. Jeff Haynes, aslında Gana'nın etkileyici ulaşım sistemi, oldukça eğitilmiş bir iş gücü ve profesyonel kamu bürokrasisi ile genel olarak Sahra'nın en zengin Afrika devleti olarak tanındığını öne sürmüştür. Bununla birlikte, ekonomik uyumsuzluk, siyasi otoriterizm ve Nkrumah CPP hükümetinin temel insan haklarını yaygın şekilde reddetmesi, tüm bunları ortadan kaldırmıştır.³³⁶

Daha öncede belirtildiği gibi, Nkrumah'ın siyasi muhaliflere yönelik keyfi tutuklamaları, hemen hemen tüm diğer derneklerin özerkliğini neredeyse ortadan kaldırması, sendikaları, meslek gruplarını ve büyük ölçüde kadın örgütlerini kapsayan tek taraflı rejimlerin uygulanması ve sosyo-ekonomik yükün ülke üzerinde olması, materyalizm ve akıl almaz yolsuzluğun olması, 1966'da NLC hükümetine askeri müdahaleye neden olmuştur. 'Zulüm' bazı Yunan şehirlerinde demokrasinin yolunu hazırlaması gibi, benzer beklentiler Gana'da da talep edilmeye başlanmıştır. 1969'da İkinci Cumhuriyet, Afrika'da özgür bir devlet kurmanın emsali olmayan bir özelliği olmuştur. Kadınların "azınlık" politik konumu, ilgi ve temsili, özgür bir Gana toplumu inşa edilmesini güçlendirmesi bekleniyordu. Gana, Cumhuriyet olmak üzere

³³⁴ Naomi Chazan, "Democracy in Africa: A Comparative Perspective on Nigeria and Ghana". Policy Sciences, Vol. 22, No. 3/4, (Policy making in Developing Countries, 1989, Springer, s. 325-357), s. 327.

³³⁵ Robert Pinkney, "Democracy and Dictatorship in Ghana and Tanzania". Great Britain: Macmillan Press Ltd, 1997, s. 34.

³³⁶ Haynes Jeff, "Ghana: From personalist to democratic rule". In Wiseman John A. (ed.): "Democracy and Political Change in sub-Saharan Africa". London: Routledge, 1995, s. 92.

bağımsızlık ve askeri yönetimden kısa bir süre sonra sivil hakimiyet kuran ilk siyah Afrika kolonisidir.³³⁷

4.3.1. İkinci Cumhuriyet 1969-1972

24 Şubat 1966'daki Nkrumah hükümetinin devrilmesini takiben üç yıl boyunca Gana'yı yöneten NLC, iktidarı Başbakan Kofi Abrefa Busia'nın seçimleri kazandıktan sonra 1 Ekim 1969'da PP Hükümeti'ne teslim etmiştir. Bu demokratik fırsat, birçok kişinin korkusu, kardeşler arasındaki güvensizliği ve Nkrumah yönetiminde³³⁸ halka dayatılan terörü takiben "Gana'ya ikinci kez özgürlük hakkı verildi" olarak görülmüştür. İlk özgürlük 6 Mart 1957'ydi. 3 Eylül 1969'da bir radyo ve televizyon yayıncılığında seçimleri kazandıktan hemen sonra, 1969 seçimlerine zaman, para ve hizmet için hem erkek hem de kadınların emeklerinden övgüyle söz etmiştir.³³⁹

Busia, ülkeyi Doğu'ya ya da Batı'ya hizalama düşüncesini yalanlamıştır. Siyasal iktidarın özü, haklı olarak, hayatı insanlar için daha iyi ve mutlu hale getirmektir. Kendi sözleriyle *'Hedefimiz ülkemizdeki her erkek ve kadının özgürlük adına onurlu bir hayat yaşamasını sağlamaktır'*³⁴⁰ demiştir. Nitekim 1969'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Başkanlığı yapan ilk Afrikalı kadın olan Liberya Eyaleti Bayan Angie Elizabeth Brooks'un atanması, sivil rejime kadınların yetkinliği ve siyasi kabiliyeti konusunda bilgi vermektedir. Ancak, kadınlar kenara çekilmiş ve en eğitilmiş Gana kadınları çoğunlukla iki geleneksel meslekten ayrılmıştır; Öğretim ve hemşirelik.

Kadınlar, ulusal sorunlara meydan okumak ve yeni bir kadınsı yaklaşım sağlamak ve bir kadının görevinin sadece evde olması, bebeğe bakmak veya yemek yapmak fikrini kınamak için çabalıyorlardı.³⁴¹ Tüm çabalarına rağmen, İkinci Cumhuriyet'in İlk Parlamentosu'nda sadece iki kadın bulunmaktaydı. Gana'nın nüfusu ve 1960'lardan bu yana toplanan istatistiksel veriler boyunca, kadınlar her

³³⁷ Sam Clegg, "For Fifteen Years Our Wings Were Clipped," *Daily Graphic*, Thursday, Ekim 2, 1969, No. 5911, s. 7.

³³⁸ "Here is Freedom," *Daily Graphic*, Perşembe, Ekim. 2, 1969.

³³⁹ ADM 5/4/325, "Civil Rule Returns to Ghana", 1970, s. 16.

³⁴⁰ ADM 5/4/401, "Speech by DR. K.A. Busia, Prime Minister, at the Inauguration of the Second Republic at the Black Star Square in Accra". 1 Ekim, 1969, ss. 3-4.

³⁴¹ Lelian Jane, "African Women On The March," *Daily Graphic*, Saturday, Ekim 11, 1969, s. 7.

zaman nispeten en yüksek sayıları korumuşlar, ancak tarihsel olarak hayatın tüm alanlarında yeterince temsil edilmemişlerdir. Yasama organına kadının hizmet kalitesini iyileştirmek için parlamentodaki kadın sayıları gerekmektedir. Örneğin, hamile bayan öğretmenlere verilen beş aylık tam izinli doğum izni 28 Haziran 1971’de parlamentoda gündeme getirildiğinde, Nana Toa Akwatia II, Bayan Lydia Akanbodiipo (Adalet Partisi Sandema Parlamentosu Üyesi ve Muhalefet *Chief Whip*) bunu desteklemiş ve ülkenin tüm kadınları için hareketi desteklemiştir.³⁴² Bu nedenle, gerçekçi bir siyasi eşitlik için, devlet kaynaklarını dağıtmada ve devlet politikalarının yürürlüğe konması için olumlu kararnamelerin çıkartılması için, kadınların politik çıkarları ve temsileliliği demokrasilerde korunmalı ve arttırılmalıdır.

Bretton Woods kurumları (IMF ve Dünya Bankası), gelişmekte olan ülkelerde Batı emperyalist ekonomik ve politik ideolojilerinin yaygınlaştırılması için “görünmez güçler”dir. Gana, bu gibi uluslararası para kurumlarının Başbakanın vaatlerinden daha üstün olduğunu öğrenmekten memnundu. Maalesef, Gana, beklenenden daha erken bu kurumların kapısını çalarak, eşi görülmemiş bir borçlanmaya gitmiştir.

Busia ve Maliye Bakanı J.H. Mensah, yardım aramak için Birleşik Devletler, Birleşik Krallığa ve Meksika’ya gitmiş ve ek olarak IMF’yi Accra’ya davet etmiştir. Plan, 170 ila 270 milyon ABD doları arasında borçlanmayı içermekteydi. Güçlerin böyle bir mali yardımda bulunabilmesi için Gana’nın *cedi*³⁴³ değerini düşürmesi ve ithalat düzeyini kalıcı olarak azaltması gerekmektedir.³⁴⁴ Yine, Gana’nın önemli ihracat ve döviz kazandırıcılarından biri olan kakaonun dünya fiyatlarındaki keskin düşüşü, hükümetin 1970-1972 yılları arasında ekonomiyi yönetmesini zorlaştırmıştır. Örneğin, 1970-1972 yılları arasında ton başına kakaonun ortalama piyasa fiyatı şu şekildedir; 1970’de ton başına 790 \$, 1971’de 470 \$ ve 1972’de 360 \$.³⁴⁵

1971’de hükümet, ulusun ekonomik zorluklarıyla mücadele amaçlı ‘kemer sıkma’ bütçesinden geçmiştir. Bütçe, işçi sendikalarını, polisi ve orduyu, orta sınıf işçileri ve pazarcı kadınları etkilemiştir. Örneğin, otomobil, televizyon, sigara, soda, alüminyum kaplama, meyve, kümes hayvanları ve ham lastik ithalatının yasaklanması

³⁴² Nana Toa Akwatia II, “Give Women Five Months’ Maternity Leave,” *Daily Graphic*, Salı, Haziran 29, 1971, s. 3.

³⁴³ Gana’nın Para Birimi.

³⁴⁴ Valerie Plave Bennett, “The Motivation for Military Intervention: The Case of Ghana”, s. 665.

³⁴⁵ A.g.e., s. 666.

için verilen bütçenin yanı sıra benzin vergisinde, memurların ve ordu için araç bakım onarımlarının artırılması için verilen bütçe kaldırılmış ve hükümet askeri masrafları kesmeye ve güçlerin üretkenliğini artırmaya çalışmıştır.³⁴⁶

Adam kayırma, yolsuzluk, parti himayesi ve etnik ayrımcılık³⁴⁷ Busia hükümetini karakterize etmektedir. Busia'nın kendi sözlerini 1969'da yinelemek için şunları söylemiştir: *'Yöneticiler, yeterli güçle donatılmadıkça onlardan beklenen şeyleri yapamazlar. Yakın geçmişimize baktığımızda, gücün baştan çıkarıcı etkisi hükümdarları baskıcı ve zalim kişilere dönüştürmüştür.'*³⁴⁸ PP yönetimi kayıtsızlaşmış ve başka hiçbir grubun ülkeyi yönetemeyeceğine inanmıştır. Başbakan, muhalefet partilerinin dahi olsa, hükümetinin milleti başarısızlığa uğrarsa, ülkenin işlerini yürütmek için dürüst bir grup daha bulunmayacağını vurgulamıştır.³⁴⁹ Hükümet despot bir tavır almış ve memurları haber vermeksizin görevden almıştır. PP, Nkrumah'ya benzer şekilde Yabancılar Yasasını 1969 Kasım'ında kabul etmiş ve Gana'dan ikamet izni almadan yabancıları geri göndermekle tehdit etmiştir. Etkilenen ülkeler arasında binlerce Nijeryalı, Togolılar, Voltaik, Maliler ve *Dahomeans* (şimdi Benin) bulunmaktaydı.³⁵⁰

Yine, hükümet, polis teşkilatının ve ordunun teşviklerini, devlet memurlarının keyfi olarak görevden alınmasını, bakanların maaşlarını azaltarak ekonomiyi kurtardığını iddia ederken, Busia 155,000 NC gibi bir maliyetle bir malikânenin konağını memleketine yaptırırken yakalanmıştır.³⁵¹ Bu, PP'nin yolsuzlukla mücadele ve ülkenin ekonomik bozulma tutumuyla çelişmekteydi. 1971 yılının ortalarında, bazı gruplara, üyelerine hizmet şartları getirilmediği için, yıllarca Gana'da bir polis darbesi başlatma tehdidiyle Bakanlara mektup yazan bazı kayıtsız polis memurları tarafından tehdit edildiği iddia edilmiş ve bunun sonucu Polis Teşkilatı iyileştirilmiştir.³⁵² Asker,

³⁴⁶ A.g.e., s. 667.

³⁴⁷ See for example Owusu Maxwell. "The Search for Solvency: Background to the Fall of Ghana's Second Republic, 1969-1972". Africa Today, Vol. 19, No. 1, Guerrilla Warfare. Indiana University Press, 1972; Also, Dzorgbo Dan-Bright S. "Ghana in Search of Development: The Challenge of Governance, Economic Management and Institution building, Sweden: Reprocentralen HSC, Uppsala, 1998.

³⁴⁸ ADM 5/4/401, "Speech by DR. K.A. Busia, Prime Minister, s. 1.

³⁴⁹ Asirifi Danquah, "Prime Minister on Coup D'état," *Daily Graphic*, Pazartesi, Haziran 1, 1971, No.6429. (Sunyani).

³⁵⁰ Owusu Maxwell, "The Search for Solvency: Background to the Fall of Ghana's Second Republic, 1969-1972", s. 57.

³⁵¹ A.g.e., s. 59.

³⁵² Kwesi Annoh G., "Police Probing Coup Threat," *Daily Graphic*, Friday, Haziran 11, 1971, No. 6433.

Busia'nın IMF'nin taleplerine yenik düşmesinden sonra 13 Ocak 1972'de NRC'ye gerçekten müdahale etmiş ve 1971 Aralık ayında *Cedi* değerini düşürmüştür.

Jocelyn ve Fallon, geçiş öncesi mücadelede kadınların zamanlaması, stratejilerinin daha sonraki kadınların yeni demokratik devletlerin siyasetine katılımının başarılarını veya başarısızlıkların açıklamalarına yardımcı olduğunu savunmuştur.³⁵³ Gana kadınları, daha önce olduğu gibi 1969'da Gana'nın demokratik geçişinde ön cephelerde yer almamıştır. Zira siyasi aktivizmin üstlendiği 'kirli' doğa nedeniyle çoğu kadın siyasi hayata katılmaya cesaret edememiştir. Geçiş siyasetine giren birkaç kadın "ikincil politikacılar" gibi davranmışlar ve deneyimlerini geçiş sonrası dönemde anlamlı bir temele dönüştürmemişler.

Owusu, bağımsızlıktan bu yana Gana'nın siyasi istikrarsızlığının devam etmesinin iki önemli nedeni olduğunu tespit etti; Birincisi, fikirler, inançlar, tutumlar, değerler ve beklentilerin politikacılarla kitleler arasında şekillenmiş, tanımlanmış ve devam eden bir ilişkiye sahip olduğu Ganalı siyaset kültürünün talepleri; ikincisi ise Gana'nın kontrollü ekonomisinin (İngiliz sömürgeciliğinin mirası) uluslararası ekonomik sistem üzerindeki bağımlılık ilişkisidir.³⁵⁴ 60 yıldır süren bağımsızlıkta, Gana hâlâ sanayileşmeye yönelik küçük bir enerji ile önemli bir hammadde (kakao, altın, ham petrol ve kereste ürünleri) ihracatçısıdır. Bu nedenle, Gana bu ürünlerin dünya fiyatlarının aniden değişmesi durumunda ekonomik kayıplara açık durumdadır. Gana'nın otoriter, askeri ve demokratik rejimlerle ilgili denemeleri vardı ve hepsi de ülkeyi kuşatan ekonomik ve siyasi konulara değinmeden büyük ölçüde başarısız olmuştur. Ekonomik kötü yönetim, yolsuzluk ve siyasi cinsiyet ilişkileri kötü yönetilmiştir. İkinci Cumhuriyet'in demokrasi denemeleri, temsilde eşitlikçi demokratik ilke çerçevesinde kadınların konumunu doğrulamamıştır.

4.3.2. Üçüncü Cumhuriyet- 1979-1981

1978 yılının Kasım ayında Mensah Komisyonu, Üçüncü Cumhuriyet Anayasası için yaptığı önerileri yayınlamıştır. Komisyon, diğer şeylerin yanı sıra

³⁵³ Jocelyn Viterna, and M. Fallon Kathleen, "Democratization, Women's Movements, and Gender Equitable, s. 671.

³⁵⁴ Owusu Maxwell, "The Search for Solvency: Background to the Fall of Ghana's Second Republic, 1969-1972", s. 54.

yürütme başkanlığını önermiş ve güçlerin ayrılması üzerinde durmuştur. Baskı, yargı, yasama organı ve icracı, otonom olmalıydı, fakat birbirlerine yakın çalışmak üzere tasarlanmıştır.³⁵⁵ Bu, SMC'nin başlattığı ve 1979'da devir alan AFRC tarafından onaylanan sivil bir dönüş için yol haritasıydı. Amerikan tarzı başkanlık sistemi kabul edilmiştir. Cumhurbaşkanı'nın tek başına parlamento'yu fesetme yetkisi yoktu. Aynı şekilde parlamento da tek başına cumhurbaşkanı ve bakanları görevden alamazlardı.

AFRC'nin 18 Haziran 1979'daki başkanlık seçimleri ve parlamento seçimleri Dr. Hilla Limann ve PNP tarafından kazanılmıştır. İki ayrı cumhurbaşkanı seçimlerinden sonra Limann, kazanan olmuş ve 24 Eylül 1979'da Üçüncü Cumhuriyet'i müjdelemek üzere iktidara gelmiştir. Bununla birlikte, PNP, daha önceki askeri yönetim dönemlerinden gelen ekonomik, siyasi ve anayasal sorunların yıldırıcı bir listesini devralmıştır.³⁵⁶ Liman devralınca Gana ekonomisi üzücü bir hal almış; Enflasyon ve düşük üretim ekonomiyi kötü bir hale getirmişti; AFRC tarafından günlük gıda fiyatlarının düşürülmesi bir engel oluşturdu; Mağazalar neredeyse boştu ve satılık birkaç mal "sokaktaki adam" için çok pahalı hale gelmiştir.³⁵⁷

Chazan, PNP hükümetinin yıllarca süren askeri yönetim sonrasında can sıkıcı bir devlet yapısını yeniden inşa etmeye, ekonomiyi düzeltmeye ve yılların dışlanması, sömürsü ve yoksullaşmasından kurtarılan hükümete olan güveni yeniden inşaa etmeye karar vermiştir.³⁵⁸ Genel olarak, Limann yönetimi, teknokratlar ve üst düzey eğitilmiş kişilerden oluşan elitist gruptu ve kitlelerinin destek tabanı gözardı edilmiştir. Kadınlar özellikle az temsil edilmiştir. Örneğin, kabine bakanları ve Danıştay üyeleri arasından kadınlar idarede iki 'ikincil' bakanlık pozisyonuna sahiptir; Bayan Janet Yirekyi, Yerel Yönetim, Kırsal Kalkınma ve Kooperatifler Başkan Yardımcılarından biriydi ve Bayan Adisa Munkaila, Çalışma, Gençlik ve Sosyal Refah Bakan Yardımcılığı görevini yürütüyordu. Üçüncü Cumhuriyet parlamentosu 140 sandalyeden sadece beş kadın temsil etmiştir.

³⁵⁵ See for example Goldschmidt Jenny. "Ghana between the Second and the Third Republican Era: Recent Constitutional Developments and their Relation to Traditional Laws and Institutions". 18 African Law Studies, 1980.

³⁵⁶ Eboe Hutchful, "Reconstructing Civil-Military Relations and the Collapse of Democracy in Ghana, 1979-1981". (Oxford University Press on behalf of the Royal African Society, African Affairs, Vol. 96, No. 385, (Ekim. 1997), pp. 535-560), s. 538.

³⁵⁷ Jenny Goldschmidt, "Ghana between the Second and the Third Republican Era, s. 53.

³⁵⁸ Naomi Chazan, An Anatomy of Ghanaian Politics, s. 306.

Toplumun sosyal ve siyasi birliklerinin yeniden yapılandırılması, idareyi bazı sosyal ve bürokratik gruplarla, özellikle öğrenciler ve silahlı kuvvetlerle “açık çatışma” haline getirmiştir. Örneğin, yeni hükümetin toplumla olan ittifaklarından kayıp askeri, polis, öğrenci ve işçilerdi.³⁵⁹ Askeri personel, SMC ve AFRC’nin önceki rejimleri uyarınca devlet yapılarına komuta etmiş ve egemen olmuştur. Böylece, artan ordu ve özerkliği içeren teşebbüs askeri ve sivil hükümet arasında genişleyen bir ayrım getirmiştir.

Hükümet üst düzey görevlerde askeri konumundan şüphelenmiş ve Kasım 1979’da AFRC’ye bağlı olan “üniformalılar” personelinin komutasını devlet sisteminden kaldırmaya teşebbüs etmiştir. Örneğin, Tuğgeneral Nunnoo-Mensah ve Quainoo sırasıyla Savunma ve Ordu Komutanı olarak görevden alınmış ve sırayla daha sonraki Genel Sekreter Sam ve Tuğgeneral I.K. Amoah yerini almıştır. Rawlings, Hava Kuvvetleri’nden emekliliğini istemek zorunda kalmış ve eski AFRC militanları ve sempatanları tarafından görevden alınmış ya da ülkeden gönderilmiştir.³⁶⁰ Buna ek olarak, iki yüz subay, sivil geçişten aylar sonra görevlerinden istifa etmişlerdir.³⁶¹

Hükümet, iflas eden ekonomiyi kurtarma, kontrollü hükümet harcamaları, tarımsal üretim ve yerel sanayilerin geliştirilmesi gibi reformları başlatmış ve yeni vergileri uygulamaya koymuştur. Bu değişiklikler ekonomiyi takip edememiş ve temel ihtiyaçların fiyatlarında artışa ve kıtlığa neden olmuştur. Limann, S. Dzorgbo’nun belirttiği gibi, sıkıntıyı hafifletmek için yurt dışına döviz ticareti yapan Ganalıları ülkeye ithal etmek zorunda kalmıştır. Mallar piyasaya çıkmış, ancak fiyatlar ve hoşnutsuzluk, hükümetin ülkenin sosyal, ekonomik ve siyasi durumuyla ilgilenme biçimine göre yükseklerde kalmıştır.³⁶²

Ekonomide kötüleşmenin devam etmesi nedeniyle hükümet bir milyar dolar³⁶³ kredi karşılığında maddi yardım için IMF’ye yönelmek zorunda kalmıştır. IMF, böyle bir kredinin ön koşullarını şu şekilde ortaya koymuştur; bu da kakao fiyatlarında istikrarı öngören tedbirler ve fiyat artışlarını içeriyordu ve PNP’nin *cedi*’yi, Limann’ın reddettiği gerçek değerine paralel olarak devalüasyon yapmasını talep etmiştir. Bu,

³⁵⁹ A.g.e., s. 308.

³⁶⁰ Eboe Hutchful, “Reconstructing Civil-Military Relations and the Collapse of Democracy in Ghana, s. 539.

³⁶¹ Naomi Chazan, *An Anatomy of Ghanaian Politics*, s. 309.

³⁶² Dzorgbo Dan-Bright S., *Ghana in Search of Development*, s. 220.

³⁶³ Naomi Chazan, *An Anatomy of Ghanaian Politics*, s. 312.

1981 yılında 1.4 milyar doları aşan borç tavanını etkilemiş ve yabancı firmaların ülkeden çekilmesine neden olmuştur. Çeşitli muhalefet partileri, Ulusal Ganalı Öğrenci Birliği (NUGS), Yeni Demokratik Hareket, Haziran Dördüncü Hareketi, işçiler ve bireysel sendikalar ve basın,³⁶⁴ hükümeti, hükümetin ekonomik ve politik koşullarını iyileştirmede başarısızlığı nedeniyle sürekli eleştirmiştir. Hükümet, özellikle bağımsız basın ve öğrencilere karşı, planlarına destek almayan gruplara karşı baskıcı taktik benimsemiştir.

Gıda kaynaklarının yetersizliği, temel ihtiyaçlar için kuyruklar, PNP liderliğine ve üyelerine³⁶⁵, sağlık tesislerinin kötü durumuna, gerekli ilaç eksikliğine ve eksikliğine neden olan temel malların fiyatları, gerginlikler ve yolsuzluk suçlamaları halka karşı çıkan ayaklanma ve Rawlings ve Limann arasındaki düşmanlık acımasız kanunlar, bunların hepsi bir araya gelerek Aralık 1981’de Rawlings’in “Yeniden Gelişi” için yolu açmıştır. Dolayısıyla Üçüncü Cumhuriyet, Gana’daki en kısa sivil demokratik hükümet olmuştur. Gana’nın çok partili demokratik siyaseti, Gana’nın son on yıllardaki demokratik gelişimine engel olan darbelerin gerçekçeleşmesinden dolayı başarısız olmuştur. Açıklamaya göre, demokratik bir geçiş cinsiyet konumunun karışıklığını arttırıyor ve çoklu siyasi partilerin oluşumu ve katılımı yoluyla sistematik toplumsal cinsiyet eşitliği ve temsiliyi teşvik ediyor, demokratik siyasette idealist inancın bir vasiyetidir; Büyük ölçüde, kadınlar toplumdaki çeşitli düzeylerde siyasi, ekonomik ve sosyal karar alma süreçlerinden dışlanmış ve kadınlarla ilgili konular demokratik devletlerde bile ana akım siyasi radar üzerine sıçramaktan alıkonulmuştur.

4.4. 1993 GANA DEMOKRASİ GEÇİŞİ; KADINLAR İÇİN RİSKLER VE ZORLUKLAR

Soğuk Savaşın sona ermesi ve Sovyetler Birliği’nin 1990’da dağılması, Batılı kapitalizmin ideolojisinin ortaya çıkmasına ve yükselişine tanık olmuştur. Dünyanın önde gelen siyasi ve ekonomik ideolojisine dönüşmüş ve gelişmekte olan ülkelere ve ülkelere mali yardımda bulunmadan önce Bretton Woods kurumlarının (IMF ve Dünya Bankası) batının siyasi ve ekonomik koşullarını dayatması yoluyla

³⁶⁴ A.g.e., ss. 313, 315.

³⁶⁵ A.g.e., s. 318.

demokrasilerin diğerk demokrasisi zayıf olan ÷lkelere yayılma oranını daha da artırmıştır. Wiseman, siyasal koşulluluk konusundaki temel kavramın, insan haklarını kötüye kullanan ve vatandaşlarına siyasal özgürlükleri reddeden ve bu istismarların kaldırıldığı ve bazı durumlarda siyasal koşulların ortadan kalktığı Afrika hükümetlerinin yardım ve yatırımlarının yapılmaması gerektiğini öngördüğünü belirtmiştir. Herhangi bir yardım veya herhangi bir yatırım yapılması öncelikle bir ÷lkenin demokratikleşmesiyle³⁶⁶ bağlantılıydı.

Essuman-Johnson'a göre, Gana'nın siyasal bir yönetim sistemi arayışı üç dönemde tanımlanabilir; Nkrumah dönemi, Kutu Acheampong dönemi (Birlik Hükümeti) 1972-1979, ve 31 Aralık 1981 Devrimi'nden başlayarak, 'katılımcı demokrasi' ve 'halkın iktidarı'³⁶⁷ fikrinin politik alana egemen olduğu PNDC dönemi. Alternatif bir sistem arayışı, Gana'nın *Westminster* modelinde demokratik idealler temel ilkelerinin bulunmamasının bir sonucu olarak, birtakım diğerk sebepler arasında gerek duyulmuştur. Örneğin, Mike Oquaye, 1969 Anayasası yürürlüğe girinceye kadar, Gana'nın *Westminster* modeline dayanan bağımsızlığı Anayasasının, insan hakları hükümleri içermediğini ve bunun da yaşam hakkı, kişisel özgürlük ve özgürlük gibi temel insan hakları için hükümler getirdiğini belirtmiştir. İfade, toplanma, birliktelik ve hareket özgürlüğü ve ayrımcılığa karşı korunma ve mahremiyetin korunması sağlamıştır.³⁶⁸

Rawlings, 1981 Devriminin kuruluşundan başlayarak ve nihayetinde 4 Haziran İsyân'dan bu yana niyetinin, sıradan Ganalıların yönetildiği süreçlerde anlamlı bir şekilde katılıp gerçek bir demokrasi kurmak olduğunu açıkça belirtmiştir.³⁶⁹ 1983 yılının başlarında Rawlings, demokrasi için bir Ulusal Demokrasi Konseyi kurarak siyasal eğitime başlamış ve Gana'da 'katılımcı demokrasi' yol haritasını değerlendirmiştir. Geçiş süreçlerinde halkın ilgisini çekmek için ÷lke genelinde çeşitli

³⁶⁶ John A. Wiseman, "Democracy and Political Change in Sub-Saharan Africa", s. 4.

³⁶⁷ Essuman-Johnson A., "The Politics of Ghana's Search for a Democratic Constitutional Order, 1957-1991". In Ninsin Kwame A. and Drah Francis K. (ed.): "Ghana's Transition to Constitutional Rule: Proceedings of a Seminar Organised by the Department of Political Science, University of Ghana, Legon". Accra: Ghana Universities Press, 1991, s. 53.

³⁶⁸ Mike Oquaye, "Human Rights and the Transition to Democracy under the PNDC in Ghana". The Johns Hopkins University Press, (Human Rights Quarterly, Vol. 17, No. 3 (Ağustos., 1995), ss. 556-573), ss. 560-561.

³⁶⁹ ADM, 5/4/449, "Building Up a National Democratic Future. Address by the Chairman of the PNDC, FLT.-LT. Jerry John Rawlings, at the Opening Session of the Seminar for Presiding Members and Assemblymen and women, District Secretaries, CDRs, etc. Organised by the NCD at Sunyani 5 Temmuz Salı, 1990", s. 2.

bölgesel ve semt seminerleri düzenlenmiştir. Bu seminerlere, Bölge Meclisi temsilcileri, devrimci komiteler, 31 Aralık Kadın Hareketi, şefler, hemşireler, çiftçiler ve sendikalar da dahil olmak üzere her kesimden gelen kişiler katılmıştır.³⁷⁰

Yoksulluk, sefalet, cehalet, açlık ve yoksul sağlık tesislerini hafifletmek için Rawlings'in hareketi, demokratik idealler her birey için eşit fırsatların bulunduğu daha istikrarlı bir ekonomide gelişir düşüncesiyle 1983 başlarında Gana'da IMF'nin SAP'yi kabul etmeye zorlanmıştır. SAP, Gana'nın siyasi ve ekonomik yapılarını güçlendirme yolunda ve eğitim reformlarına yönelik olarak geliştirmeliydi. Ancak Rawlings, siyasi ve insan hakları üzerinde sosyo-ekonomik hakları vurgulamak için eleştirilmiştir.³⁷¹ Bu dönemde, kadınlar kamuoyunda çeşitli ihlallere maruz kalmışlar, tecavüz ve cinayet kurbanları olmuşlardır. Siyasi muhalifler, "halkın ve devrimin düşmanları" olarak etiketlenmiş, tutuklanmış ya da sürgüne zorlanmıştır. Devlet medyası ve basını, hükümet tarafından eleştirmenlerini hedef almak için kullanılmış ve özgür çalışma özgürlüğü sınırlanmıştır. Ancak, parti siyaset yasağının kaldırılmasıyla, ülke çapında bağımsız basının ortaya çıktığı görülmüştür.

Yine, ülkedeki bazı gönüllü ve örgütlü grupların, özellikle de kadın gönüllü ve örgütlü grupların büyük umutları durdurulmuştur. Bayan Rawlings önderliğindeki 31 Aralık Kadın Hareketi, Kadın ve Kalkınma Ulusal Konseyi'nin (NCWD) yerini almasıyla, ülkedeki kadınların özgür konumunu kısıtlamıştır. Mike Oquaye, 31DWM'nin mal dağıtımını, endüstriyel girdileri, pazar tezgâhlarını tekelleştirdiğini ve tüm kadınların devletten fayda sağlamak için kendi saflarına katılmasını talep ettiğini ileri sürmüştür.³⁷² Bu manipülatif ve zorlayıcı yaklaşım, Chazan'ın söylediği gibi, özerk sosyal eylemi kısıtlayan bir yöntemdi.³⁷³ PNDC tarafından uygulanan baskıcı ve co-optasyon taktiklerine rağmen, geçiş hem yerel hem de uluslararası sivil grupların baskılarıyla gerçekleşmiştir.

Adu Boahen, Kwame Nkrumah Devrim Muhafızları (KNRG)³⁷⁴, Gana Barosu (GBA), eski tüm siyasi partilerin birliği olan Özgürlük ve Adalet Hareketi (MFJ) gibi

³⁷⁰ Robert Pinkney, "Democracy and Dictatorship in Ghana and Tanzania", s. 172.

³⁷¹ See for example Oquaye Mike. "Human Rights and the Transition to Democracy under the PNDC In Ghana". The Johns Hopkins University Press, (Human Rights Quarterly, Vol. 17, No. 3 (Ağustos, 1995)).

³⁷² A.g.e., s. 566.

³⁷³ Naomi Chazan, "Africa's Democratic Challenge", s. 85.

³⁷⁴ Haynes Jeff, "Ghana: From personalist to democratic rule", s. 96.

yerel ön muhalefet gruplarında, öğrenciler, meslek örgütleri, sendikalar ve kamu görevlileri, siyasi açıdan demokratik koşullarla karşı karşıya kaldıkları için meydan okumuşlar ve taleplerde bulunmuşlardır.³⁷⁵ Uluslararası baskılar Birleşmiş Milletler, ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID), Ebert Vakfı ve çoğunlukla Bretton Woods kurumlarından gelmiştir. Gana ekonomisi karışıklık içindedir ve yoluna devam etmek için uluslararası mali yardıma muhtaçtır. IMF, verilecek kredilere geniş tabanlı bir siyasi katılım için siyasi koşullar getirmiştir.

1990 yılından itibaren, PNDC, ulusal bir demokratik geleceğin oluşmasına yönelik ulusal danışma süreçlerini yoğunlaştırmıştır. Gerekli demokratik yol üzerinde görüş alışverişi yapmak üzere ülke çapında seminerler düzenlenmiştir. Birçok siyasi kadının siyasi sürece anlamlı katkıda bulunduğu ve katkıda bulunmasını engelleyen İngilizce dil okuryazarlığı, eğitilmiş kadın oranının düşük olması nedeniyle kendi topluluğunun üyeleri kendi menfaatleri doğrultusunda yargılanmadan önce siyasi yeterliliğin ve kahramanlığın gösterilmesi için yol göstericiydi. Bu, az eğitilmiş kişilerin marjinalize edilmiş ve yeterince temsil edilmediği ülkenin siyaset elit niteliklerine karşı iyi bir çağrıydı.

S.K.B. Asante'nin başkanlığında bir Uzmanlar Komitesi ve Demokrasi Ulusal Komisyon 1991'de, Gana'nın siyasi geleceğinin çok partili bir siyasal sisteme yönelik olması gerektiğine karar vermiştir. Bunu, hemen ülkenin anayasa taslağı hazırlamak üzere 259 üyeli bir Danışma Meclisi³⁷⁶ oluşturulması izlemiştir. İlk kurucu Meclis, çok partili siyasetin onaylanması için karar verme sürecinde pazarıcı kadınları, fırıncı, kuaför ve kano balıkçıları³⁷⁷ içermekteydi. Amerikan tarzı bir başkanlık sistemi kabul edilmiş ve Anayasa 28 Nisan 1992'de bir halkoylamasına sunulmuş ve yüzde 92'lik bir "evet" ile onaylanmıştır. 1982'de yürürlüğe giren parti siyasetinin yasağı 1992 yılında kaldırılmış ve 18 Mayıs'ta siyasi partilerin kayıt altına alınması için şartlar getirilmiştir. Jeffries ve Clare'e göre, iki koşul siyasi partilerin kayıt işlemlerini yönlendirmiştir; ilk olarak, Gana seçimlerinde önceki siyasi partileri tanımlayan hiçbir isim, sembol, renk veya slogan kullanılamazdı; ikincisi, tarafların finansmanı, ne yabancının ne de özel şirketlerin finansmanına katkıda bulunamayacağı ve bireysel üyelerin 200,000' Cedi'den (200 £) fazla katkıda bulunamayacağıydı, ancak daha

³⁷⁵ Naomi Chazan, "Africa's Democratic Challenge", s. 280.

³⁷⁶ Ayensu K.B. and S.N. Darkwa, The Evolution of Parliament in Ghana, s. 92.

³⁷⁷ Robert Pinkney, "Democracy and Dictatorship in Ghana and Tanzania", s. 173.

sonra bu miktar isteyen kurucu üyeleri ve sıradan üyeleri için 1 milyon *Cedi*'ye³⁷⁸ kadar çıkarmıştır. Cumhurbaşkanlığı ve parlamento seçimleri sırasıyla Kasım ve Aralık aylarında yapılmış ve 7 Ocak 1993'te Dördüncü Cumhuriyet, Rawlings ve NDC iktidarıyla başlamıştır. Dördüncü Cumhuriyet'in Birinci Parlamentosu'ndaki iki yüz parlamento sandalyesinden on altısı kadındı. Bu sayı İlk Cumhuriyetten o zamana kadar en yüksek sayıydı. Bu kısmen, 31DWM'nin sadık kadınları partinin gündemini ülke genelindeki kitlelere itmek ve harekete geçmek için ödüllendiren NDC tarafından doğrudan kontrol edilmesinden kaynaklanmaktaydı ancak, hiçbir kadın başkan ve başkan yardımcısı aday olmamıştır.

Siyasi sistemler, Afrika'daki demokrasilerde bile ataerkil niteliktedir. Demokratikleşme süreci, Afrika'daki demokratik süreçlerde kadınların ve erkeklerin durumunu değerlendirerek, eşitlik ve siyasi hayata daha dengeli bir toplumsal cinsiyet katılımı sağlaması amaçlanmaktadır. Shahra Razavi, kadınların (Afrika'da) siyaset bürosundan kalıcı olarak dışlanmasının ciddi bir kusur olduğunu ve bu kurumlara otomatik olarak cinsiyet eşitliği olmadığını düşündüğünü ve demokratik kurumların nasıl reforma tabi tutulması gerektiğini sorgulamaktadır.³⁷⁹ Namibya Dışişleri Bakan Yardımcısı Namibya'da 1994 yılında düzenlenen "Kadın ve Afrika'da Demokratikleşme Süreci" konulu bir UNESCO toplantısında Bayan Netumbo Nandi-Ndaitwah, kadınların siyasi konumlarının artmasına rağmen hala düşük seviyelerde kaldığını belirtmiştir. Bakanlar ve daimî sekreterlik görevleri gibi daha üst kademelere ulaştıklarında eğitim, sağlık ve sosyal refah gibi belirli alanlara tahsis edilememektedirler.³⁸⁰

Dolayısıyla Afrika'da aktif demokratikleşme sürecinde kadınların katılımını engelleyen çok sayıda sosyo-kültürel zorluklar bulunmaktadır. Bu kültürel engeller arasında yüksek okur-yazarlık, kadınların siyasette cinsel istismarı, yoksulluk, ev içi sorumluluklar ve toplumlarda eşit olmayan cinsiyet rolünün töresel kalıp tutum ve davranışları bulunmaktadır. Çoğu genç kızın eğitim seviyesinin düşük olmasının

³⁷⁸ Richard Jeffries and Clare Thomas, "The Ghanaian Elections of 1992", *African Affairs*, Vol. 92, No. 368, (Haziran., 1993, ss. 331-366), s. 338.

³⁷⁹ Shahra Razavi, "Women in Contemporary Democratization". (*International Journal of Politics, Culture, and Society*, Vol. 15, No. 1, Risks in the 21st Century: Papers from the Women and Gender in Global Perspectives Program Symposium, University of Illinois at Urbana-Champaign, Ekim 2000, s. 201-224), s. 202.

³⁸⁰ "Women and the Democratization Process in Africa", Report of UNESCO Regional Meeting of Experts, Namibia: Windhoek, 18-22 Ekim, 1994, s. 8.

nedeni, hamile kalmaları ve okuldan ayrılmak zorunda kalmalarıdır. Sosyo-kültürel kısıtlamalar kadının konumunu sınırlarken, erkeklerin pozisyonları dinamik bir şekilde geliştirilmektedir. Senegalli Psikopatoloji Profesörü Pierrette Koné, kadınların demokratik sürece katılımını kısıtlayan üç kavramı tespit etmiştir; Fark, entegrasyon ve katılım. O'na göre, toplumsal olarak inşa edilmiş olan erkeklerle kadınlar arasındaki farklılıklar, kadınları belirli faaliyet alanlarına dâhil etmek için bir mekanizma olarak kullanılmaktadır. Kadınlar kendi kimliklerini, hedeflerini, değerlerini korumak ve kendi başına katılımcılar olmadıkça, siyasi partiler gibi mevcut kurumlardaki kadınların entegrasyonu zordur.³⁸¹

Gana kadınları, Gana'daki siyasi dönüşümlerin yıllar boyunca kimliklerini, hedeflerini ve siyasi değerlerini kaybetmişlerdir. Kadınlar siyasi hayata dâhil olmuş ve politik hedeflerini erkeklerle eşit derecede rekabet edemediği veya sergileyemediği için istihdamda eşit fırsatlar sağlama yöntemi (AA) veya siyasi kota sistemi aracılığıyla politik pozisyonlar önermişlerdir.

Kadınlar için siyasi kontenjanlar üç şekilde gelmektedir; Parlamentolarda kadınlar için ayrılmış yerler, Siyasi partilerin adaylarının belli bir yüzdesinin kadın olmasını gerektiren yasama kotaları ve bireysel partilerin belirli bir yüzdesini kadınlara adayacağına söz verdiği gönüllü parti kontenjanları.³⁸² 1990'lı yılların çoğunun siyasi partileri, kadınları siyasete dâhil etmek için yapılan gönüllü kontenjanlar büyük oranda güvenmektedir. Bu siyasi liderler ya da hatta siyasi partiler, çoğunlukla uluslararası tanınma, yardım ve bağışı alma ve kadınlara eşit derecede dayatmamak için kontenjan sistemini benimsemektedir. Örneğin, NDC, cinsiyet eşitliğini sağlamanın yanı sıra 1992 seçimlerinde parti için kampanya yapmak konusunda uluslararası alanda tanınan 31DWM'nin sadık kadın üyelerine sandalye sunmuştur.

Demokrasi, kadın sorunlarına değinmeden önce tam olarak gelişemez; İkisi birlikte hareket etmelidir. Kadınların siyasi katılım ve temsili, kontenjanlara bağımlılığı genellikle kadınların siyasette kalitesini ve sayısını etkilemektedir. Demir Leydi Margaret Thatcher *“Beğenilmek için yola koyulursanız, istediğiniz zaman*

³⁸¹ A.g.e., ss. 11-12.

³⁸² Sarah Sunn Bush, “International Politics and the Spread of Quotas for Women in Legislatures”. (Cambridge University Press on behalf of the International Organisation Foundation, International Organization, Vol. 65, No. 1 (Winter 2011), s. 103-137), s. 105.

uzlaşmaya hazırlıklı olacağınızı ve bunun sonunda hiçbir şey elde edemeyebileceğinize hazırlıklı olun”³⁸³ demiştir. Dolayısıyla AA ya da kontenjan sistemine atanan kadınlar partiye bağlılıklarına borçlu değillerdi ve partiyi eleştirdikleri için sessiz kalıyorlardı.

Yine, Gana’da kadınların aktif siyasi aktivizmini engelleyen kültürel engellerden birisi yoksulluk ve onlara dayatılan muazzam bir iç yüküdür. Evlilik, doğum, ev bakımı. Kadınlar “evcil varlıklar” olarak görülüyorlardı. Örneğin, Gana’da mevcut istatistiksel bilgiler, dört kadından birinin (%27) 18 yaşından önce evlendiğini göstermektedir.³⁸⁴ Büyücülük, kadın sünneti (FGM) ve dul ayinleri gibi kadınlara karşı eski töresel ayrımcı geleneksel uygulamaların yanı sıra kadınların özgürlüğün de engellemektedir. Akan halkı arasında, bir kadın ölen kocasının bir kardeşiyle evlenmek zorunda bırakılmaktadır.

Gana’nın üç Kuzey bölgesinde dulluk ayinleri, özellikle kadınların insan haklarını ihlal ederek psikolojik ve duygusal işkence altına almaktadır. Dul ve Yetim Hareketi’ne (WOM) göre kocalarını öldürmekle suçlanan kadınlar işkence gördüler, çırılçıplak soyuldular, saçları pazarlarda ulu orta tıraşlandı ve küçük düşürüldüler ve cesetle birkaç günlüğüne kalmaya zorlandılar. Masumiyetlerini kanıtlamak için ölmüş kocalarına³⁸⁵ ait tüyler ve tırnaklarıyla hazırlanan karışımları içmeye zorlanmışlardır. Dul evlilik ayinine sıkı sıkıya bağlı olan büyücülük, kadınların özellikle de kötü davranışlarla suçlandığı ve topluluktan bölgenin dışında cadı kamplarına sürüklendiği büyüdür. Dulluk ayinine sıkıca bağlı olan, büyücü kadınlarda, bölgenin dışında cadı kamplarına sürülmüşlerdir. Gana’da yedi ünlü cadı kampı vardır ve neredeyse hepsi Kuzey Bölgelerinde bulunmaktadır; Kpatinga, Kukuo, Nabuli, Gushegu, Gambaga, Gnani ve Bonyasi cadı kampları. Bütün bu geleneksel ve kültürel uygulamalar, kadınların erkeklerle “karışık ortamda” özgürce sosyalleşmesini engellemektedir.

Sarah, sanayileşme ve demokratikleşme sürecinde kadınların iş gücüne girdiğini, doğurganlık düzeylerinin azaldığını, kadınların okuryazarlarının arttığını ve

³⁸³ <https://www.forbes.com/sites/markfidelman/2013/04/10/the-top-5-leadership-lessons-margaret-thatcher-taught-us/#27d1060332d1>

³⁸⁴ Push for Affirmative Action Bill heightens as world marks int’l Women’s Day”, <http://www.myjoyonline.com/news/2017/March-8th/push-for-affirmative-action-bill-heightens-as-World- marks-intl-womens-day.php>

³⁸⁵ <https://www.modernghana.com/news/298544/widowhood-rites-still-rife-in-northern-regions.html>

cinsiyet tutumlarının değiştiğini belirtmiştir.³⁸⁶ Kadınlar, cinsiyet eşitliğini teşvik etmek için eski inançlara meydan okumada anahtar oyuncular haline gelirler. Yirmi beş yıldır Gana’nın Dördüncü Cumhuriyet’i ortaya çıktığı için siyasal ve sivil hizmet pozisyonlarındaki kadınlar, yüksek siyasi görev almak için “seks” teklifinde bulunmadan ve smrlenlerden önce “seks” için açık taleple karşı karşıya kaldılar, dolayısıyla kadınların akademik ve siyasi yeterlilikleri dikkatten kaçmıştır. Örneğin, Seçim Komisyon’un ilk kadın Başkanı olan Madam Charlotte Kesson-Smith Osei’nin, NDC’nin Cumhurbaşkanı John Dramani Mahama tarafından 2015’te atanması, muhaliflerin hakaret ve cinsel iddialarla karşılaşmıştır. Kumasi’deki Asokwa’daki NPP parti destekçilerine seslenerek, 2016 seçimlerine kadar, Seçim Komisyonu Başkanı’nın ‘yetersiz’ olduğunu ve daha st düzey yetkilerden biriyle “cinsel ilişki kurmasa” atanamayacağını ifade etmiştir. Yetkili, hükümette görevli yetkililerin Charlotte Osei’ye “Seçim Komisyonu sandalyesi pozisyonu karşılığında kaalarınızı getirin” ifadesini sarf ettiğini iddia etmiştir. Bu arada 7 Aralık 2016 seçimleri muhalefet NPP tarafından kazanılmıştır. Kadına yönelik bu olumsuz sosyo-kültürel ve siyasi kısıtlamaların ele alındığı bir zamana kadar kadınlar demokrasilerde bile ‘ikincil’ politik rol oynamaya devam edecektir.

4.5. DÖRDÜNCÜ CUMHURİYET’TE KADININ POLİTİKADAKİ KONUMU

1992’den beri Gana halkı tarafından alınan demokratik yol, bir zamanlar ülkenin “istikrarsız demokratik siyasi alanı” olan, sabit askeri müdahalelerle karakterize edilen, etkileyici bir politik çevreye başarıyla devam edebilmiş ve alt bölgeye siyasi umutlar atılmıştır. Buna rağmen eksik kalan, kadınların ulusal meselelerde siyasi konumu olmuştur. Hem temsilde hem de aktif siyasi katılımda kadınlara verilen konum, Ruanda, Senegal, Güney Afrika ve Angola gibi ülkelerle karşılaştırıldığında düşük kalmıştır. Karar alma ve demokratikleşme sürecinde kadınlar tarafından siyasette ilgisizlik, hükümetlerin olumlu kadın kanunlarını hızlandırmadaki isteksizliği, sosyal ve geleneksel engeller arasında olabilir.

³⁸⁶ Sarah Sunn Bush, “International Politics and the Spread of Quotas for Women in Legislatures”, s. 108.

1995'te Pekin'de (Pekin Deklarasyonu) düzenlenen ve kadınları karar verme alanlarında eşit alanlarda sunmaya iten BM Dördüncü Dünya Konferansından bu yana kadınlar liderlik pozisyonlarında cinsiyet konularına yönelmeye, Afrika ülkelerinde siyasi faaliyetlerde kadınları daha fazla entegre etmek için teşvik etmişlerdir. Bu çağrı genişletilmiş, farkındalık yaratmış ve politik güçlendirme yapmıştır. Toplumdaki kadınlar için farklı yollar açmıştır. Örneğin, Gana'da Aile İçi Şiddet ve Mağdur Destekleme Birimi (DOVVISU), polise, aile istismarı ve tecavüz vakalarına, parlamenter olarak itiraz eden kadın sayısının artması, eğitim alanlarına geniş erişim imkânı verilmesine yanıt vermesine yardımcı olmak üzere kurulmuştur. Kademeli paradigma, genç kızların zorla evlendirilmesi, eşlerin mülkiyet haklarının önerilmesi, pozitif ayrımcılık gibi basmakalıp geleneklerden uzaklaşmaktadır.

Kadınların ve kızların siyasi ve ekonomik kararlardan dışlanması, kadın konularında kayda değer olmayan sonuçlara yol açmaktadır. Yalnız erkekler, bugün toplumlarımızı saran çoklu politik, ekonomik ve sosyal zorlukları ele alamamaktadırlar. Bu zorlukların üstesinden gelmek için hem kadınların hem de erkeklerin birlikte çalışmaları gerekmektedir. Demokratik eşitlik ancak, azınlıkları ötelemekten mantıksal siyasi rekabet ve toplumsal cinsiyet katılımı duygusu yoluyla sağlanabilir. Kendra ve diğerleri, eşit olmayan güç yapılarını ve yerleşmiş sosyal ve kültürel normları, erken evlilik, eğitim reddi gibi kız çocuklarının ilerlemesini engelleyen toplumsal, politik, ekonomik ve kültürel engelleri dönüştürmeyi ya da kadınları evde tutan sosyal normların kaldırılması gerektiğini düşünmektedirler.³⁸⁷

Diğer siyasi partilerin varlığına rağmen şimdiye kadar 1992 yılından bu yana ulusal siyasi yelpazede, Gana'nın demokratik kültürü ABD'ye benzer bir form almakta ve Demokratik konsolidasyona yönelik seçim ittifakları oluşturan diğer nispeten "daha küçük" partilerle NDC ile NPP arasında giderek iki taraflı bir siyasi çevre haline gelmektedir. 1996 seçimleri, yeni kişiliklerin ve bu tür ittifakların ortaya çıkmasına tanık olmuştur. Mesela, NPP'nin Adu Boahen'in yeri başkanlık adayı Bay J.A. Kufuor tarafından alınmıştır. Üçüncü Cumhuriyet'in Dr. Hilla Limann bir tıp doktoru için kenara çekilmiş, Dr. E.N. Mahama PNC'yi temsil etmiştir. İlerici İttifak ve Büyük

³⁸⁷ Heideman Kendra, Nietzsche Carisa, Romano Julia Craig, White Elizabeth, Fetterly Madeline, and Parker Emily (eds.), "Beijing+20 Looking Back and the Road Ahead: Reflections on Milestones in Women's Leadership in the 21st Century". The Woodrow Wilson International Center for Scholars, 2014, s. 5.

İttifak gibi ittifaklar, sırasıyla NDC ve NPP olmak üzere iki büyük parti tarafından diğer daha küçük siyasi partilerle kurulmuştur.³⁸⁸

İttifaklar, siyasi kampları daha iyi siyasi gündemleri vaat ve teklif eden partilere yönlendirmek için siyasi kamplara çekmek ya da sunmak için fırsatlar sağlamıştır. Politikadaki birkaç kadından bazıları görevdeki NDC ile bu görüşten yararlanmıştır. Örneğin, PCP'nin kadın organizatörü Faustina Nelson'ın NDC saflarına eklendiği kaydedilmiştir.³⁸⁹ 1996 başkanlık ve parlamento seçimleri Rawlings ve NDC tarafından kazanılmıştır. Parlamento seçilen onsekiz kadın sayı olarak azdı. Dört yıl içinde yalnızca iki sandalye artırılmıştı. On sekiz sandalye olan 1992 seçimleriyle karşılaştırıldığında, kadınları demokratikleşme sürecine katmak için iyi bir başlangıçtı. Kadınların az temsil ve katılım göstermesine rağmen, Rawlings'in siyasi sahneden çıktıktan sonra 2000 seçimlerinde eşi Nana Konadu Agyeman Rawlings'e hazırlandığı iddia edilmiştir. Bu, Rawlings'in üst düzey görevlerden bazı önemli ve deneyimli siyasi figürleri indirgeme eylemlerini izlerken, üst sıralara bilinmeyen politikacıları atamıştır. Bu tür atamalardan biri Profesör J.E.A. Mills 1997'de Rawlings tarafından Başkan Yardımcısı olarak atanmış Rawlings'le kaba bir ilişki içinde olan E.N. Arkaah'dan devralınmıştır.

Bayan Rawlings, Rawlings'in çıkışını takiben güçlü bir kadın politikacı olarak ortaya çıkmış; 1992-2000 Anayasası'nın öngördüğü iki şartı yerine getirdikten sonra 2000 yılından beri NDC'ye liderlik etme konusunda itirazda bulunmuş fakat her zaman J.E. A'ya karşı kaybetmiştir. 2000 ve 2004 seçimleri Bay Kufuor ve NPP tarafından kazanılmıştır. 2000 seçimlerinde 19 kadın meclise seçilmiş ve 2004 seçimlerinde 230 parlamento koltuğundan kadınlar yüzde 10 temsil görmüştür, bu da yirmi üç koltuk demektir. Demokratik sürece katılımı arttırmak için hükümet, 2001 yılında Cinsiyet, Çocuk ve Sosyal Koruma Bakanlığı'nı kurmuştur. Bu Bakanlığın temel yetkisi, kadınların ve çocukların daha iyi sağlık, eğitim ve ev içi şiddete karşı korunma hakkı kazandırmak için geliştirilmesi ve güçlendirilmesi ile ilgilidir. Mevcut Dördüncü Cumhuriyet döneminde, siyasi idareler kadınlara oldukça üst sıralarda yer vermeye çalışmışlardır. Örneğin Kufuor yönetimi, 2007'de ilk kez, ülkenin ilk baş hâkimi olan Georgina Theodora Wood'u atamıştır. J.E.A. Mills 2009'da iktidara gelen

³⁸⁸ Richard Jeffries, "The Ghanaian Elections of 1996: Towards the Consolidation of Democracy?" (African Affairs, Vol. 97, s. 189-208, 1998), s. 192.

³⁸⁹ A.g.e.

idarecilik idaresi, Joyce Bamford-Addo'yu Gana'da bir ilk olan parlamento başkanı olarak atamıştır.

2008 yılında kadınlar Dördüncü Cumhuriyet döneminde 15 sandalye ile şimdiye kadar en düşük meclis temsilciliğine sahip olmuştur. Bununla birlikte, 2012 genel seçimlerinde, kadınların yüzde 21,8'ini temsil eden 133 kadın arasında 29 sandalye bulunmaktadır. Bir işkadını olan Madam Akua Donkor, 2012 cumhurbaşkanlığı seçimlerine bağımsız bir aday olarak cesur bir girişimde bulunmuştur. Seçimdeki katılımı, yeterli oy toplamamasına rağmen, gelecek seçimler için olumlu bir gelişme olmuştur. 2016 seçimlerinde kadınlar için de marjinal bir kazanç bulunmaktaydı. Hem erkekler hem de kadınlar için parlamento adaylarının toplam sayısı 1.158'di. Bu sayıdan yüzde 12,72'i 137 kadındı ve 35'i parlamentoya seçilmiştir. 2016 seçimlerinde yapılan seçimin Ganalı kadınlar için önemli sonucu ilk defa bağımsız ve özerk kadın siyasi partilerin katılımıydı. Akua Donkor, 2012'deki ilk gayretinden sonra Gana Özgürlük Partisi (GFP)'ni kurmaya devam etmiştir. Aynı şekilde, Bayan Rawlings Ulusal Demokrat Partiyi (NDP) kurmuş ve yönetmiştir. Ancak Akua Donkor, Seçim Komisyonu tarafından itirazda bulunmaktan men edilmişti, çünkü aday gösterilmesi suçlamalarla engellenmiştir. Bayan Rawlings daha önce men edilmiş ancak mahkemenin itirazıyla bu hakkı tekrar kazanmıştır. Seçimlere itiraz etmek için eski konumuna getirilmiştir. O, tüm ulusal oyların % 0.16'sını temsil eden 16.878 oy almıştır. Aşağıdaki tablo Gana parlamentosundaki kadın sayısını göstermektedir. (Tablo 2).

Tablo 2: Gana Parlamentosu'ndaki kadın sayısı 1969-2017.

Yıl	1969	1979	1993	1997	2001	2005	2009	2013	2017
Koltuk	140	140	200	200	200	230	230	275	275
Kadın	2	5	16	18	23	23	15	29	35
% Toplam	1.4%	3.5%	8%	9%	11.5%	10%	6.5%	10.5%	12.7%

Kaynak: (Allah-Mensah, B. (2007), Ayensu, K.B. and Darkwa, S.N. (1999), Electoral Commission of Ghana), ancak tez sahibi tarafından güncellenmiştir.

2012 yılından bu yana kadınların siyasi özerkliğini ve temsiliyetlerini artıran çalışma, sivil toplumun sürekli çabasıyla gerek kadınların gerekse uluslararası STK'lar tarafından yapılan çabalarla, eğitime erişimin artması, ekonomik konumların iyileştirilmesi, siyasi istikrar ve güvenlik sağlanması ile ilişkilendirilebilir. Bu etmen dizisi bir şekilde kadınların ulusal politikaya olan ilgisini yenilemiştir. Tüm bu olumlu değişikliklere rağmen, hala yapılması gereken çok şey bulunmaktadır. Halen, Gana Parlamentosu'ndan önce, kadınların yönetime, kamuya açık iktidar konumlarına ve karar alma süreçlerine %40 oranında temsil ve katılmasını isteyen pozitif ayrımcılık yasa tasarısı bulunmaktadır. Tasarıda ayrıca, ilçe, belediye ve metropolitik meclislerde %30'unun kadın başkan olarak atanmasını önermektedir. Tasarı kanuna geçirilirse, siyasi eşitlik sağlamak için kadınların konumunu artıracaktır. Ancak, parlamento, üyeler tarafından kadınlarla ilgili tasarıları onay vermekten çekindikleri için parlamentonun önünde çürümeye müsait olma riski ile karşı karşıyadır.

Bu husus bu noktaya kadar ulaşmış çünkü kadınlar kadın lehine tasarıları kanun haline getirmek için meclisteki sayıdan ve güçten yoksundur. Örneğin eski NDC yönetiminin Dışişleri Bakanı Madam Hannah Tetteh, parlamentodaki kadınları “nesli tükenmekte olan bir tür” olarak nitelendirmiştir. Kadınların görüşleri parlamentoda³⁹⁰ pek bir etki yaratmamaktadır. Sistemik iş birliği ve siyasi kararlar üzerinde uzlaşmayı vurgulamak yerine, siyaset, erkek normları ve değerleri boyunca, hatta ‘kazanan ve kaybedenler’ olarak, rekabet ve çatışma gibi fikirlere dayanan erkek yaşam biçimlerini düzenlemektedir.³⁹¹

³⁹⁰ Hannah Tetteh, “Women in parliament are ‘endangered species’”, <http://www.ghanaweb.com/GhanaHomePage/politics/Women-in-parliament-are-endangered-Species-Hannah-Tetteh-448155>, Thursday, 16 June, 2016.

³⁹¹ Ballington Julie and Karam Azza, “Women in Parliament: Beyond Numbers”. A Revised Edition, Sweden: IDEA, 2005, ss. 35-36.

SONUÇ

Bu çalışma, Gana siyasetinde kadınların marjinal hale getirilmesi konusunun öncülüğünde başlamış ve kadınların kademeli olarak en üst siyasi düzeyde rekabet etme yetkisine sahip oldukları üzerine yoğunlaşmıştır. 1947'den bu yana modern Gana siyasi tarihinin evriminde kadınlar vazgeçilmez bir rol oynamıştır. Gana'nın bağımsızlığına yaptıkları katkılar, geleneksel Ganalı toplumunda, kadının nüfuzunu hatırlatmaktadır. Bu çalışma, 19. yüzyıl sanayi devriminin yaşamın her alanında geniş kapsamlı değişiklikler meydana getirdiğini göstermiştir. Okuryazarlık, yeni siyasi ideolojiler, ekonomi, toplumsal cinsiyet ilişkilerindeki değişiklikler ve insanların toplumsal olarak nasıl etkileşim kurdukları bunlardan bazılarıdır.

Kadınlara karşı ayrımcılığa meydan okumaya ve yeni sosyo-politik ortamda kadın haklarına yönelik mücadeleye katkı veren “Kadın Kurtuluş” gruplarının ortaya çıkışı yirminci yüzyıldan itibaren olmuştur. GWL, AWAG, NFGCW, FEGAWO, 31DWM ve son zamanlarda WOM da dâhil olmak üzere bu gruplar, kadınlara yönelik siyasi ve sosyal adaletsizliklere karşı savaşmışlardır. Bununla birlikte, otoriter askeri rejimlerin iktidara gelmesi, kadınların siyasi kimliğini ortadan kaldırarak onları siyasi faaliyetlerini maskeleyiş ve kadınların siyasi aktivizmini engellemiştir.

‘Azınlıkların marjinalleştirilmesi’ politikası, demokrasi adı altında hükümetler kurmak için siyasi sayıları yeterli olmayan kadınlar, gençler ve azınlık etnik gruplar yoluyla, kontrol edilir ve güçsüzleştirilir. Bu grupların karar verme düzeyinde temsilleri yoktur. Kadınlar söz konusu olduğunda, dilde, özellikle erkek zamirleri, kadınları aşağılayıcı bir şekilde kullanılır. Erkek ideolojileri, siyasi söylemde kadınları zayıflatmak için kullanılır ve bu sayede renksiz bir sosyal yapı ve ilişki yaratılır. Bu, NLC tarafından ülkeyi 1969'da demokratik bir yönetime taşımaya yönelik sunulan Seçim ve Yerel Hükümet Reformu raporunda kullanılan bir taktiktir. Rapordaki erkek zamirlerinin kullanımı kaldırılmış ve bu durum kadınları üst düzey kilit konumlara itiraz etmeye uygun hale getirmiştir. Yine, Gana parlamentosunda çoğunluğu oluşturan erkek milletvekilleri, kadınlara ait giderleri kanunlara tabii kılmakta hevesli değildir. Eşlerin mülkiyet hakları ve geçici olarak kadınların sosyal ve siyasi konumunu güçlendirecek Pozitif Ayrımcılık Programı, onurlu üyelerin onayını beklemektedir.

Bu araştırma başlangıçtan itibaren, kültürel toplumsal cinsiyet dinamiklerini ve siyasi değişim güçlerinin Gana'daki kadın kimlikleri, çıkarları ve siyasi özerklik üzerinde nasıl bir etkisi olduğunu araştırmayı hedeflemiştir. Bir noktada çalışma, kadınların ulusal politikalarında ilgi ve heyecan gösterdiklerini sergilemiştir. Bununla birlikte, zaman içinde bu ilgi ve hırs azalmış ve kayıtsız bir şekilde 'boyun eğme' pozisyonunu almıştır. Buna rağmen bu 'boyun eğme' öncülüğünde, bu çalışma demokratik siyasi alanda kadınların yer almasını sağlayabilecek bazı tavsiyelerde bulunmaktadır. Çalışmadaki bu tür önerilerin yalnızca siyasi hayatı isteyen kadınlar için değil hükümetler, politik öncüler, sivil toplum, STK'lar, kadın hareketleri ve kadın konularıyla ilgilenen herhangi bir parti için yararlı olacağı düşünülmektedir.

Siyasal analizciler ve çok sayıda kaynak, kadınlar için politik kontenjanlar ayrılmasını, kadınların siyasette hakkaniyete sahip olmasındaki en önemli yol olduğunda birleşirler. Bu amaçla, hükümetler ve siyasi partiler, kadınları siyasete çekmek için gönüllü parti kontenjanlarına başvurmuştur. Bu yaklaşım onları politik olarak güçlendirmek için değil, daha çok kadın seçmenlerin oylarını kazanmak içindir. Bu nedenle, kadınlar için en az %35 oranıyla parlamento, bakanlık, ilçe ve belediye konumlarında gereken yerlere kontenjan ayrılması önerilmektedir. Ayrıca, siyasi partiler yalnızca kadın bildirilerini kendi bildirilerinde politize olarak değil, kadın kollarının ötesinde bir katılım ve temsil ile, partilerin tüm kademelerinde kadınların en az %40'ını seçme kriterlerini içerecek şekilde yerleştirmelidirler.

Yine, kadın eğitimi, özellikle lise son sınıf seviyesinden başlamak üzere, politik çalışmaları da içerecek şekilde olmalı ve üniversite eğitiminde devam etmelidir. Çoğu zaman, lise son düzeyinde kız öğrenciler daha çok, sepetçilik, boncuk sanatı, su kabı yapımı ve dikiş alanında, ev idaresi ile ilgili çalışmalara yoğunlaştırılmaktadırlar. Böylece, az sayıda kadının, yönetim ve siyasetle ilgili alanlarda yaptıkları çalışmalar gözlemlenebilmektedir. Bu nedenle, lise düzeyindeki bu mesleki ve ev ekonomisi seçeneklerin tümünde, tarih, siyaset ve yönetim çalışmalarının yer alması, özellikle de kız öğrencilerin, siyasetin gerekleri ve ilkeleri ile ilgili eğitim almaları gerekmektedir. Ayrıca, akademide, tarih ve siyaset alanlarında daha fazla kadının varlığı, diğer kadınların benzer yolları takip etmesini sağlayacak ve nihai olarak kadınların en üst düzey siyasi konuma gelebilmeleri için bir motivasyon kaynağı oluşturabilecektir.

Dahası, kadınlar kendilerindeki siyasi benlik bilincini ortaya çıkarmalı ve bunun uygulanması için çalışmalıdırlar. Gana Yaşam Standartları Araştırması'na göre, kadınlar ülkedeki yoksulluklardan en fazla zarar gören kesimdir. Bu, finansal kaynaklara ve sermayeye erişimin kadınların politik ilerlemesini ve katılımını engellediği anlamına gelmektedir. Bu nedenle, potansiyel kadın politikacılar, kadınları teşvik etmek için siyasi kampanyalara kaynak ayırmalıdırlar.

Demokrasi, kadın sorunlarına değinmeden tam olarak gelişemez; ikisi birlikte hareket etmelidir. Hükümet, Toplumsal Cinsiyet, Çocuk ve Sosyal Koruma Bakanlığı, kalkınma ortakları, geleneksel otoriteler ve kurumlar, kadın grupları ve sivil hekimlik alanlarında genel olarak kadın ve erkeğe eşit haklar sağlamak için daha fazla şey yapılmalı ve ayrımcı geleneklerle mücadele edilmelidir. Kadınların erkeklerden daha aşağı olduğu düşüncesi, genç kadınlarla yaşlı erkekler arasında evliliklerin giderek artması, kız çocuklarının okuldan ayrılmasına ve geleceklerinin kötü şekilde etkilenmesine neden olmaktadır. Ayrıca, üst düzey siyasi konumdaki eğitimli kadınlar, genç kadınlara rol model olmanın yanı sıra bu tür ayrımcılıkların önüne geçmede daha sert faturalar kesilmesini teklif etmelidir.

Son olarak, demokratik alan, kadınların hâkim olduğu gayri resmi ekonomik alanı içermelidir. Malların vergilendirilmesi ve dağıtılması biçimindeki ekonomik müdahaleler, politik kararlardan büyük ölçüde etkilenmektedir. Bu nedenle, hükümet ve paydaşları, ekonomi politikalarını formüle etmeden önce pazarcı kadınlara ve tüccarlara danışmalıdırlar.

KAYNAKÇA

ARŞİVLER:

“(Old) Institute of African Studies Library, University of Ghana, Legon.”

“Public Records and Archives Administration Department (PRAAD), Accra- Ghana.”

Gazeteler:

Ghana Gazette, January, 1971.

The Ghanaian Times, February, 1966.

Daily Graphic, February-March, 1966.

Daily Graphic, Friday, January 14, 1972, No. 6617.

Daily Graphic, June, 1979.

The Ghanaian Times, January, 1982.

Daily Graphic, October, 1969.

Daily Graphic, June, 1971.

Yayınlanmış Birincil Kaynaklar:

ADM, 5/3/174, “Report of the Commission of Enquiry into Electoral and Local Government Reform, Part III, Accra, 1969, pp. 1-66.”

ADM, 5/4/325. “Civil Rule Returns to Ghana, 1970, pp. 1-38”.

ADM, 5/4/401. “Speech by DR. K.A. Busia, Prime Minister, at the Inauguration of the Second Republic at the Black Star Square in Accra, October 1, 1969 pp. 1-4”.

ADM, 5/4/449, “Building Up a National Democratic Future. Address by the Chairman of the PNDC, FLT. -LT. Jerry John Rawlings, at the Opening Session of the Seminar for Presiding Members and Assemblymen and women, District Secretaries, CDRs, etc. organised by the NCD at Sunyani on Thursday, 5th July, 1990, pp. 1-7”.

Report of UNESCO Regional Meeting of Experts. “Women and the Democratization Process in Africa”. Namibia: Windhoek, 18 to 22 October, 1994, ss. 1-40.

YAYINLANMIŞ İKİNCİL KAYNAKLAR:

Kitaplar:

Allah-Mensah, B. (2001), "Political Parties, Gender and Representation: The Case of Ghana's Election 2000." In Ayee, J. R. A. (ed.). "Deepening Democracy in Ghana: Politics of the 2000 Elections, Vol. 1." Accra: Freedom Publications Ltd.

Allah-Mensah, B. (2007), "Women and politics in Ghana, 1993-2003". In Boafo Arthur, K. (ed.). - "Ghana: One Decade of the Liberal State". Dakar, Codesria. p. 261.

Assensoh, A.B., and Alex-Assensoh, Y. M. (2001), "African Military History and Politics: Coups and Ideological Incursions, 1900-Present." PALGRAVE.

Ayensu, K.B. and Darkwa, S.N. (1999), "The Evolution of Parliament in Ghana, Accra: Institute of Economic Affairs."

Ballington, J. and Karam, A. (2005), "Women in Parliament: Beyond Numbers". A *Revised Edition*, Sweden: IDEA.

Bentley, J. H. and Ziegler, H., F. (2000), "Traditions and Encounters: A Global Perspective on the Past, Volume I: From the Beginnings to 1500." New York: McGraw-Hill, Second Edition.

Biney, A. (2011), "The Political And Social Thought Of Kwame Nkrumah." Palgrave and Macmillan.

Boahen, A. A. (2000), "Ghana: Evolution and change in the nineteenth and twentieth centuries." Sankofa.

Boateng, E.A. (1996), "Government and the People: outlook for Democracy in Ghana". Ghana: The Institute of Economic Affairs (IEA). pp. 3-49.

Bourret, F. M. (1960), "GHANA: THE ROAD TO INDEPENDENCE, 1919-1957." Oxford Press.

Chazan, N. (1983), "An Anatomy of Ghanaian Politics: Managing Political Recession, 1969-1982." Westview Press.

Dan-Bright, S. D. (1998), "Ghana in Search of Development: The Challenge of Governance, Economic Management and Institution Building." Sweden: Reprocentralen HSC, Uppsala. pp. 85-251.

Essuman-Johnson, A. (1991), "The Politics of Ghana's Search for a Democratic Constitutional Order, 1957-1991". In Ninsin, K. A. and Drah, F. K.(eds.). "Ghana's Transition to Constitutional Rule: Proceedings of a Seminar Organised by the Department of Political Science, University of Ghana, Legon". Accra: Ghana Universities Press. pp. 52-60.

Fairclough, N. (1995), "Critical Discourse Analysis: the critical study of language." Longman Group.

Fallon, M. K. (2008), "Democracy and the Rise of Women's Movements in Sub Saharan Africa." The Johns Hopkins University Press. pp. 75-94.

Gocking, S. R. (2005), "The History of Ghana." Greenwood Press.

Goody, J. (2006), "The Theft of History". New York: Cambridge University Press.

Jamie, F. (2003), "Political Identity and Social Change: The Remaking of the South African Social Order." State University Press of New York.

Joseph, S. Nye, Jr. (2004), "Soft Power: The Means to Success in World Politics." Public Affairs. pp. 1-2.

Kimble, D. (1963), "A Political History of Ghana: The Rise of Gold Coast Nationalism, 1850-1928." Oxford Press.

Lazar, M. M. (2005), "Feminist Critical Discourse Analysis: Gender, Power and Ideology in Discourse." Palgrave Macmillan. pp. 1-14.

Lijphart, A. (2007), "Thinking About Democracy: Power sharing and majority rule in theory and practice." New York: Routledge.

Machakanja, P. (2015), "Contested Spaces: Gender; Governance and Women's Political Engagement in Postcolonial Africa." In Kenneth Omeje (ed.). - "The Crises of Postcoloniality in Africa." Dakar, CODESRIA. pp. 197-215.

Machiavelli, N. (1532), "The Prince". p. 7.

Mama, A. (2005), "Gender studies for Africa's transformation". In Mkandawire, T. (ed.). "African Intellectuals: Rethinking Politics, Language, Gender and Development." CODESRIA. pp. 94-116.

Manuh, T. (1993), "Women, the State and Society under the PNDC". In E. G. Boadi (ed.). - "Ghana Under PNDC Rule." Codestria. pp. 176-195.

Mejiuni, O. (2013), "Who am I? Prescribing Women's Identities". In "Women and Power: Education, Religion and Identity". CODESRIA, Dakar. pp. 79-106.

Nicholson, L. (2008), "Identity Before Identity Politics." Cambridge Press.

Ninsin, A. K. and Drah, K. F. (1991), "Ghana's Transition to Constitutional Rule: Proceedings of a Seminar Organised by the Department of Political Science, University of Ghana, Legon." Accra: Ghana Universities Press. pp. 3-60.

Nkrumah, K. (1967), "Axioms." Freedom Fighters' Edition. Panaf Books.

Okonkwo, R. (1985), "Heroes of West African Nationalism". Nigeria: Delta Publications. pp. 106-115.

Onwumechili, C. (1998), "African Democratization and Military Coups". USA: Greenwood. pp. 1-35.

Pinkney, R. (1997), "Democracy and Dictatorship in Ghana and Tanzania." Great Britain: Macmillan Press Ltd.

PRAAD, RE 8/2/842, Vieta, Kojo T. (1999), "The Flagbearers of Ghana: Profiles of One Hundred Distinguished Ghanaians." Accra: Ena Publications.

Shillington, K. (2005), "History of Africa." Palgrave Macmillan. p. 292.

Tsikata, E. (1989). "Women's Political Organisations, 1951-1987." In Hansen, E. and Ninsin, K.A. (eds.). – "The State, Development and Politics in Ghana." Codesria, London: 73-93.

Valentine, M. M. (1993), "Democratic Reform and the Position of Women in Transitional Economies." Clarendon Press. pp. 2-3.

Wiseman, J. A. (1995), "Democracy and Political Change in Sub-Saharan Africa". London: Routledge.

Makaleler:

Aidoo, A. A. (1977), "Asante Queen Mothers In Government And Politics In The Nineteenth Century." *Historical Society of Nigeria*. 9(1): 1-13.

Akurang-Parry, O. K. (2004) "Aspects of Elite Women's Activism in the Gold Coast, 1874-1890." *Boston University African Studies Center*. 37(3): 463-482.

Akyeampong, E. and Obeng, P. (1995), "Spirituality, Gender, and Power in Asante History." *Boston University African Studies Center*. 28(3): 481-508.

Allah-Mensah, B. (2005), "Women in politics and public life in Ghana." Friedrich Ebert-Foundation. Accra.

Allman, J. (2009), "The Disappearing of HANNAH KUDJOE; Nationalism, Feminism, and the Tyrannies of History." *Journal of Women's History*. 21(3): 13-35.

Ampofo, A. A., Josephine Beoku-Betts, W. N. N., and Osirim M. (2004), "Women's and Gender Studies in English-Speaking Sub-Saharan Africa."

Agyeman-Duah, B. (1987), "Ghana, 1982-6: The Politics of the PNDC." *The Journal of Modern African Studies*. Cambridge University Press. 25(4): 613-642.

Bangura, J. J. (2012), "Gender and Ethnic Relations in Sierra Leone: Temne Women in Colonial Freetown." *History in Africa*. Cambridge University Press. 39: 267-292.

Valerie, P. B. (1973), "The Motivation for Military Intervention: The Case of Ghana." *The Western Political Quarterly*. 26(4): 659-674.

Boahen, A. A. (1966), "A New Look at the History of Ghana." Oxford University Press on behalf of The Royal African Society. *African Affairs*. 65(260): 212-222.

Boni, S. (2001), "Twentieth-Century Transformations in Notions of Gender Parenthood, and Marriage in Southern Ghana: A Critique of the Hypothesis of "Retrograde Steps" for Akan Women." Cambridge Press. *History in Africa*. 28: 15-41.

Bush, S. S. (2011), "International Politics and the Spread of Quotas for Women in Legislatures". Cambridge University Press on behalf of the International Organisation Foundation. *International Organization*. 65(1): 103-137.

Celis, K., Kantola J., Waylen, G., and Weldon, L. S. (2013), "Introduction: Gender and Politics: A Gendered World, a Gendered Discipline." *The Oxford Handbook of Gender and Politics*. 1-32.

Chazan, N. (1992), "Africa's Democratic Challenge". Duke University Press. *World Policy Journal*. 9(2): 279-307.

Chazan, N. (1989), "Democracy in Africa: A Comparative Perspective on Nigeria and Ghana." Springer. *Policy Sciences*. 22(3/4): 325-357.

Derpanopoulos, G., Frantz E., Geddes, B. and Wright, J. (2016), "Are coups good for democracy?" *Research and Politics*. SAGE. 48(2): 249-259.

Fallon, M. K. (2003), "Transforming Women's Citizenship Rights within an Emerging Democratic State: The Case of Ghana." Sage Publications. *Gender and Society*. 17(4): 525-543.

Fallon, M. K., Swiss, L. and Viterna, J. (2012), "Resolving the Democracy Paradox: Democratization and Women's Legislative Representation in Developing Nations, 1975 to 2009." *American Sociological Review*. 77(3): 380-408.

Fobih, N. (2010), "Dynamics of Political Parties' Administration in Ghana." Indiana University Press. *Africa Today*. 57(1): 24-41.

Geiger, S. (1996), "Tanganyikan Nationalism as 'Women's Work': Life Histories, Collective Biography and Changing Historiography." Cambridge University Press. *The Journal of African History*. 37(3): 465-478.

Ghana Statistical Service. "2010 Population & Housing Census." Sakoa Press, May, 2012.

Goldschmidt, J. (1980), "Ghana between the Second and the Third Republican Era: Recent Constitutional Developments and their Relation to Traditional Laws and Institutions". *African Law Studies*. 18: 43-61.

Gwendolyn, M. (1995), "African Feminism: Toward a New Politics of Representation." *Feminist Studies*. 21(2): 405-424.

Heideman K., Nietsche C., Romano, J. C., White, E., Fetterly, M., and Parker E. (eds). (2014), "Beijing+20 Looking Back and the Road Ahead: Reflections on Milestones in Women's Leadership in the 21st Century". *The Woodrow Wilson International Center for Scholars*. pp. 1-47.

Hettne, B. (1980), "Soldiers and Politics: The Case of Ghana." *Journal of Peace Research*. Sage Publications. 17(2): 173-193.

Hodgson, D. L. and McCurdy, S. (1996), "Wayward Wives, Misfit Mothers, and Disobedient Daughters: "Wicked" Women and the Reconfiguration of Gender in Africa." *Canadian Journal of African Studies*. 30(1): 1-9.

Hutchful, E. (1997), "Reconstructing Civil-Military Relations and the Collapse of Democracy in Ghana, 1979-1981". Oxford University Press on behalf of The Royal African Society, *African Affairs*. 96(385): 535-560.

Jeffries, R. and Thomas, C. (1993), "The Ghanaian Elections of 1992". *African Affairs*. 92(368): 331-366.

Jeffries, R. (1998), "The Ghanaian Elections of 1996: Towards the Consolidation of Democracy?" *African Affairs*. 97: 189-208.

Krouse, R. W. (1982), "Polyarchal & Participation: The Changing Democratic Theory of Robert Dahl". *Polity*. 14(3): 441-463.

LaRay, D. (1987), "Women in Freetown Politics, 1914-61: A Preliminary Study." *Journal of the International African Institute*. 57(4): 439-456.

Lazar, M. M. (2007), "Feminist Critical Discourse Analysis: Articulating a Feminist Discourse Praxis." *Routledge*. 4(2): 141-164.

Mama, A. and Okazawa-Rey, M. (2008), "Feminist Africa 10 Militarism, Conflict and Women's Activism." *African Gender Institute*. 10: 1-147.

O'Barr, J. F. (1975), "Making the Invisible Visible: African Women in Politics and Policy." Cambridge University Press, *Africa Studies Review*. 18(3): 19-27.

Oppong, C., Okali, C., and Houghton B. (1975), "Woman Power: Retrograde Steps in Ghana." Cambridge Press. *African Studies Review*. 18(3): 71-84.

Oquaye, M. (1995), "Human Rights and the Transition to Democracy under the PNDC in Ghana". The Johns Hopkins University Press, *Human Rights Quarterly*. 17(3): 556-573.

Owusu, M. (1972), "The Search for Solvency: Background to the Fall of Ghana's Second Republic, 1969-1972." *Africa Today*. 19(1): 52-60.

Paxton, P., Kunovich, S. and Hughes, M. M. (2007), "Gender in Politics." *Annual Reviews of Sociology*. 33: 263-284.

Peterson, V. S. (2005), "How (the Meaning of) Gender Matters in Political Economy." Routledge. *New Political Economy*. 10(4): 499-521.

Prah, M. (1996), "Women's Studies in Ghana." *Women's Studies Quarterly*. 24(1/2): 412-422.

Prah, M. (2004), "Chasing Illusions and Realising Visions: Reflections on Ghana's Feminist Experience." *Gender Activism and Studies in Africa*. pp. 27-40.

Ray, R. and Korteweg, A.C. (1999), "Women's Movements in the Third World: Identity, Mobilization, and Autonomy." *Annual Review of Sociology*. 25: 47-71.

Razavi, S. (2001), "Women in Contemporary Democratization". *International Journal of Politics, Culture, and Society*. Springer. (Risks in the 21st Century: Papers from the Women and Gender in Global Perspectives Program Symposium, University of Illinois at Urbana-Champaign, October 2000). 15(1) :201-224.

Samuel, P. H. (1991), "Democracy's Third Wave". *Journal of Democracy*. 2(2): 12-34.

Shaheed, F. (2004), "Politics and Power: A Gendered Perspective from South Asia." http://www.isiswomen.org/index.php?option=com_content&view=article&id=505:politics-and-power-a-gendered-perspective-from-south-asia&catid=115&Itemid=452, pp. 12-26, (03.03.2017).

Sossou, Marie-Antoinette. (2011), "We Do Not Enjoy Equal Political Rights: Ghanaian Women's Perceptions on Political Participation in Ghana." SAGE. pp. 1-9.

Tripp, A. M. (2001), "The Politics of Autonomy and Cooptation in Africa: The Case of the Ugandan Women's Movement." *The Journal of Modern African Studies*. Cambridge Press. 39(1): 101-128.

Tripp, A. M. (2001), "Women and Democracy: The New Political Activism in Africa." *Journal of Democracy*. 12(3): 141-155.

Tsikata, D. and Seini W. (2004), "Identities, Inequalities and Conflicts in Ghana." *CRISE, Queen Elizabeth House, University of Oxford, WORKING PAPER 5*. pp. 7-24.

Ukeje, C. (2004), "From Aba to Ugborodo: Gender Identity and Alternative Discourse of Social Protest Among Women in the Oil Delta of Nigeria." p. 66-87.

UNDP. "Human Development Report, Ghana." 2015. pp. 1-8.

Viterna, J. and Fallon, M. K. (2008), "Democratization, Women's Movements, and Gender-Equitable States: A Framework for Comparison." *American Sociological Review*. 73(4): 668-689.

Waylen, G. (2007), "Women's Mobilization and Gender Outcomes in Transitions to Democracy: The Case of South Africa." *Comparative Political Studies*. SAGE. 40(5): 521-546.

İNTERNET KAYNAKLAR:

Morgenthau, Hans J., "Politics Among Nations: *The Struggle for Power and Peace*, Fifth Edition, Revised, (New York: Alfred A. Knopf, 1978, pp. 4-15), <https://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/morg6.htm>, (28.12.2016).

coup d'état. (n.d.). *Unabridged*. Retrieved from <http://www.dictionary.com/browse/coup-d-etat>., (25.01.2017).

democracy. (n.d.). *Dictionary.com Unabridged*, <http://www.dictionary.com/browse/-democracy>, (18.02.2017).

"Push for Affirmative Action Bill heightens as world marks int'l Womens Day," (08.03.2017), <http://www.myjoyonline.com/news/2017/March-8th/push-for-affirmative-action-bill-heightens-as-world-marks-intlwomensday.php>, (13.03.2017).

"Widowhood rites still rife in Northern regions", (30.09.2010), <https://www.modernghana.com/news/298544/widowhood-rites-still-rife-in-northern-regions.html>, (09.03.2017).

Tetteh, Hannah, “Women in parliament are ‘endangered species’”, (16.06.2016), <http://www.ghanaweb.com/GhanaHomePage/politics/Women-in-parliament-are-endangered-species-Hannah-Tetteh-448155>, (30.03.2017).

Fidelman, Mark, “The Top 5 Leadership Lessons Margaret Thatcher Taught Us”, (12.3.2017), <https://www.forbes.com/sites/markfidelman/2013/04/10/the-top-5-leadership-lessons-margaret-thatcher-taught-us/#27d1060332d1>

EKLER

EK 1: 2 Temmuz, 1960, Gana Parlamentosu İlk Kadın Üyeleri

Susanna Al-Hassan	- Northern Region
Ayanori Bukari	- Northern Region
Victoria Nyarko	- Northern Region
Sophia Doku	- Eastern Region
Mary Koranteng	- Eastern Region
Grace Ayensu	- Western Region
Christiana Wilmot	- Western Region
Comfort Asamoah	- Ashanti Region
Lucy Anin	- Brong-Ahafo Region, and
Regina Asamany	- Volta Region

Source: Ayensu K.B. and Darkwa S.N., The Evolution of Parliament in Ghana, Accra: Institute of Economic Affairs, 1999, p. 47.

Friday, February 25, 1966

**GHANAIAN
TIMES**

VOL. VII No. 2,475 * * PRICE : 2p.

ARMED FORCES TAKE OVER GOVERNMENT

LIBERATION COUNCIL NOW FORMED

- **Kwame Nkrumah dismissed**
- **Parliament dissolved**

THERE were military movements in Accra yesterday from which emerged Radio announcements that the Armed Forces, in co-operation with the Ghana Police Services, had assumed the reins of administration in the country.

The announcement said that the Constitution had been suspended; all Ministers had been dismissed and that Parliament had been dissolved and the President dismissed.

Announcements went out to the public to remain calm.

A bulletin issued later yesterday stated: The Armed Forces, in co-operation with the Police have felt it necessary to take over the reins of power and to dismiss the former President, Kwame Nkrumah, the Presidential Commission and all Ministers and to suspend the Constitution and to dissolve Parliament.

This act has been necessitated by the Political and Economic situations in the country. The concentration of power in the hands of one man has led to the abuse of individual rights and liberty. Power has been exercised by the former President capriciously.

BRINK OF BANKRUPTCY

The operation of the laws has been suspended to the advantage of his favourites and he has been running the country as if it were his own personal property.

The economic situation of the country is in such a chaotic condition that unless something is done about it now the whole economic system will collapse. In fact the country is on the brink of national bankruptcy.

In 1957 when we attained independence the country had massive overseas reserves, the nominal value of which amounted to nearly £195 million. All these have been used and the country has virtually no free reserves now.

The old Government claimed on many occasions that these reserves have been used to carry out the economic and social development of the country.

The question is not what we have now but what we could have had the reserves been used wisely. By this standard of assessment the old Government had nothing to its credit.

Economic mismanagement coupled with incessant lip-service to planning were the only things they gave to the country by way of leadership in the economic sphere. All of us have suffered in one way or the

- **Constitution suspended**
- **C.P.P. disbanded**

other from the gross economic mismanagement of the old Government. We have all been hit by shortages of essential commodities. The present mounting unemployment has affected almost every family. Rising prices have reduced the real incomes of all of us.

Available information indicates that within the past three years alone prices have risen by nearly 66 per cent implying that in effect those whose incomes in 1963 amounted to £100 per annum are now receiving only £33. We cannot for long continue with the lowering of our standards of living which these figures indicate.

ECONOMIC BURDENS

Three days ago a new budget was introduced. This budget only increases the economic burdens and hardships of the population.

What we need is a radical rethinking of our economic and financial policies. This will be done almost immediately and we hope to be able to announce measures for curing our troubles within the next few days.

The going will not be easy at first but the future is definitely bright. Ghana should have been a much better country than what it is now. With your co-operation we shall reverse the present trend.

We have all been appalled by the exorbitant prices of food in the country. We shall give top priority to this to ensure that all of us get enough to eat and at reasonable prices too.

Ghana can boast of good manpower. Our resources are vast and with efficient utilisation of all these we shall achieve a high economic growth. The economy of Ghana over the past few years has grown by only 3 per cent per annum. This is really unthinkable considering our vast potentialities.

We shall honour all our international commitments and obligations. In particular we shall retain our membership of the O.A.U., the United Nations and the Commonwealth. But we shall not tolerate any interference from any foreign country.

A National Liberation Council has been appointed to run the affairs of the country with effect from today. The membership of this council will be released to the public in due course. Major-General J. A. Ankrah who retired sometime ago has been re-instated with the rank of Lt.

● Lt. General J. A. Ankrah, new Commander of the Ghana Armed Forces and Chairman of the Ghana National Liberation Council

● Colonel E. K. Kotoka, Member of National Liberation Council

● Mr J. W. K. Komla, Commissioner of Police and Chairman of the Liberation Council

Lawlessness won't be tolerated
General and appointed Commander of Ghana Armed Forces.

All members of the public are specially requested to be calm and co-operative and to go about their normal business and to refrain from acts of lawlessness and violence. Any such act will be severely dealt with by the Liberation Council.

All Principal Secretaries, Heads of Departments and other members of the Public Service are asked to stay at their posts.

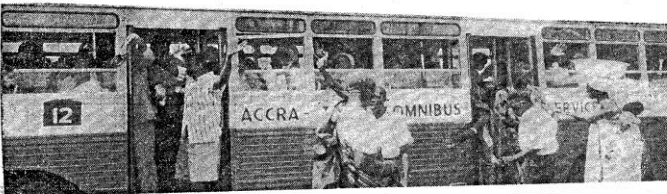
LONG LIVE GHANA!

— See Page 2

SEE HOW THEY REJOICE — In Accra market

THE pictures on this page tell the story of yesterday's scenes in Accra markets. The scenes were that of dancing and general merry-making as these women (LEFT) demonstrate in appreciation of the overthrow of the Kwame Nkrumah regime. And BELOW, these women, clad in white (a sign of victory), also jubilate in the market.

WORKERS of all walks of life rejoicing over the take-over of the affairs of the country by the National Liberation Council. They wave happily as they ride home joyfully on a bus.

In the streets

HAPPY WORKERS

A section of a large crowd of happy Ghanaians cheering soldiers as they pass by them in a street in Accra yesterday. "Well done", they all shouted.

THE CAPE COAST MUNICIPAL COUNCIL LOCAL GOVERNMENT ACT 1961 (ACT. 54)

In accordance with sections 88 and 106 of the Local Government Act, 1961, notice is hereby given that the following rates have been made by resolution of the Cape Coast Municipal Council for the financial year 1966.

Under section 87 (2) (a) of the Act.

A basic rate of 10s or C1.20 payable by all persons of or above the age of 18 years who reside within or who own immovable property within the Municipal Area which shall be reduced to 5s or C0.60 under the provisions of subsection (3) of section 90 of the Act in the case of women.

Under section 87 (2) (c) of the Act

A general rate per pound on the assessed annual value of immovable property having an annual value of £G6 or C14.40 or more situated within the Municipal Area, the amount of which shall be as set out in the following table:—

Amount per pound	Area
3d. (Residential) ...	The whole of the Administrative Area.
4d. (Commercial) ...	The whole of the Administrative Area.

This notice constitutes the effective making and levying of such rates as from the date of publication.

It shall be the duty of every person who is liable to pay the amounts to pay the rates thereof at the Offices of the Cape Coast Municipal Council on or before 31st January, 1966, unless such person has paid the rates to a collector or other authorised person at any place prior to that date.

CAPE COAST,
31st December, 1965.

T. A. DENNIS
Town Clerk

Approved.
21st January, 1966.

T. GHANAIAN TIMES
Thursday, January 7, 1982
No. 7,478
¢1.00

T.U.C. welcomes the change

By Kojo Sam

THE Trades Union Congress (TUC) has called on Ghanaian workers to translate their support for the December 31 Revolution into reality by working harder than before in the interest of the nation.

This would be followed by national demonstrations on Monday, January 11.

Abdullah A. Musu, Secretary-General of the TUC, speaking to newsmen in Accra yesterday after a meeting by

the executive board of the TUC and representatives of the councils of labour from the nine regions at the Hall of the Trades Union, appealed to workers to demonstrate their support for the Revolution by actively participating in programmes designed to improve the lot of the common man.

The congress congratulated the architects of the Revolution and expressed its support for the 'Holy War' initiated by the Provisional National Defence Council (PNDC).

Seized vehicles

All military and police personnel who have and are using any seized vehicles without special written permit from the PNDC are to return such vehicles to their units immediately.

A PNDC directive warns that anyone found contravening this order would be very drastically dealt with.

MAKOLA MUMS' DEMO FLOPS

—Troops chase 'em out of camp

MAKOLA market women who drove to the Burma Camp to demonstrate in support of the Revolution were chased out by armed soldiers on Tuesday.

According to an eye-witness, the Makola women arrived at the barrier to the Burma Camp at the Gonder Barracks in six Neoplan and four Willoughby buses.

The women were also using the head-quarters of the Provisional National Defence Council (PNDC). As soon as the women reached the barrier, the soldiers ordered them to return within three minutes or face the consequences.

Then followed a state of pandemonium as the drivers tried to escape from the scene with their vehicles.

PROFITEERING

The women regrouped at the El-Wak Stadium only to be ordered to return to the Burma Camp. They finally drove to the Burma Camp.

Observers saw the soldiers' action as proper because the women had been the main cause of profiteering and cheating in the market.

They had made donations of various sums of money to the Provisional National Defence Council (PNDC), following the trade union policy.

Under this policy, traders sold milk, rice and other commodities at the market price.

Under this policy, traders sold milk, rice and other commodities at the market price.

★ The show of support by way of demonstrations by Ghanaian women from all walks of life since the PNDC took over the administration of the

country on December 31, seems to be gathering momentum with the passing of each day.

Yesterday, workers of the Glamour Group of Companies poured out

onto the streets of Accra in their numbers (picture), carrying placards and chanting revolutionary slogans proclaiming their support for the current revolution.

Ex-Veep surfaces at Winneba

THE former Vice-President, Dr. J. W. S. de Graft-Johnson, reported himself to the Winneba Police yesterday.

Winneba police said arrangements were being made to send him to the Swedra police, according to a Radio Ghana report.

P.N.D.C. VISITORS

WITH immediate effect, all visitors to the Office of the Provisional National Defence Council, including the Press, are to report at the Public Relations Directorate at Burma Camp, Accra.

More changes at 'Graphic'

THE Provisional National Defence Council (PNDC) yesterday announced changes in the editorial offices of the 'Daily Graphic' and the 'Mirror'.

A statement from the Office of the PNDC said Nana Addo Twum, Editor of the 'Mirror', had been dismissed forthwith, his place taken over by Mr. Bonkpe Ofori-Atta, Deputy Editor of the 'Graphic'.

Meanwhile, Mr. Peregory Peters, Industrial Editor, Miss Elizabeth Oshene, Literary Editor, and Mr. George Nyarko, a sub-editor, are to proceed on indefinite leave.

The changes take immediate effect.

Registration of vehicles suspended

From Frank Ofori, Takoradi

THE PNDC has directed that registration of new vehicles should be suspended until further notice.

The Council has further directed that imported vehicles landed at the harbour should not be released to their owners.

Mr. E. E. Varty, Assistant Commissioner of Customs on Page 3 Col 4.

The 'clean' ones to be set free

From J. B. Danquah, Koforidua

THE Deputy Commissioner of Police, in charge of the Eastern Region, Mr. Osei Poku, has given the assurance that people who were wrongfully arrested here in the wake of the overthrow of the Limann administration would soon be released.

Commenting on yesterday's editorial of the 'Times', the Deputy Commissioner noted that upon interrogation, it had become clear that some of the people being held now were not activists of the overthrown PNDC.

He stated that effective steps were being taken to release the annually.

The police here started releasing arrested persons soon after the takeover. Some businessmen had the town for fear of being arrested.

The arrest of two businessmen, Miss Margaret and Miss Margaret, and Miss Margaret, among others, for mismanagement, have raised eyebrows.

From all corners of Ghana come messages

By Times Reporter

MASSIVE demonstrations yesterday continued in Accra and the regional capitals in support of the December 31 Revolution.

In Accra, nearly 50,000 demonstrators from all walks of life, including civil servants, bank clerks, factory workers, fishermen and labourers, took to the streets and marched to spend over four hours in Tena

the Gonder Barracks to present their solidarity resolution to the PNDC secretariat.

Workers of the Tema Development Corporation (TDC) and the T.D.C. Workers Union urged the PNDC to continue

and Accra demonstrating their support for, and solidarity with, the PNDC.

Mr. J. K. Nuhari, chairman of the T.D.C. Workers Union urged the PNDC to continue

the 'Holy War' without any reservations until victory was achieved.

A Workers of the G.L.A. group of Companies also demonstrated through the principal streets of Accra and appealed to the PNDC to continue with the house cleaning exercise.

Drivers' practical show of support

By Raymond Harry Reynolds

THE Ghana Private Road Transport Union (GPRTU) has directed that all local branches of the union should contact their respective regional officers for assistance in working out reduced fares to avoid further misunderstandings and possible confusion resulting from the directive by the Provisional National Defence Council (PNDC).

In a statement expressing the union's unflinching support for the PNDC, signed by the general secretary, Mr. R. A. Kwanana, the GPRTU endorsed the call by P.N.D.C. J. J. Rawlings to drivers to reduce their lorry fares as a practical example of their support for the revolution.

"To this end, regional secretaries of the union have been instructed to submit copies

of the old and new (reduced) fares to enable the national secretariat to meet the authorities on them," the statement said.

It explained that since the action of the soldiers was in the common man's interest, it was necessary that all drivers co-operated in achieving the aim of the Revolution by practical demonstration of support to the PNDC.

The statement disclosed that the national executive council of the union would meet next Wednesday to discuss the 'Tone of drivers in the Revolution' and also to submit a petition on the mounting cost of more parts, lorry tyres and other problems facing the road transportation industry.

Members of the Neoplan Drivers Union paraded the streets in their vehicles tooting horns and singing war songs.

They later drove to the Gonder Barracks to submit a resolution to the PNDC secretariat.

A Members of the Accra and Tema branches of STATE TRANSPORT CORPORATION Workers Union, converged at the Nicholson Stadium, Burma Camp, to demonstrate in support of the PNDC.

In a resolution presented to the Chief of Defence Staff, Brigadier J. Nana Yensah, Contd on Page 3 Col 2